

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor
félvre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Hegedüs Sándor beszéde.*

Azon szives és fenkölt üdvözetekre, melyekkel a fenkölt szónokok a Protestáns Irodalmi Társaság tagjait e helyen üdvözölték, a legmelegebb hálával és köszönettel felelek.

Azok az eszmék, a melyek az üdvözlő beszédekben kifejezést nyertek, élnek és működnek mi bennünk is; sőt a két protestáns egyháznak közreműködését tulajdonképen mi testesítettük meg. Irodalmi társulatunk egyetlen tényén, irodalmi vállalatunk egyetlen egy kiadványán sem lehet észrevenni, hol van a kalvinista és hol a lutheránus. Irodalmi vállalatunk minden soraiban az igazi protestáns szellemnek az az egyesülése nyilvánul, a mely a felekezeti válaszfalakat csak addig tartja fenn, míg azokra az erőgyűjtés szempontjából szükség van, azontúl pedig különbséget nem ismer köztünk a keresztyén szeretet.

És ha most öntudattal és reményekkel bontom ki szárnyaimat, megvallom őszintén, először történik, mert, bár alapításunk óta és szabályaink értelmében országos társulat vagyunk, de, fájdalom, országosan elismerve nem vagyunk, országosan támogatva meg épen nem. Eleinte még közgyűléseinken is a közönnyel, vagy legalább is a kételyvel kellett küzdeni; de hála Isten, a mai gyűlés is bizonyítja, a környezetem jelentősége, a közönség részvéte kétségtelenül mutatja, hogy ezen időn túl vagyunk. Apostoli munkát végeztünk, mert kevesen voltunk és nagy feladatra vállalkoztunk. Abban a mértékben közelítjük meg feladataink megoldását, a mely mértékben hitbuzgóságunk fokozódik, munkásságunk lankadatlanul lesz.

Ezt a hitbuzgóságot, ezt a lankadatlanságot, ezt az önfeláldozást csak önök adhatják meg, T. Hölgyeim és Uraim; csak önök, mert csak akkor, ha látjuk, hogy nem kösziklára bull a mag, a melyet hintünk, csak akkor, ha a vetés, melyet annyi gonddal ápolunk, felvi-

rágzik, akkor van reménységünk, akkor van önértetünk, hogy a munka, a mit végeztünk, nem meddő, hogy működésünk a protestantizmus javára s a haza javának előmozdítására szolgál; már pedig e kettőt, vallásunk és hazánk javát egymástól sohasem szoktuk és sohasem engedjük elválasztani.

Nehéz volt helyzetünk és most még nehezebb, mint eddig volt. Nehéz volt azért, mert a közönnyel küzdünk, habár megvolt az az önértetünk, hogy biztunk ügyünk sikerében és nem aggódtunk annak sorsa felett. Most azonban már nemcsak közönnyel küzdünk, hanem kételyekkel és aggodalmakkal is kell küzdenünk. Mintha meg lenne támadva azon önértet, az a kitartás, a kétségtelen hit, a melylyel a protestantizmus annyi megpróbáltatáson, annyi nehézségen keresztül küzdötte magát.

Mi az oka ennek, miből magyarázzuk ezt? Nem akarok sötétebben rajzolni, nem akarok itt politikával foglalkozni; de azt hiszem, úgy látom, hogy mégis önmagunkban van a hiba, mert szokatlan jelenséggel találkozunk. Eddig hozzá voltunk szokva, hogy mi dolgozunk egyházunkban, mi világi és egyházi előjárók, környezetünkben pedig másutt és mindenütt csendes áhítatosság és tétlenség volt. Most azonban megmozdultak a nagy tömegek és egyházak mind, mert érzik azt, hogy e talaj csak munkásság által tartható meg, hogy most már dolgozni kell nemcsak az előjáróknak, hanem az intelligenciának és a tömegeknek is. És mi, protestánsok, a kik mindig a népért és a néppel dolgoztunk, most esnénk kétségbe, most haboznánk feladataink és kötelességeink felett? azt én lehetetlenségnek tartom.

Hiszen nem mondom, hogy a fegyverek mindig azonosak, nem mondom, hogy a fel-fogások mindig nemesek; de a tulsó táborban is épen az történik, a mit mi csinálunk. Igen, megmozdítják a népet, agitálnak a nép között az egyház és hit érdekében. Elismerem, hogy sok dolog ezen túlmegegy, sok fegyver nem illik ide; de ennek megítélése, elbirálása nem ide

* Elmondta a M. P. Irod. Társaság díszülésén Miskolczon.

tartozik. Meg akarom magyarázni azt a természetes jelenséget, a melyvel szemben vagyunk, hogy zavarba ne jöjjünk. Nem történik egyéb, mint hogy kizsákmányolják az ébredező hitbuzgóságot és kihasználják a mutatkozó hit-szomjúságot. Hát kérdem azt, hogy a hitbuzgóságot, a hitszomjúságot miért ne zsákmányolnók ki mi is? Ez volt mindig a feladatunk és czélunk.

A mi egyházunk, családunk, országunk a változott viszonyok között a felmerült nehézségeket, ha még úgy elítéli is, ha helytelennek tartja is, de sajnos, nem eléggé találja föl magát közöttük. Valljuk meg, hogy egy kissé nehézkesek vagyunk. Már pedig ha meg leszünk rontva, a magunk hibájából leszünk megrontva. Nincs olyan fegyver, melyet ne lehetne lefegyverezni; nincs olyan nehézség, a mit ne lehetne legyőzni a hit dolgában, csak a lépéseket kell megtoldani, a munkásságot fokozni, a kitartást erősíteni és az önbizalmat emelni. És mi a mi főerünk, nekünk, protestánsoknak? A felvilágosodás, a melyet, a mily mértékben terjesztünk az értelmiség és a nép között, abban a mértékben hódít ott hitünk. A protestáns a szótól, betűtől, a tudománytól nem félt soha. Mindig elve volt a felvilágosodás és a változott viszonyokhoz való bölcs alkalmazkodás. A külföldi protestantizmus ennek köszönheti hódító erejét és hatalmas felvirágzását. Ettől a feladattól nekünk sem szabad visszariadni; ennek a feladatnak meg kell felelnünk nekünk is.

A Protestáns Irodalmi Társaság épen azért, hogy ezt a feladatot teljesíthesse, a maga szerény eszközeihez mérten kiterjesztette kiadványait mindazon körökre, a hol ebből a szempontból arra szükség volt. Mi kutatjuk a multat, hogy küzdemeinkből erőt merítsünk; elmegyünk a néphez azzal a 250,000 füzettel, hogy erkölcsi érzékét emeljük és hitét megerősítsük. Most szükségét érezzük annak, hogy a nőkhöz férjünk, mert, a ki bírja a nőt, bírja az egyházat is, és megindítottunk egy vállalatot, a mely protestáns női olvasmányokat tartalmaz. Akarjuk, hogy minden anyának az asztalán legyen az, hogy minden leánynak iskolai könyve mellett álljon; mert hitünk az, hogy azok a betűk, a melyek ott összeszorítva vannak, azok a betűk életet adnak, lelket öntenek, és a ki azokból a forrásokból merít, annak lehetetlenség, hogy hitében megtántorodjék. És hogy közvetlenül a forrásokhoz vezessük híveinket, megindítottuk Kálvin és Luther íratainak kiadását. Talán abból az öseröből, abból a lelkesedésből, a mi ezekben le van téve, talán abból a lüktetésből mindenki fog érezni valamit, mikor e műveket olvassa és ennek következtében megerősödik hitében és kétségtelenül megmarad abban, terjesztője lesz annak, a mint a nagy alapítók azt felfogták és intendálták. Mert tisztelt gyülekezet ne essünk kétségbe a felől és ne legyen kétségünk a felett, hogy korunk nehéz feladatai, nehéz megélhetési viszonyai,

erős erkölcsi válságai, borzasztó megpróbáltatásai között, a nagy terhek között, a melyekkel az élet jár, a nagy csábítások között, a melyeknek ki vagyunk téve, az értelmiség és nép egyaránt, sokszorosan, sokkal inkább szükség van a hitre, az evangéliumra, mint valaha.

Hogyha a vasárnapi harangszó hangja mindenki, szegényben és gazdagban, műveltben és műveletlenben ugyanazt az érzést kelti fel és egyformán vezet Istenhez, — mit kell tennünk, hogy a harang hangja a köznapokon, az élet zajában is mindig hangozzék fülébe? És ha el tudjuk érni azt, hogy az élet viharában, épen akkor, mikor a legnagyobb zaj van körülünk, mikor szívünk erősebben lüktet, mint rendesen, miért ne érhetnők el, hogy ilyen körülmények között a legerősebb megpróbáltatások közt a nép hallja azt a harangot és ne tévelyedjék el a hit útján. Az élőszo most már nem elég, papi prédikáció teljesen elégtelen. Most mindenkinek apostolnak kell lennie, és az igazi protestáns szellem abban van, hogy a papok segítségére ott vannak a világiak, ott vagyunk mindnyájan és részt veszünk nemcsak az egyház kormányzatában, de egyúttal cura pastoralis-ban és belmisszióban is. Vallásunk az egyetemes papság elvét vallja, a mely szerint nemcsak papjainkra vannak bízva híveink és azok üdvössége és sorsa, hanem mindnyájunkra. Ha látjuk őket eltévelyedni, nem küldhetjük a papot. Arra idő nincs. Ha látjuk őket kétségbeesni, nem mondhatjuk, hogy majd vasárnap a templomban vigasztalást talál. Mindenütt momentán segítségre van szükség, és ha látja bárki oldala mellett hitsorsosa kétségbeesését, zavarát, erkölcsi eltoppolusát, az Istentől való eltérést és Krisztusról való megfélekedését, akkor bünt követ el, ha nem karolja fel mindjárt ő maga, ha nincs mindjárt segítségére annak az embernek, abban a formában, a melyben teheti. Mert, ha mi nem vagyunk azonnal segítségére, az a szomszjúhozó ember megiszik bármely üdítő italt, még ha a fanatizmus salakja van is belekeverve; megissza, mert érzi, hogy az élet kemény megpróbáltatásai között vagy elpusztul, vagy üdülnie kell.

Nem beszélek én a többi feladatokról. Hogy miképen s mi történik a cura pastoralis, az ifjúsági egyesületek, a jótékonyági, vagy nőegyletek útján, hogy mi a nők feladata, ezeknek az áldott teremteseknek, a kiknek szíve lüktetése sok protestáns és más felekezetekbe is bevilágított: azt tapasztaljuk a közéletben. Nézzük meg az életrajzokat és meggyőződhetünk arról, hogy abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy nemcsak papjaink, nemcsak világi férfaink, de a nők is apostolaink lehetnek; mert hitünk oly egyszerű és híveink anynyira korán be vannak avatva abba a konfirmáció által, hogy az életnek sem csábításai, sem nehézségei, sem boldogsága, sem boldogtalansága nem törli ki keblökből azt, a mit

gyermekkorukban tanultak. Ha a felnőtt nem feledi azt az ígét, a melyre kiseded korában az anyja tanította és a konfirmációkor lelkésze oktatta, mikor hitünket megérté, és ha ezt is beviszi az élet viharába, akkor nem félhet a megkísértésektől és megpróbáltatásoktól. Most csak arra kérem a tisztelt gyülekezetet, hogy Irodalmi Társaságunkat a maga működésében erősítse és támogassa. Legyenek meggyőződve, hogy minden betű, a melyet megsokszoroztunk, mindmegannyi szárnyra kelt apostola hitünknek; minden szó a felvilágosodást viszi a keblekbe, minden sor vigaszt tartalmaz és minden lap erőt ad a küzdelemre és kitartásra és megóv a megtántorodástól. És ha kiadványainkat csak megtízszerezhetjük, jelen állapotunkkal szemben, meg vagyok győződve, erős várat emelünk sokfelé a nép javára, a nők javára, a protestantizmus javára, a felvilágosodás és hazánk javára.

Pedig hitünk kielégíti és boldoggá teszi nemcsak a népet, de a legnagyobb tudóst is. Hiszen csak a napokban vesztettük el két nagy emberünket, és mintha a gondviselés, az isteni mindenhatóság itt is együtt tartott volna, az egyiket elvette a kálvinistáktól, a másikat a lutheránusoktól. És mégis Szilágyiban és Pulszkyban közös veszteségünk van. Ott voltam holttestüknél, láttam koponyájukat kihülni, bánultam, hogy már a tudomány azon gazdag tárháza, az eszmék küzdő tábora, a pezsgő gondolkodás és kitartó lelkesedés, a mely sajátjuk volt, egy lehelletre miképen szünik meg. De ez a lehellet nem a hit fák'yáját oltja el, hanem ennek lángját fokozza; mert tanubizonyosság arra, hogy a különböző feladatok és nehéz viszonyok között ők sohasem feledkeztek meg az egyháztól. És ha kétely merül fel az iránt, hogy a hit és tudomány mikép fér össze: ezzel a két névvel szolgálhatunk.

Én, tisztelt gyűlés, azt hiszem, hogy túlmennék hatáskörömön és túlmennék azon szerény álláson, a melyet itt elfoglalom és túlmennék az illendőségen, ha ennek a közgyűlésnek feladatunkat tovább magyaráznám. Sietek beszédem végéhez.

Egy legendához fordulok. A római legenda szerint Nero üldözései közepette Péterben megingott a hit és távozni akart Rómából. Mikor ment az úton, a félhomályból egy hang hallatszott: Quo vadis? Erre megrettent és visszatért Rómába feladatának teljesítésére. Nekünk feladatunk, hogy úgy készítsük hitsorsosainkat, legyenek azok gazdagok vagy szegények, öregek vagy fiatalok, hogy el ne tévelyedjenek, vagy ha eltévedtek, meghallják a szót: Quo vadis? és legalább akkor legyen erejük visszatérni az igaz útra. Nekünk feladatunk azt az erkölcsi érzéket, azt a tiszta hitet, azt a hitbuzgúságot és azt a felvilágosodott felfogást, mely a protestantizmust mindig jellemezte és annak nagy sarkkövét képezte, nekünk feladatunk ezt el-

szórni mindenütt, mint porszemet a hazában, nyomtatványban és élöszóval, hogy, mint a porszem, a levegőbe vegye be magát és mindenki beszívja és oly természetesnek találja, mint magát a lélekzést. Azért mindnyájan úgy teljesítsük a kötelességeinket, hogy, ha megkérdik: Quo vadis? — azt mondassuk: megmaradtunk Uram, a te úton és azon másokat is megtartottunk. Úgy legyen!

Szemle az ének-oktatás felett főgimnáziumainkban.

II.

(Folytatás és vége.)

A fennebb közölt szemlélőből legott kiténik, hogy — a módosított példabeszéddel fejezve ki magamat — a hány iskola: annyi szokás.

Itt csak az I. és II. gimnáziumban kötelező mindenki az énektanulás, amott az I–IV., másutt az I–VI., sőt egy helyen az I–VIII. osztályokban is, de nem minden tanulóra nézve. Itt 2 órán, amott csak 1 órán foly hetenként az osztálybeli énektanulás. Itt egyházi és világi énekeket vegyesen tanítanak, amott pedig csak templomi vagy templomi és temetési énekeket. Itt egy szőlamban, másutt két szőlamban is énekelnek. Egy helyen felsorolják az eltanult dalokat és a használt tankönyveket, másutt nem. Egyik iskolában többet, másutt kevesebbet végeznek el az elméletből és gyakorlatból, de sehol sem eleget, mert megelégszenek az előkészítés munkájával. Míg a legtöbb iskolában csak vegyeskarban, addig egy helyen csak férfikarban, egy más iskolában pedig mindkét karban énekelnek a gimnáziumi növendékek. Egyik iskolában nagyobb súlyt helyeznek az osztálybeli éneklésre, mint a karbelire, máshol meg a zenét és a zenekari működést tartják fontosabbnak a fiukra nézve.

Mindenki előtt világos, hogy ez így nincsen jól és hogy ezen sürgősen változtatni kell, mert a tanítás körül, nem a szokásnak, hanem a tanítás elveinek kell uralkodni. A tanszabadságnak is meg van a maga határa és nem lehet megengedni, hogy ez szabadosággá fajuljon.

Nézetem szerint ezt a zavaros állapotot az egyes tanári karok az alábbi javaslatok elfogadása és betartása által szépen tisztázhatják, esetleg, ha az továbbra is fenmaradna, magának az igazgató tanácsnak kell a tanítás érdekében a rendet helyreállítani.

Mindenekelőtt nem szabad felednünk, sőt jellemezzük meg jól, hogy a gimnáziumi énektanítás kétféle, t. i. osztálybeli és karbeli. Az első a tanulók képzettség szempontjából sokkal fontosabb, mint az utolsó.

Az osztályonként végzendő énektanításnak ugyan is az a feladata, hogy a tanulóknak az énektanból minél nagyobb alaki és tartalmi képzést nyújtson, tehát a kedélynemesítés, a szóképzés és hangképzés gazdagítása, a hangszerv kifejlesztése, a hallás és látószerv, az értelem és akarat, az esztétikai érzék és a képzelő tehetség képzése mellett ellássa a tanulókat mindaz ismeretekkel, a melyeket ők a ritmikából, a melodikából és dinamikából elsajátíthatnak; de legfőképpen, hogy megszerezhessék mindama dallam- és szóvev-készletet, a melyre nekik, mint a nemzet és a társadalom, az egyház és a család tagjainak *egyénileg* szükségük van az életben. Szóval az osztálybeli énektanításnak feladata abban áll, hogy az iskoláinkból kikerülő ifjak képesítve legyenek a templomban vagy az iskolában, a család körében vagy a társaságban minden oly alkalommal, a midőn az ének hivatta van az ünnepélyességet emelni, vagy a vidám

jókedvet előmozdítani, *egyéni* képességük szerint közreműködni vagy legalább is az éneklőkkel együtt érezni.

Ezekből hát világos, hogy *az osztálybeli énektanítás első sorban és legtökéletesebben a tanulók közmíveltségi érdekeit szolgálja.*

Másfelől azonban, bárha az egyén hangjának és hallási képességének fejlesztése módszeres technikai gyakorlatok által a karbeli éneklés alatt is tovább tart, a karban való éneklésnek tulajdonképeni feladata, a több szólamú éneklés, nem az egyén, hanem több egyénből álló testület produkciója s bárha a különböző szólamok együtthangzása szép és művészi becsülettel bír s bárha egy kardal szabályos előadása nagy hatást képes gyakorolni a hallgatókra: mindazonáltal az egyes szólamok tudásának értéke zene-tartalmi szempontból leggyakrabban a semmivel egyenlő.

Az előadottakból tehát kitűnik, hogy *a karbeli énektanítás voltaképpen az iskola és nem a tanulók egyéni érdekeit szolgálja.*

Ugyanezért hát a tanulókkal szemben elkövetett igazságtalanság minden olyan intézkedés, mely a karbeli énektanítást az osztályonként történő énektanítás rovására módosítja. Helytelennek kell tehát tartanunk azt, ha az osztálybeli énektanítás óraszámát redukálják, ha az alól dispencziót osztogatnak, ha különböző osztályokat összevonnak.

Különben is a konventi tanterv részletesen felsorolja, mely osztályokban és hány órán tanítandó az ének s miután ez is kötelező tantárgy annak kezelése nem szeszély, hanem tantervi utasítás szerint történhetik. Eppen azért az osztálybeli énektanításra nézve megkövetelendő, hogy az a tantervben előírt óraszámban és osztályokban eszközöltessék a nélkül, hogy más tantárgy vagy a karbeli énekközpont miatt a legcsekélyebb hátrányt is szenvedné.

Általában pedig nemcsak lelkiösmeretesség és buzgóság, hanem módszer és szakszerűség tekintetében is úgy kell kezelni az éneket mind az egyes osztályokban, mind a karban, miként a többi tantárgyat. Tehát év elején mindenik osztály és a kar részére is úgy az elméleti, mint a gyakorlati részből pontos és részletes tanmenet készítenendő, a melyet természetesen be is kell aztán tartani! A tanulókat évharmadok végén is kell klasszifikálni, nemcsak a tanév befejeztével. Hasonlóképp külön vizsga tartandó az énekből is, nem pedig úgy, mint a legtöbb helyen szokásos, hogy a kar az évszázó ünnepén néhány dalt énekel s ennyiből áll az énekvizsga. És miután az évi értesítőnek az összes tárgyak eltanításáról kell hű képet és tájékoztatást nyújtania: annál fogva részletesen kell abban közölni az ének eltanított tananyagát is. Ezen kívül közlendőnek tartom azokat a tankönyveket is, a melyeket a tanulók az énektanítás különböző fokain használnak. Mert én helytelennek itélem, ha a gyakorlatokat és dalokat a fiuknak kell lekottáznunk, a mi azonkívül, hogy sok idővesztéssel jár, az írott füzetekben előfordulni szokott hamis hangjegyzírás, rosszul aláírt és hibákkal teljes szöveg miatt tömördelemetlenséget okoz tanárnak és tanulóknak egyaránt.

Ezuttal még csak két dolgot említek fel, a melyeket én szintén fontosoknak és szükségességeknek tartok.

Egyik az, hogy minden iskolában célszerű lenne legalább egy szakfolyóiratot vagy havi közlönyt járattatni s ezenkívül a hazai és külföldi ének-zene-irodalom legkiválóbb termékeiből évenként néhányat beszerezni, hogy ily módon úgy az elméleti, mint a gyakorlati szakirodalomból lassanként csinos gyűjtemény álljon mind a tanárok, mind a tanuló ifjúság rendelkezésére. Mily boldog lettem volna én, ha n. enyedi diákkoromban nem a saját költséggel kellett volna egy-egy szebb kardalt, vagy elméleti szakmunkát beszereznem, hanem tudvágyamat az iskola könyvtárából elégíthettem volna ki s tudásomat több jeles szakmunkából gazdagíthattam volna!

A másik pedig az, hogy legyen gondja minden iskola tanári karának arra, hogy az énekből kitzújni szokott pályadíjakat ezutánra is ne csak fentar'sa, hanem azokat újabbakkal szaporítsa, sőt terjessze ki az elméleti képesség jutalmazására is, mert annak jótékony hatása a tanulók között való nemes becsvágy és verseny ébrentartása és fokozása által mindenestre rövid időn meg fog nyilatkozni.

Ezek észrevételeim és javaslataim, a melyeket a mult tanévi énektanítás külseje fölött tartott szemle után megtenni jónak és szükségesnek véltem. Azok közül több fordul elé abban a felolvasásomban is, a melyet én még a Nagy-Ényeden 1889. jún. 3—5-én lefolyt tanári értekezletünkön tartottam volt s a melyet ez az értekezlet megfelelő intézkedés végeit a m. áll. Igazgatótanácshoz leendő felterjesztésre méltott volt. Már 12 éves por fedi ezt a dolgozatomat — a mely a »Protestáns Közlöny« ugyanaz évi 32—35. számaiban jelent meg — az Igazgatótanács irodájában. Azóta e legfőbb kormányzó testületünk mind működő elnökében, mind pedig tagjaiban legnagyobb részt mefiatalodott. Azóta ez a kormányzó testületünk többféle jelét adta annak, hogy az éneket, mint istentisztele tünk egyik lényeges alkotórészét és nemzeti közmívelődésünk egyik fontos eszközét iskoláinkban méltóbb kezelés alá óhajtja juttatni.

Mély tisztelettel kérem azért a mélt. áll. Igazgatótanácsot: kegyeskedjék oda hatni, hogy arra a beadványra hozattassék már valamilyen határozat és hogy általában a gimnáziumi énekközpont ügye mielőbb az őt megillető gondos szeretettel leendő ápoláshoz jusson.

Deák Gerő.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901. szept. 26. és 27.

Jelen voltak: Br Bánffy Dezső főgondnok, mint elnök, dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla főjegyző, Herczeg Lajos, dr. Sárkány Lajos, Deésy Gyula, Sándor János, Becsek Lajos ig. tanácsosok, Deák József pénztárnok, Maksay János számvevő, dr. Kádár János titkár és Módi Elek ülési jegyző

Elnöklő főgondnok aa. az ülést megnyitván Kenessey Béla főjegyzőnek adja a szót, ki is meleg szavakban üdvözli Sándor János ig. tanácsos aát abból az alkalomból, hogy a legközelebbi napokban tölti be áldásdús papságának 40 ik évfordulóját. Ig. tanácsunk örömmel járul hozzá felszólaló jókivánataihoz és ez üdvözlőlevelet jegyzőkönyvileg is megörökíti, amit jelenlevő Sándor János aa. meleg köszönettel vesz tudomásul.

Ezután elnöklő főgondnok aa. bejelenti, hogy a folyó évi kerületi közgyűlést nov. hó 9-ikére szándékszik összehívni, tekintettel az ide vonatkozó közgyűlési határozatra és figyelembe véve azt is, hogy a választható másik határidő t. i. nov. másodika a kolozsvári országos vásár miatt nem alkalmas. Ig. tanácsunk maga részéről is hozzá járul a november 9-iki határidőhöz.

A napirenden levő ügyek elintézésére térve át, Kenessey Béla főjegyző előterjesztésére 360 korona Baldácsy alapítványi segélyt és 50 korona állam-segélyt osztott ki ig. tanácsunk özv. Báthory Györgyné, özv. Baga Jánosné, özv. Elekes Györgyné, valamint Szász Sándor patai és Bartha Dániel viz-szilvási tanítók között.

Dr. Sárkány Lajos tan. előadó-helyettes referációjában jóvá hagyó tudomásul vette ig. tanácsunk a s.-szt.-györgyi kollegium előjáróságának a Cseh-alapítvány rendezésére vonatkozó határozatát; hozzá járult ahoz, hogy a kolozsmegyei tanfelügyelőség által összeállított elemi iskolai munka-naplók e megye területén levő felekezeti iskoláinknak használatra ajánltassanak, jóvá

hagyta a kis-kendi iskola államosítására vonatkozó föltételeket és engedélyezte a nagy-enyedi és székelyudvarhelyi tanárok bejelentett meliékfoglalkozásait.

A tiszántuli ref. tanár-egyesület országos egyesületté alakulván át, ez alkalomból kérte egyházkerületünk támogatását is, minek folytán kimondotta ig. tanácsunk, hogy körlevélben hívja föl kollegiumainkat és tanárainkat az egyesületbe való belépésre.

Vallás és közoktatásügyi Miniszter ur Öngyméltóságának a maros-vásárhelyi kollegium hiányaira vonatkozó észrevételei közöltettek az előjárósággal jelentéstétel végett

A nagy-enyedi kollegium előjárósága bejelentvén a tanítóképző intézet ideiglenes berendezésére vonatkozó intézkedéseit, azokat ig. tanácsunk jóváhagyó tudomásul vette és ezzel kapcsolatosan Hegedüs Zsigmond tanár aát. állásában véglegesítette.

Indokolt előterjesztésre hozzá járul ig. tanácsunk ahoz, hogy Domján István s.-szt.-györgyi tanár részére újabb 6 hónapi szabadság engedélyeztessék.

Incze Béla maros-vásárhelyi volt segédtanár panasza leküldetett az előjárósághoz saját hatáskörében való elintézés végett.

A nagy-egyedi Bethlen-kollegium amaz ajánlatát, hogy a Szotyori-alapítvány kamatai Molnár Andor orvosnövendéknek adassanak, ig. tanácsunk teljesíthetőnek nem találta, mert sem az ajánlatba hozott tanuló sem a többi folyamodók nem felelnek meg az alapító levél kívánalmainak.

Ezek után Maksay János számvevő aa. terjesztette elő a pénztári hivatal által összeállított 1900 évi egyh. kerületi számadást és az 1902. évi költségvetést, melyek közül az előbbi kiadatott a közgyűlésileg kiküldött számvizsgáló bizottságnak; a költségvetést pedig a Zeyk Dániel főgondnok aa. elnöklété alatt fölkerített nagyobb bizottsághoz tette át ig. tanácsunk felülvizsgálás és a mutatkozó hiány elenyésztetésére vonatkozó véleményezés végett

Rele Máttyás budapesti lakos az iránti kérését, hogy a vele kötött vásári ügyletből kifolyólag még fennálló 11.000 korona követelésünk elengedtessek, — nem találta ig. tanácsunk teljesíthetőnek.

Zilahi-kollegiumunk amaz indítványát, hogy a főiskolai számadások jövőre tanévenként készíttessenek, közölte ig. tanácsunk véleményezés céljából a többi kollegiumokkal.

Az egyházkerületi közalap deési házainak gondnoka dr. Jakab Lajos aa. lemondván ez állásáról, Vékony Ferenc egyházközségi főgondnok kéretett föl az átvétel megejtésére és kezelő gondnok ajánlatba hozására.

Horváth János szeretetházi igazgató és Neje 100 koronát adományozván a szeretetház alaptökéjének gyarapítására: ig. tanácsunk az adományt hálás öröszönnel elfogadta.

A folyó évben tartott egyetemes convent véleményét kért egyházkerületünkől is arra nézve, hogy az 1903. évben megnyitandó zsinat által, mely irányban és miként óhajtjuk a törvényt módosítani, pótolni? E véleményes javaslat elkészítése czéjából, főt. Püspök aa. elnöklété alatt, Kenessey Béla főjegyző, Deésy Gyula és Becsek Lajos ig. tanácsosok, valamint Pokoly József theol. tanár és Kádár János titkár aából álló bizottság küldetett ki, oly fölkereséssel hogy a munkalátot még a folyó évi közgyűlésre elkészítsék

A segédlelkészi kongrua folyósítása alkalmából szükségesnek mutatkozott ama kérdés eldöntése, hogy vajjon a nyugalmazott papok özvegyeit illeti-e és ha igen, mily mértékben illeti özvegy árvai kegyjavadalom. Minthogy pedig e kérdés egyöntetűen szabályozva erdélyi egyházkerületünkben nincsen, kimondotta ig. tanácsunk, hogy az özvegy-árvai kegyjavadalom általános rendezésének a folyó évi közgyűlésen szönyegre kerülő kérdésével kapcsolatosan ez irányban is kérni fogja a közgyűlés határozatát.

Máthé György szépkenyerü-szt. mártoni lelkész felebbezést nyujtván be a szeretetház intéző bizottságának ama határozata ellen, melylyel őt bizonyos díjak megfizetésére kötelezte, minthogy a bizottság határozatát a szervezeti szabályoknak megfelelő, ig. tanácsunk által is jóvá hagyatott.

A pitesti egyházközség kérésére kiutalta ig. tanácsunk az egyházközség központi kezelés alatt álló 1343 korona tőkéjét a papilak és iskola renoválási költségeire.

A krakkói egyház központi tőkéjéből is engedélyezte ig. tanácsunk 5200 koronának kiutalását, a templom és papilak kijavítási költségeinek részben való fedezésére, de csak arra az esetre, ha az egyházközség a szükséglet többi részének és a 15 év alatti visszahelyezésnek fedezetét kimutatja.

Kolozsvári egyházközségünk évi 1000 korona általános összegben állapítván meg országos közalapi járu lékát, ehhez a főhatósági engedélyt is megnyerte.

A pelekeszii körlelkészséghez beosztott egyházak közül Érkörös és Szeödemeter együttesen, Pelekeszi pedig külön önállósulni óhajtván, az állami fizetés kiegészítés folyósításáért kérelmeztek. Ig. tanácsunk e kéréseket ajánlattal terjesztette a közoktatásügyi miniszteriumhoz, minthogy a szóban forgó önállósulási, főleg nemzeti szempontból, maga részéről is szükségesnek látja.

A kis-enyedi egyházközség filiájának, Póka-falvának hasonló kérését nem találta főhatóságunk teljesíthetőnek, mert a lélekszám csekélysége miatt az önálló szervezkedés lehetetlen.

A nagy-pénteki ref. társaság kérésére kimondotta ig. tanácsunk, hogy kerületünk egyházainak és hiveinek körlevélileg figyelmébe fogja ajánlani a társaság által Budaörsön felállított menház céljaira való adakozást, de megfelelő alap hiányában maga a kerület semmivel sem járulhat a kegyeletes célú intézmény megerősítéséhez.

Szentes József és társai székelyudvarhelyi lakosoknak az egyházközségi képviselőtestület egy elvi határozata ellen beadott felebbezését visszautasította ig. tanácsunk azzal a megjegyzéssel, hogy a szóbanforgó elvi határozat fogantatása iránt külön és konkrét formában fog a képviselőtestület döntenie és majd csak e részletes határozatok ellen lehet annak idején felebbezéssel élni.

Málnási Ferenc kendői lelkész kérésére megengedte ig. tanácsunk, hogy 201 korona kongrua tulélvizményét csakis a jövő 1902. év folyamán téríthesse vissza

A nyárádszentimrei és uzdi-szentpéteri egyház községek indokolt kérésére 15—15 drb. énekes könyvet adományozott ig. tanácsunk, templomi használatra.

Stein János egyetemi könyvtáros részére jogot engedélyezett ig. tanácsunk a Nagy Péter féle konfirmációi kis káté 12. kiadásának 8000 példányban leendő közrebozsátására, 600 korona honorárium és azon kikötés ellenében, hogy a 12. kiadás betűi, papirja és bekötése, nemkülömben bolti ára az előző kiadványokkal egyező legyen. Kimondatott egyttal az is, hogy a 600 korona honoráriumnak fele a theológiát, fele pedig a szeretetházat illeti.

Ezek után br. Bánffy Dezső főgondnok aa. jelentette be, hogy nyert megbízatásához képest a nagy-nagy-zsombori birtok eladása iránt tárgyalásokat folytatott, de az eredménytelenül minél fogva további intézkedést kér. Ig. tanácsunka tárgyalások további folytatásával az elnökséget bizta meg.

Ugyancsak főgondnok aa. jelentéséből értesült ig. tanácsunk arról, hogy Lészay Ferenc ig. tanácsos aa. elkészült azokkal az értékes becslési munkalátokkal, melyek a br. Radák Ádám féle hagyatéokra vonatkozólag gr. Teleky Józseffel folyamatba tett alkudozá-

sok rendjén részünkre biztos tájékozást fognak nyújtani. Lészay Ferencz ig. tanácsos aának fáradságos munkálkodásáért, melyet egészen saját költségén végzett, hálás köszönetet mondott ig. tanácsunk.

Végül a nagy-enyedi Bethlen kollegium 1899. és 1900. évi, valamint a fogarasi egyházközség 1900. évi számadásait hagyta jóvá ig. tanácsunk és még néhány apróbb ügyet intézett el, minek megtörténtével a legközelebbi ülés határideje október hó 12 ére tűzött ki, hogy a közgyűlés elé terjesztendő és nyomtatásban szétküldendő jelentések idejében megállapíthatók legyenek.

Több tárgy nem lévén, az ülés bezárattott.

r. s.

A M. P. I. T. közgyűlése

(Folytatás.)

A M. P. I. T. közgyűlését *Gyuráts* püspök, elnök nyitotta meg, egy gyönyörű — fájdalom — csak kivonat san közölhető beszéddel:

»A magyar Protestáns Irodalmi Társaság jelenlegi színhelye — így szólt — a Felvidék egyik legvirágzóbb városa, Miskolcz, hol egyházunk két derék oszlopa, két püspöke és a város egész közönsége, hitfelekezeti különbség nélkül tárt karokkal várt, a mi azt mutatja, hogy itt is minden szívet az a gondolat dobogtat, hogy csak együttes érzéssel virágoztathatjuk fel a művelődést, a nemzeti nagyságot; mutatja azt, hogy az általunk felölelt nemes elvek itt is méltánylásra találnak. A magyar Protestáns Irodalmi Társaságot kitűzött célja elérésében nem anyagi érdek vezeti, hanem a nemzeti művelődés felvirágoztatása. Nehéz, tespedt korszakot élünk az igaznak fejlesztésében. Az elvek maguk nehezen képesek lángrollobbantani az igaz eszmét, minden jóval és nemessel szemben annál nagyobb és merészebb a reakció, minél ideálisabb a gondolat. A vak-ság, a gyűlölet, a kárhóztatás eszméit szórja az igazra, mindenütt dominál az aranyburju imádása. Osztyálok, nemzetek, felekezetek gyűlölséggel vannak telve; a benső meghasonlás, a létért való szomorú küzdelem azután megkivánja a maga erkölcsi halottait. És ezzel szemben áll a vallás vigasza, a mit ember nem nélkülözhet, mely égi adományt szomjazza a földi vándor. Ez tartja ébren, ez riasztja fel álmodozásából, mámorából. A vallás adja a lényeknek az erőt s nyomorult az, a ki a fensőbb lény hatalmát elismerni nem akarja, vagy hinni nem képes. Azt mondja Pascal: hogy élvezet oly vihartól hányt hajón ringani, melyről tudjuk, hogy el nem merül. Nem-e hasonlít ehez az emberi élet, mely csalódásban ringatja magát az élet viharos hullámai közepette?... A vallás megtanítja az embert keresni az örök igazság útját a föld porában, mert minden vallás moralizáló hatással van az ember lelkületére. Példákat állít nekünk erre a világtörténelem. Hellász népe, midőn kihült az ideális gondolkodás, midőn erkölcselenné lett, megtört, földjét zsarnok kéz dulta porrá. Róma mig hitében erős, addig dicső volt, emelkedett, de mikor polgársága vallást, eszményt, igazságot gúnyolni tanult, alásüllyedt, s a nagy ösök gyarló utódai csak a hanyatlásnak, elkoresosulásnak képei. A vallás int az érzékiségtől, óv a materializmustól, mert az a szolgaság ütegyengetője; a mely állam azt hajhászsa, annak satnyulni kell. Vallás kell az államnak és tudomány, melyek ikertestvérek a nemes harcban s a melyeknek egymástól való elválása mindkettőnek erkölcsi halálát okozná. — A mi társaságunk is feladatává tette a vallás és tudomány fejlesztését, mert a vallás uralg mindenek felett; felkeresi otthonában a családot, ébreszti az erkölcsi méltóság érzetét, ébreszti az egyháziasságot. A protestáns vallás már hatalmas erővel dominált a multban, az erkölcsi, nemzeti fejlődésnek volt hosszú idők óta erős

bástyája, a felvilágosodás terjesztője, a szabadság védőeszköze, a magyar nemzet nagy segítsége.

Gyönyörű szavakban fejtegeti ezután egyházunk autonómiájának értékét és fontosságát, a melyet semmi anyagi árért csorbitani engednünk nem szabad, majd rátér a magyar protestáns nőnevelés fontosságára.

A nő kedélyvilága — uymond — a vallásos érzületnek temploma. Sok mulasztás történt a nőnevelés terén, melyeket megfelelő prot. nőnevelő intézetek felállításával pótolni kell. A társaság szent és nemes dolgot végez, ha ebben közremunkál.

— Még egy dolgot kell elmondanom. Egy szent dologra útalok. A testvériség érzületének ápolására. Folytassuk a krisztusi munkát, hirdetve az ő eszméit munkánkkal, verejtékünkkel. Ne gondoljatok akadályokra, csak a célra, melyre meglesz a mennyei áldás!

A hatalmas éljenzéssel és tapsal fogadott beszéd után, mely az Emlékkönyvben egész szépségében olvasható lesz, letárgyaltattott a választmány által előkészített tárgysorozat, mindenütt a választmány prozozicziói fogadtatván el határozatul. — Utolsó pontnak maradt a *tisztujítás* és a választmány felének újra választása. Mindenben maradtak a régiek, annyi különbséggel, hogy a néhai *Szilágyi* Dezső helyére *Dr. Darányi Ignác* miniszter választatott. A dolog ilyen elintézése ellen a maga személyére nézve csak *Gyuráts* elnök protestált megrongált egészségére való hivatkozással. De végre ő is meghajolt az elementáris erővel megnyilatkozó közbizalom előtt. Köszönet érte! *Gyuráts* elnök nélkül az Irodalmi Társaságot ma már alig tudjuk elképzelni. Az Isten éltesse ennek a nemes ügynek szolgálatára is sokáig!

Este ismerkedési estély volt a «Korona» szálló hatalmas éttermében, melyen résztvettek az összes előkelőségek is.

Ünnepélyes istentisztelet. 20-án d. e. 1/2 9 órakor egy km.-nél hosszabb sorban vonult fel a társaság a „Luther udvar“-ból a reformátusok Avas hegyi hatalmas, ódon templomába. A XIII. századból való, egykor góth stíli templom is barbár munkát végzett az idő rombolása ellen küzdő emberi kéz. Hajóját tartó, egykor karsu oszlopai otromba falazatba foglaltattak s ma már csak a deszka mennyezet és három oldalt körülfutó fa-körnsok az érdekességei. Pusztulásnak indult az egész s a magyar államnak nem jut pénze e gyönyörű emlék stílszerű restaurációjára. Ha kath. templom volna...?! De,....légy csendes szívem! Az Isten házában legyen békesség a szívekben. Im, a hatalmas gyülekezeti ének és gyönyörű kardalok után — melyeket a jönevü zeneszerző: *Lányi* Ernő dirigált — a békességes türesnek, erőnek és segedelemnek lelkéért imádkozik fiatalos hévvel és buzgósággal az itt-ott még gesztusra is ragadtatott ösz luth. főpásztor: *Sárkány Sámuel* a bánya-kerület püspöke. Utánna *Novák Lajos* a sárospataki theol. akad. jeles pap-tanára szólja az ígét *Máté XVII. 14-21.* alapján. Reá mutat betegségünkre, melyből csak Jézus Krisztus szabadíthat meg, az ő — belénk átplántált személyes, hegyeket mozdító hite által, a mely mibennünk mint az Istennel való személyes összeköttetést fenntartó imádkozásnak és a világot legyőző és megdicsőítő önmegtágadást eszközölő böjtölésnek lelke jelentkezik. A kellemes orgánummal, még a szónoki hevet is mérsékelt kathedrai méltósággal, ritka egyszerűséggel előadott, kitünő exegézisen nyugvó szabadelvü evangéliumi állaspontról szóló predikáció nem zajos, de mély benyomást hagyott a hallgatóság szívében. A vallásos lélek tengerének nem felszínét korbácsolta fel, de mélyét mozgatta meg nagy erővel, de szeliden. Kár, hogy „Mi atyánk. . .“ és utóíma — hogy, hogy :nem?! — elmaradtak s így az istentisztelet olyan bevégzetlen maradt.

A díszgyűlés. Az istentisztelet folytatását képezte a díszgyűlés a luth. templomban. Szép, modern stíliban, gyönyörű berendezéssel épült, tisztán tartott

templom ez, mely egyik mintáját alkothatná a prot. templomterveknek. Az oltáron egy gyönyörű kép: A Getsemánében imádkozó Jézus. A társaság és vendégek üdvözlését itt *Br. Vay Béla* főgondnok és *Zelenka Pál* püspök teljesítették az utóbbi különösen a két prot. testvérfelekezeti uniójáról s annak szükségéről elmélkedve. Erre *Hegedüs Sándor* miniszter, elnök a lapunk elején olvasható nagyfontosságú beszédet mondta az egyetemes munkáról és egyetemes felelősségről

Beszéde után *Br. Prónay Dezső* luth. egyetemes főfelügyelő tartott egy fontos s igazi theol. tudásra valló beszédet a „láthatatlan egyház“-ról s ennek gyakorlati konzekventiáiról, melyet lapunk jövő száma »Tárca« rovatában fogunk egész terjedelmében adni.

Majd *Lévay József* költőnk szavalta el ritka hatással, mult számunkban közlött „Apostolok“ cz. gyönyörű költeményét s a lelkes hangulatu gyűlés ezzel véget ért. Utánna közebbé következett, hol gyönyörű toasztokban ünnepelték az eszmét s kiváló harcosait.

A délután megtartott belmissió értekezletről lapunk jövő számában adunk tudósítást.

Tudósító.

Különfélek.

Br. Bánffy Dezső egyházkerületünk buzgó fő gondnoka e hó 26-án tartott igazgató-tanácsi ülés alkalmából több napig időzött Kolozsvárt, mialatt átvizsgálta a Fót. püspök ural az egyházkerületi pénztárnak a jövő évi költségvetésre vonatkozó ügyeit. E költségvetés egyik legfontosabb s talán legnehezebb tárgya lesz az idei egyh. ker. közgyűlésnek. Előkészítésén *Zeyk Dániel* egyh. ker. főgondnok elnökle alatt e hó 4-én egy bizottság fog dolgozni. Hisszük, hogy kiváló status curatoraink bölcsessége óhajtott megoldásra juttatja e nehéz ügyet. Buzgólkodásukon legyen Isten áldása!

Elismerést az érdemnek! Egyházkerületünk két érdemes papja, esperese: *Sándor János* miriszlói pap és nagy-nyedi egyh. megyei esperes és *id Péter Károly* szörcei pap és orbai esperes most töltötték be papi szolgálataiknak 40-ik évét s egyben egyh. kerületünknek legrégibb esperesei. Mennyit tudnának ezek a III. o. egyházakban — helyváltoztatás nélkül — szolgált papok beszélni a kálvinista papi szegénységről, küzdelemről, holott szolgálataik legnagyobb része kongrua nélküli időkre esik! És mennyit beszélhetnének egyházi és társadalmi közügyeink annalesi ezeknek a férfiaknak zajtalan, de folytonos és áldásos munkásságairól! S mégis — majdnem észrevétlenül szaladt el az évforduló. Hjah, az élet mai vásárján a publikum »az olcsó Jánosok« saját maguk csinálta reklámjait hallgatja. S úgy látszik környezetüket is a maguk mintájára nevelték. Az ő részükről is semmi láрма, semmi dob. Csak az egyh. m. közgyűléseken fogják társaik, barátaik melegebben keblükre ölelni. Mi pedig s egész egyházunk levett kalappal állunk meg e két férfi előtt s a »csendes emberek«-re nézve büszkélkedünk, hogy nekünk még ily „nemes példányképeink“ vannak a „régí jó világból“. Magunkra, az ifju nemzedékre gondolunk és eltűnődünk: hogy lehetne nálunk is — mint ezeknél — kevesebb sopánkodás és több munka? A feleletet e csendes emberek ékesen szóló *szereynysége* adja meg. Milyen nemes szívek azok, melyekből a szereynység virágai fakadnak! A jó Isten tartsa meg őket egyházunknak s szaporítsa számukat! A viszontlátásra az 50 ik évfordulón!

Dr. Kádár János ig-tanácsunk buzgó titkára nyári üdülése alatt súlyos szembajjal megbetegedve, hivatalát és rendes munkáinak folytatását csak a napokban vehette fel újra. Bár még mindég kimélnie

kell magát, reméljük, hogy Isten mihamarább vissza adja teljes egészségét

Nem „rechthaberei“-ból, hanem az igazság kedvéért, meg kell jegyeznünk a „P. E. és I. L.“ tudósítására, a miskolczi belmissiói értekezlet egyik passusára, hogy lapunk szerkesztője nem adta fel az erdélyi egyh. ker. Egyházi értekezlet intranzigens álláspontját a belmissio kérdésében. — Ezt annál kevesbé tehetette, mert a *belmissio kérdésében Értekezletünk soha sem foglalt és foglalhatott el intranzigens álláspontot*, mikor maga is éppen annak eszközlé- sére alakult. A mire nézve azonban Értekezletünk intranzigens álláspontot foglalt el, t. i. egy *olyan* országos belmissiói egyesület alakítására nézve, a milyen a szétküldött alapszabálytervezet szerint alakult volna (az egyháztól független, belügyminiszteri hatóság alatt álló, hitbéli és erkölcsi itélkezést lehetőségessé tevő, központi direktoriummal bíró s a szervezett egyházi életbe is belenyulható vándor apostolokkal rendelkező egyesület) erre nézve lapunk szerkesztője igenis intranzigens álláspontot védett ott is és fog védeni jövőre is. A mi Egyházi értekezletünk álláspontját csak azok tekinthették intranzigensnek általában a belmissióra nézve, kik azt — nem helyesen — azonosították egy olyan egylettel, a milyen terveltetett.

Ezt csak magyarul, mert örömmel ismerjük el újra: a kölcsönös megértés útján járunk!

Debreczeniek egy erdélyrészi kis egyházért.

(Vége) Kosdi András 1 k., Kovács József 3 k., Kovács Lajos 2 k., Kózs József 20 fill., Kőműves Venczel 1 k., Kula György 50 fill., László N., Lázary N. 40—40 fill., Lichtschtein Sámuel 10 k., Liszka Nándor, Liszka Nándorné 4—4 kor., Lőrincz Bálint 2 k., Löw Ernő 40 fill., Dr. Magoss György 10 k., Materny Károly 20 fill., Mády Imre 1 k., Márk Endre 20, Márk Endréné 50, Dr. Medve Kálmán 20 k., Miklóssy Gyula 2 k., Muraközy László 5 k., L. Nagy Bálint 2 k., H. Nagy Elek 5 k., H. Nagy Elekné 3 k., Nagy Ervin 1 k., Nagy Irén 1 k., Nagy János 60 fill., H. Nagy Jenő 1 k., Nagy Jenő 3 k., Nagy Károly 28 fill., Dr. Nagy Lajos 10 k., Neufeld Ede 20 fill., Némethy Ilona 3 k., Novotni Béla Nyiri Géza, Oláh Imre, Oláh Károly, Oláh Miklós, Orosz István 1—1 korona., Osváth Ferencz 4 k., Dr. Öreg János 2 k., Péntes Sándor 3 k., Pókai József 40 fill., Pókai Károly 20 fill. Gyermekek predikációk írói (Elek Lajos, S. Szabó József, Dr. Nagy Zsigmond) 42 kor. 46 fillér; özv. Révész Bálintné 5 k. Dr. Sárvary Gyula 5 k. ifi. Schwarcz Vilmos 5 korona; Simonffy Imre 10 k., Simonffy István 1 k., Sinka Sándor 5 k., Somossy Béla, Somossy József, Soós Lajos, Soltesz Farkas 1—1 kor. St. Iársik Károly 60 fill., Strausz Ármin 20 fill., Szabó Antal 4 k., S. Szabó József 2 k., Szabó Kálmán 3 k., Sz. Szabó László 1 k., Szabó Miklós 10 k., Szabó Vilma, Szemes Mihály 1—1 k., Szécsényi István 40 fill., Szikszai Szabó László 5 kor., özv. Szikszay Józsefné 12 kor., Szikszay Lajos 10 k. Szilágyi Imre 2 k., Szilágyi Károly 10 k., Szinav Gyula 3 k., Dr. Szotyóri Nagy Kálmán 2 k., Szutor Ferencz. Telegdi György 1—1 k., Thót Ferencz 3 k., Tóth Ilona, Tóth Kata, Tóth Kálmán 1—1 kor., Tóth Teréz 60 fill., Ujlaki Henrik 30 fill., Vadon Sándor 1 k., Vyrge Ferencz 5 k., özv. Varga Lajosné 4 k., Ványi Lajos 1 k., Vecsey Inre 4 k., Vincze József 1 k., Wilhelm Soma 30 fillér. Összesen 524 korona. Alsó-Jára, (Torda-Aranyos-m.) 1901. szept. 1. Virágháti Flóris gondnok, Elek Lajos ev. ref. pap.

Hivatalos rész.

4043—1901.

FELHÍVÁS

A reformáció évfordulójának megünneplése tárgyában beérkezett indítvány még mult évi 5153. számú és a Prot. Lap 1900. évi 49. számában megjelent fölhívásunkra közöletett az összes egyházmegyékkel, kollegiumokkal és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségekkel véleményezés végett.

Minthogy azonban a vélemények fölterjesztésére kitűzött határidő lejárt daczára és még 12 egyházmegyétől,

6 kollegiumtól és 9 püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeitől véleményes javaslatot nem vettünk, ezennel felhívjuk az illető hátrálékosokat, hogy ez ügyre vonatkozó véleményes jelentéseiket f. év október hó 15-ig mulhatlanul terjesszék fel.

Kolozsvárt, 1901. szept. hó 27-én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Kadár János,
titkár.

3347—1901.

KÖRLEVÉL

valamennyi ev. ref. kollegium méltóságos t. Elöljáróságának.
(A zilahi kivételével.)

A kollegiumi számadásoknak jövőre iskolai év szerint leendő vezetése tekintetében a zilahi kolleg. M. t. Elöljárósága által az alább szövegszerűen közölt indítvány adatán be, felkérjük a m. t. Elöljáróságot, hogy sziveskedjék annak érdemére vonatkozólag becses véleményét f. évi október hó 15-ig igazgató-tanácsunkhoz juttatni, hogy a beérkezendő véleményekhez képest az indítványt a f. évi november havában tartandó főt. Egyházker. Közgyűlés elé terjeszthessük.

Az indítvány a következő:

„118—1901. elülj. szám.

Méltóságos Igazgató-Tanács!

Elöljáróságunk in-sp. professor aa. indítványa és előterjesztése alapján meggyőződve a felől, hogy kollegiumi számadásainknak lezárására, elkészítésére — és hihetőleg felülvizsgálására is — alkalmasabb volna június 30-ika, mint a polgári év vége, tisztelettel indítványozzuk, hogy az alább kifejtett megokolás alapján méltóztassék a többi kollegiumok véleményének megkérdezése s esetleg e véleményeknek a miennkel való egyezése mellett e kérdést elbírálás és döntés tárgyává tenni s a változtatás iránt a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés elé indítványunkat be-terjeszteni.

Okaink, melyekkel ez indítványunkat támogatjuk rövidbe foglalva a következők.

1. Csak külső ok, mondhatni a formai összhang kérdése, hogy az állami iskolák is ilyen módon készítik számadásaikat.

2. Az előbbi formai ok lényegessé lesz, ha megmondjuk, hogy az iskolai év valósággal június 30-dikával záródik. Tanévek szerint adalnak ki az ösztöndíjak, segélyek s a tanév szerint lezárt számadás világosabban tüntetheti ki azoknak pontos kiszolgáltatását. A tandíj ugyancsak a tanévvel áll szoros összefüggésben, az évi létszámmal kapcsolatba hozva külön elszámolása egyszerűbb s a kollegium többi bevétele közé illesztve tiszta számadási és pontosabb előirányzati tételhez jutunk e bevételeknél is. Tanévek szerint tisztábbak lehetnek a költségelőirányzat tételei s pontosabbak a számadásai.

A tanév bezártáig terjed szorosan véve a tanérok alkalmazása is, a helyettes tanárok június 30-dikával befejezték működésüket, épen így a nyugalomba vonulók is. Igaz, hogy amazoknak javadalmazása még két hónapon át biztosan terheli a kollegium pénztárát s lehet, hogy jövőre majd a nyugdíjazások is mind szeptember 1-én fognak kezdődni, de az így — mintegy az előző év terhéül — felveendő kiadás pontosan megállapítható s nem olyan hozzávetőleges, mint a mai eljárásnál az októberben készített előirányzatnak a következő év végére vonatkozó, *esetleg rendes tanerővel betöltendő tanszék javadalmának pótlása* stb. cz. tétele.

E tekintetben teljes tisztaságot eredményezne ez a változtatás, amely szeptember 1-én kezdve aug. 31-ikével zárná a számadási évet. De mi mégis sokkal czélszerűbbnek tartjuk a lejjebb érintendő okoknál fogva is, a polgári évek épen közepén való ketté osztását.

3. Az előbbi pontban érintett s a lényegre vonatkozó okok mellett legyen szabad egy adminisztratívális könnyebbségre hivatkoznunk. Azt hisszük ugyanis, hogy ha a tanévek szerint lezárt s a nyár folyamán beterjesztett iskolai számadások időben elszakadnak az egyházak polgári

évek szerint záruló számadásaitól, a központi felülvizsgálás munkájának eme megosztása, időben való kiterjesztése magát a munkát csak könnyebbé, intenzívebbé teheti.

4. Utoljára hagyjuk azt az okot, a mely talán a legfontosabb s az indítvány keletkezésének épen a magva volt a számadási tételeknek és a tanévenként kiállítandó statisztikai adatoknak pontos egyezését. Ilyen módon a lezárt számadás tételei biztos és hiteles adatokat szolgáltatnak a statisztikai ívek anyagi vonatkozású részéhez. Most pedig mi a helyzet? Ha a statisztikai íveket lelkiismeretesen akarja elkészíteni az illetékes közeg, kénytelen az előző ívvel való kapcsolat szemmel tartása mellett egy lezárt számadás ki-válogatott és megkissebbített adatait egy még el nem készített számadáshoz tartozó adatokkal kiegészíteni. És itt az a legkissebb baj, hogy az ilyen eljárás nagy munkával jár és lelkiismeretes figyelmet igényel, jóval nagyobb baj az, hogy a legegyszerűbb figyelem mellett is alig lehet pontos a munka, mert a kész adatok mind más kapcsolatot mutatnak, mint a mire szükség van, mert a statisztikai ívek a tanévekre vonatkoztatva — egészen más hullámmozgásban mozognak, mint a polgári évek szerint alakuló költségvetési és számadási tételek. Ezért van, hogy vajmi kevésbé megbízhatók ama statisztikai adatok! Pedig azt hisszük, hogy ha más ok fenn nem forogna is, ha épen csak ezen adatok pontosabbá tételét credményezné is a változtatás, már az is elegendő ok volna, hogy keresztül vigyük.

Indítványunk megokolásával összefügg s kifejezetten is kérjük, hogy e változtatás elfogadásával a jelzett statisztikai ívek beküldésének határideje legalább egy hónappal hátrább tolassék.

Felhozott okaink alapján indítványunknak elfogadását, illetve a kollegiumok előjáróságaival való közlését és a Főt. Egyh. Közgyűlés elé terjesztését tisztelettel kérve maradtunk a méltóságos Igazgató tanácsnak, a zilahi ev. ref. kollegium 1901. július 18-iki előjárósági üléséből.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának, Kolozsvárt, 1901. szeptember hó 26-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

3833—1901.

KÖRLEVÉL

a kolozsvári theol. fakultás és mindenik kollegium m. t.
Elöljáróságához.

A tiszántuli ev. ref. középiskolai tanáregyesület, mely már 23 év óta áll fenn s fáradozik a ref. tanári közszellem és tanügy fölvirágztatásán, folyó évi augusztus 27. és 28. napjain Karczagon tartott közgyűlésén a hazai összes ev. ref. közép és felső iskolák tanárai túlnyomó többségének akaratával és óhajta sa szerint nagy lelkesedés között országos ev. ref. tanáregyesületté alakult át, melynek végleges szervezkedése a jövő évben Debreczenben tartandó közgyűlésen történik meg.

Nagy jelentősége van a hazai összes ref. tanárság eme rég óhajtott s most az idő teljességében keresztülvitt tömörségének, egy társaságba összeolvadásának. Az az egységes és egészséges közszellem és erő, mely az országos egyesületté alakulásban a régi idők állapotához képest sokképpen változott viszonyok között is fényesen nyilatkozott meg, bizonyára áldásosan fog gyümölcsözni ref. anyaszentegyházunk és iskoláink javára.

Nagyon kívánatos volna, hogy theologiai s középiskolai tanáraink lehetőleg teljes számmal, szívvel, lélekkel sorakozzanak az egyesület tagjai közé és hogy iskoláink előjáróságai áldozatkészséggel tegyék lehetővé a tanároknak a közgyűléseken leendő buzgó részvételét. Felhívjuk azért a m. t. Elöljáróságokat, hogy az országos ev. ref. tanáregyesület céljait s eszközeit megfontolva s a tanárok figyelmébe ajánlani sziveskedjenek.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának, Kolozsvárt, 1901. szeptember hó 26-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
h. tanügyi előadó.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.....
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848-iki XX t.-cz. végrehajtásához

Az 1848-iki XX. t.-cz végrehajtásának sürgetése újra napirenden van *Újra* — mondjuk — mert mióta e törvényczikk szentesített; azóta a végrehajtását követelő jogos felszólalások és sürgetések sem szünetelnek. A magyar államférniak köréből úgy, mint különösen a prot. egyházak kebeléből újra meg újra felhangzik a követelés: *az 1848. XX. t.-czikket végre kell hajtani!*

Alkotmányos kormányokkal szemben e követelmény folyton ismételtetik. A sürgetés csak az a kormány felfüggesztése idején szünetel. Az abszolút kormánytól nem kértük, ha adta volna sem fogadtuk volna el, a mint hogy anyagilag talán még előnyösebb ajánlatát is vissza tudtuk utasítani.

Az alkotmányos kormányok maguk is mindig érezték e törvényczikk végrehajtása iránti kötelezettségüket s tényleg *apró részlettörlesztéseket* időnként eszközöltek is, az egyházi és felekezeti iskolai államsegélyekben és a lelkeszi fizetések állami kiegészítésében. Azonban sem az állam nem tekintheti, sem a felekezetek — a mint ezt a protestánsok ki is fejezték — nem tekintik ezeket a »segedelem-morzszakat« az 1848. XX. t.-cz. teljes végrehajtásának. A felekezetek — s kivált a protestánsok — nyomasztó helyzete általában, különösen pedig az utóbbi években tapasztalható felekezetközi viszonyok, a melyben a békés együttélést az ecclesia militans hódítási törekvései váltották fel s e propaganda legtöbbször tisztán anyagi eszközökkel elért eredményei a kérdést újra napirendre hozták. Korunk minden oldalu gazdasági válsága a felekezetközi viszonyokban is érezteti — sokszor döntő — hatását.

Az egyházi terhek, bármily önkéntesek és szabadon elvállaltak legyenek is legalább elvileg — mert a gyakorlatban s különösen a protestánsoknál bizony rendszerint nem ilyenek — mégis terhek maradnak s az élet nagy versenyében könnyen észrevehető, hogy

e tehernélküliek könnyebben futnak. Nem csoda aztán, ha az egyoldalú és aránytalan terhektől szabadulni igyekeznek azok, a kik annak súlya alatt ugyis majdnem a teljes kimerülésig elgyötörtettek.

De az is egészen természetes ily körülmények között, hogy az igaztalan teherre! nyomott küzdőfél a verseny egyenlő feltételeit követeli és a bármily czimen és módon favorizált másik fél előnyeiben igazságtalanságot, jogtalanságot, — sőt miután a visszaszámított megszüntetni hivatott pozitív törvényre hivatkozhatik — egyenes törvényteleniséget is lát, és ennek a helyzetnek megszüntetését követeli.

E követelés törvényes formája az 1848. XX. t.-cz. végrehajtása.

Hogyan történjék ez a végrehajtás?

A hivatkozott törvényczikk egy alapelveket mond ki: „*minden bevett vallásfelekezet közt tökéletes jogegyenlőség és viszonyosság állapíttatik meg.*“ A törvény 2. §-a kimondja az elvet a *lelkiekre*, a 3. §. pedig az *anyagiakra*, midőn ez utóbbira nézve így szól: „*Minden bevett vallás felekezetek egyházi és iskolai szükségéi közálladalmi költségek által fedeztessenek.*“ Hogy miként vitessék keresztül az elvben kimondott tökéletes jogegyenlőség és viszonyosság ugy a lelkieken, mint az anyagokban: erről a 3 §. további szövege így szól: „*ez elvek részletes alkalmazásával a miniszterium az illető hitfelekezetek meghallgatásával, a közelebbi törvényhozás eleibe kimerítő törvényjavaslatot fog előterjeszteni.*“ Tehát az illető felekezetek meghallgatásával és törvényhozás útján.

Mig e t.-cz. végrehajtásáról *Br. Eötvös József* kultuszminiszter gondoskodott ő tartotta is e két rendelkezést. Már 1848. ápril 27-én körlevélben hívja fel a protestáns kerületeket, hogy »az egyházi és iskolai reformról tartandó értekezésre« aug. 1-re küldjenek követeket Pestre, s midőn a szabadságharc lezajlása után az alkotmányos élet újra helyreáll, ismét felveszi a prot. kerületekkel a tárgyalást e kérdéstről 1868-ban. Csak az újabbkori alkotmányosság

miniszterei ejtették el a törvény rendelte „illető felekezetek meghallgatását.“ Csak ezek gondolkoznak úgy, hogy az állam souverenitása nem engedi meg a felekezetekkel való hivatalos tárgyalást és legfennebb magán úton szereznek információt a felekezetek felfogásáról.

A törvény világos rendelkezésének ugyan ez is hibás negligálása, de mindegy: ha a kormány nem szólít fel véleményünk hivatalos közlésére: megtalálják a protestáns egyházak véleményünk közlésének hivatalos formáját.

Ehhez kell az utat egyengetnünk sajtónkban és hivatalos gyűléseinkben.

Hogyan kell az 1848. XX. t.-cz.-et felfognunk, hogyan kell teljes végrehajtását követelnünk és a végrehajtásnak micsoda módozatát kell sürgetnünk: ezekhez fogunk folytatólagos cikkeinkben hozzászólni.

(Folyt. köv.)

Mennyiben és hogyan valósítható meg

a Váró-féle vallásitanítás terve jelen körülményeink közt?

Az 1901. évi április hó 17—20 napján hozott konventi határozat értelmében — tudjuk — vallásitanításunk terve az eddigőtől lényegesen eltérve, megváltozott. Tanterv változás nemcsak egy-két osztályban állott elő: hanem lényeges változás jött létre az egész VIII. osztály vallásitananyagának beosztásában, mennyiségében és minőségében. Hiszen, ha megvizsgáljuk tanításunk eddigi menetét, s összehasonlítjuk *új-tantervünkkel* azt fogjuk tapasztalni, hogy a régiből, az egész gymn. vallásitanításban alig maradt egyéb viszsza épségben, mint az I. és II. osztály tananyaga, de ez is variációt szenvedett a tananyag nagyobbitása, bővítése következtében.

A tanterv átdolgozó bizottság nemes eszmét tűzött ki cél gyanánt: a növendékek értelmi és erkölcsi művelését; keresztyéni, evangeliumi szellemben való tanítását; egyházunkhoz való ragaszkodás szeretet szükségességének felbresztését, erősítését, fentartását; aztán megösmertetni egyházunk tanítását, szervezését, symbolumait, történetét s főleg hitünk fundamentumát képező szent-könyvet: a *Bibliát*. *Ez képezze tanításunkban a kiinduló pontot, de egy-szersmind a végeredmény megállapításakor is mindig ehez térjünk vissza! Neveljünk öntudatos kálvinistákat, a kik élni, s halni tudjanak szentegyházunkért, vallásunkért, szóval: teremtsünk ref. kössellemet!*

Ilyenformán, ha nem is ezen szavakkal, írja elő új tantervünk a vallásitanítás célját. Sajnos azonban, hogy ezek a főnséges eszmék még jó darab ideig csupán csak ideák lehetnek, melyek után futhatunk ugyan, de el nem érhetjük! Nemcsak azért, mivel régi tantervünkkel való hirteleni szakítás, erős rázkódtatást hozna létre eddigi tanításunk menetében; mivel azok a gymn. ifjak, kik a régi tanterv alapján tanítottak eddig, az új rögtöni életbe léptetése esetén vagy kétszer tanulnák ugyanazt az anyagot, vagy teljesen el-mellőznék a tananyag bizonyos részét. Mert hiszen a régi tanterv szerint a vallásitananyag egyik másik részét éppen ellenkező osztályban tanítjuk ma, mint azt a jövőben új tantervünk értelmében fogjuk tenni; nemcsak azért, mivel az új tanterv által kiszabott tananyag feldolgozására, a követelmények megvalósítására nem rendelkezünk fizikai idővel: hanem főleg azért, hogy új tantervünknek megfelelőleg nem ren-

delkezünk helyes tananyag feldolgozással, megfelelő tankönyvekkel. *Hol vannak a gyermek-bibliák?! Hol vannak a vallásos olvasókönyveink?!*

Bizony nincsen nekünk semmiféle eszközünk, melylyel tervbe vett szép épületünket felépíthessük, vagy a régi megrondált házat megerősíthessük!! Az új tanterv teljesen készületlenül talált bennünket, jelenleg használt tankönyveink nem felelnek meg a követelményeknek; ezek közül alig 1—2 tarthatunk meg, de azokat is átdolgozás után Új tantervünket ez évben, de talán még 2—3 évig is csak utasításaiban, általánosságban követhetjük

De vizsgáljuk közelebbről az egyes osztályok tankönyveit, hogy kimutathassuk, miért és mennyiben nem tudunk megfelelni új vallásitanítási tervünknek jelen körülményeink közt?*)

Az I. II. III. és IV. o. tankönyve és tananyaga (I. II. dr. Bartók Gy.: „Bibliai ismertetés.“ III. IV. Nagy Péter „Konfirmációi nagyobb káté.“) új tantervünk követelményeinek is megfelel, ezek tehát a jövőben is megmaradhatnak. A „Bibliai ismertetés“ című kézikönyvben teljesen az új tantervnek megfelelőleg találjuk az I. és II. o. tananyagának feldolgozását, e tekintetben kívánni valót alig hagy fenn a könyv maga után. Hanem sokkal nagyobb baj a könyv tömörsége, nehéz nyelvezete, mely a gyermeknek igen sok bajt okoz a tanulásakor. Ujabb kiadása, átdolgozása e szempontokra való tekintettel: okvetlen szükséges. Elbeszélő modorban megírva — illetve tárgya feldolgozva — a könyv, jó tankönyveink egyike fog lenni.

A Nagy Péter féle „Konfirmációi nagyobb káté“-t tulajdonképpen a IV. osztályban kellene — új tantervünk értelmében — tanítani. Azonban ez jelenlegi alakjában egy évre, illetve egy osztályba, nagyon sok. De, ha fel is vennék, egyedül a IV. osztály tankönyvének, mit tanítanánk a III. osztályban? Új tantervünknek megfelelő beosztású tankönyvet én jelenleg még nem ismerek. Maradjon meg tehát III. és IV. osztályban: a „Konfirmációi nagyobb káté“ — egészítsük ki azt a követelmények szerint: *bibliai idézetekkel* egy jó, értelmes, könnyed nyelven írott tankönyvünk fog lenni, melyet mással felcserélni egyáltalában nem volna ajánlatos.

A V. osztály tankönyve Bocsor Lajos „*Egyháztörténelem*.“ Új tantervünk a „*Keresztyén egyház megalakulásának történetét a reformációig és az ókori nevezetesebb népek vallásos fogalmainak rövid áttekintését*“ — kívánja tanítani. — A tananyag egyik részével ma, a VII. osztályban foglalkozunk!

A VI. osztály tankönyve jelenleg Kiss Kálmán: „*Symbolika*...“ — míg új tankönyvünk: „a keresztyén egyház történelmét a reformációtól napjainkig“ követeli.

A mint láthatjuk, e két osztályban főleg, teljesen lehetetlen új tantervünk követelményeit megvalósítani. Ennek megfelelőleg sem tárgybeosztásunk, sem anyagfeldolgozásunk: tehát használható tankönyvünk nincsen. Itt lepott meg váratlanul az új tanítási tervünk. És van-e kilátásunk a közel jövőben, hogy megfelelőhessünk tantervünk követelményeinek? — nem tudom, de annyit tudok, hogy a bajon segíteni kell, segíteni kell pedig rövid idő alatt. Intézkedjék „Méltóságos Elöljáróságunk“. Készíttessen megbízás utján tankönyveket, vagy pályázatot hirdessen ilyenek a készítésére. Elintézetlenül hagyni e dolgot, sokáig nem lehet. Hiszen új tantervünk célja volt a fentebb említettek kivül az is, hogy alkalmas tankönyveket juttasson az ifjúság kezébe, melyeket lelki gyönyörrel, de annál több haszonnal is olvasson és tanuljon.

A VII. osztály jelenlegi tankönyve, Szász Domo-

*) Főleg a kolozsvári viszonyokról szölok, s ebben a kollegiumban használt tankönyveket sorolom tel. B. J.

kos: »Vallásos eszmék története«. Kitünő munka, remek tartalmu könyv: de nem a gymn. VII. osztályába való. Nehézkes nyelven írott, túlságosan tömör, nagyterjedelmű tankönyv ez; ezt feldolgozni heti 2 órán lehetetlen, de semmi pozitív eredménnyel sem jár. E miatt is egyrészt, de új tantervünk utasítása értelmében a jövőre nézve, iskolai tankönyveink sorából okvetlen ki kell vennünk.

Uj tanítási tervünk helyes megokolással »A hit és erkölcs tan rövid foglalata. A symbolikus könyveink és énekes könyvünk rövid ismertetését« kívánja. E korba már bele illik az erkölcsi eszmékkel való alapos foglalkozás; egyes dogmatikai kérdések megvitatása és a symbolumok ösmertetése s ref. egyházunk alytanainak észszerű átdolgozása. De hol van ily rendszerben megírott tankönyvünk? Kitünő hit és erkölcs tanunk van; symbolumaink történetét is sokan megértánk már alaposan; ref. énekeskönyvünket pedig *Balogh Ferencz* hittanár többször ismertette, de meg mások is irtak alapos munkát e tárgyról, — de hol van az a tankönyv, mely ezeket összegezve magába foglalná, hogy azt az ifjuság kezébe adhassuk?! Seh! Bizony ilyet még eddig nem irt senki, tantervünknek e tekintetben sem tehetünk eleget.

A VIII. osztályban új tantervünk követelményeinek már ez évben eleget tettünk, a mennyiben ott a Farkas J. „Protestáns egyháztörténelme“ cz. kézikönyvet használjuk.

(Folytatása következik.)

Birtha József.
vallástanáár.

Az országos közalapi segélyek kiosztásához.

Mióta az 1898. évi XIV. t.-cz. rendelkezéseivel a lelkészek fizetése 1200 koronára kiegészített: azóta óta az országos közalaphól való segélyezésök csak is rendkívüli esetekben történik. Az egyszer és mindenkorai segélyekre fordítható jövedelem az egyházközségek szükségleteinek teljesebb mérvű kielégítésére fog felhasználtatni.

És jól is van ez így. De vannak egyházközségeink szolgálatában olyan férfiak, kik lelkészi teendőket végeznek, kiknek fizetésüket soha senki nem rendezte; és szegyenletesen csekély jövedelmökből tengetik életüket. Ezek a léviták. Ezelőtt még csak kaptak évenként a közalaphól valami kevés segédelmet s most az idézett törvényczikk életbeléptetése óta ettől is el estek. Pedig mily nagy szükség volna erre: mutatja a következő példa is.

Az erdővidéki egyházmegyében levő Miklósvár leány-egyházközség, több mint 40 éve szolgáló, öreg lévitája fizetése 33 kor. 36 fill. készpénz, 10 szekér ágfá és 1 hold föld haszonélvezete. Ennyiért szolgálja oly hosszú időn át az annyira exponált helyen felekezetünk ügyét igazán, lelkiismeretesen. Két év óta hasztalan nyújtja be közalapi kérvényét, az egyházmegyei tanács hasztalan terjeszti fel a legmelegebb pártolással, kimerítő indokolással: eredmény semmi, számba sem veszik, fel sem említik. Ha eddig megélt: eljen meg ezután is.

És ez így nem jól van,

Mélységes tisztelettel kérjük egyházkerületünk vezérlő férfait: méltóztassanak hathatós befolyásukkal odahatni, hogy ezektől a szegény páriáktól ezután se vonassék el legalább az a néhány korona segedelem, mit eddig az egytetemes konvent nekik megadni jónak látott.*)

Erdővidéki.

*) Közreadtuk e felszólítást, bár tudjuk, hogy éppen a hivatkozott t.-cz. alapján a kellőleg minősített »léviták« fizetése is kiegészítették: 300, illetőleg 400 frtra. Hogy a felhozott esetben

Lelkész beiktatási ünnepély.

Baróth, szept. 25.

Az önálló ev. ref. egyházzá alakult baróthi egyházközség történelmének fényes lapjáról nem szabad, hogy elmaradjon azon kiváló magasztos ünnepély, a mely ezen egyházközség első papja fogadtatása és beiktatása alkalmából lefolyt.

Örömmámorban uszott a baróthi ev. ref. egyházközségnek minden tagja, sőt Baróth község is felekezeti különbség nélkül. A folyó hó 17-én végbement fogadtatás úgy külsőleg, mint belső erkölcsi értékét tekintve, impozáns s megható ünnepies volt. Baróth községből 24 tagból álló bandérium Borbáth Gerő m. kir. főerdész buzgalma s vezetése mellett vonult Olasztelek felé az ujonnan választott lelkész fogadtatására. Ezt követték Zathureczky László községi jegyző és Gergely István helybeli postamester virágokkal díszített négyes fogatai, ez utóbbi fogat tulajdonosa, habár róm. kath. vallásu, a türelmességet tetteivel méltóan hirdeti s igen élénk résztvett az ünnepély külső sikerének emelésében is. Több mint 20 kocsisor élén vonultak ki Olasztelekre; a menetben nők is felekezet különbség nélkül nagy számmal voltak, festői látványt nyújtva az érdeklődőknek. A közel 4 K.-nyire fekvő olaszteleki papi háznál Bedő József egyházmegyei algonodnok az új paphoz hatásos beszédet intézett, kifejtvén ezen egyházközségben csaknem 10 évi buzgó munkálkodását s rámutatván arra is, hogy ha voltak keserőségei s megtámadtatásai ezen perczen feledje el, a mire Kovács Sándor lelkész meghatóttan válaszolt, hogy ő bucsubeszédében a szeretet hirdetésétől áthatva a szószezből kifejtette, hogy mindenkinek megbocsát, csak arra kéri a volt híveit s különösen annak asszonyait s leányait, hogy az itt korán elhunyt felesége sirhantjára ejtsenek olykor-olykor egy könnyecpet s emlékezetül sirhantjára tegyenek friss virágúól font kuszorot.

Erzékeny bucsuzó után egyetlen kis fiát vezetve, kivonult az olaszteleki papi lakból s a díszes menet megindult Baróth felé. A község határán feldíszített diadalkapu előtt nagy közönség s mintegy 16 fehér ruhába öltözött kis leány díszes virágcsokrokkal fogadta. A menet a díszkapunál megállott s a baróthi iparos dalárda díszes zászló alatt megjelenve gyönyörű énekkel fogadta, mely után a baróthi ev. ref. egyházközség nevében Zöld Sándor áll. polg. isk. tanár üdvözölte és fogadta, rámutatván beszédében korunk materialisztikus törekvéseire; de ime a megjelent nagyszámu gyülekezet s ezen egyházközség megalakulása is hirdeti, hogy nem vezett ki a hit az emberi lélekből s kéri, hogy ápolja a hitet és erkölcsöt ezen egyházközség lakósaiban, de egyszersmind hasson ezen politikai község minden intézményének felvirágoztatására. Kovács Sándor lelkipásztor hatásos beszédben fejtette ki, hogy jelszava felekezet és nemzetiség különbség nélkül hirdetni a Krisztusi szeretetet s teljes erejével azon lesz, hogy ezen község felvirágoztatására közreműködjek. Meg kell említenem, hogy úgy Olaszteleken a volt hívei, mind pedig a baróthiak virágokkal árasztották el a kocikat. A kocsi sorban, a kísérek között ott láttuk ifj. Dániel Gábor joghallgatót, a vargyasi s olaszteleki Dániel-csaiád képviselőjét is; daczára a közben megeredt esőnek, csaknem az egész község követte a díszkaputól a papi házig, a hol szintén a csinos díszkapu előtt Jancsó Gábor áll. polg. isk. tanár hatásos beszéddel üdvözölte, a mire a lelkész ismét ékesen válaszolt; szintén a testvéri ev. luth. egyház nevében üdvözölte Debitzky Mihály egyházközs. felügyelő is s a nagy közönség a

ez miért nem történik: okát nem tudhatjuk s e sorokból sem lehet kivenni. De az világos, hogy ha más uton nem lehet rajta segíteni: ily öreg szolgát, ilyen javadalom mellett a konventnek a segélyezésnél mellőznie nem szabad.

Szerk.

baróthi dalárda hazafias éneke után eloszlott s a fogadtatás véget ért.

A beiktatási ünnepély Szept. 22-én a közzétett program szerint fényesen folyt le. Temérdek nép jelent meg, úgy helyből mint vidékről. Az erdővidéki ev. ref. papság élén az esperessel teljes díszben, a gondnoki kar, az apáczai luth. egyházközség küldöttsége Bohus Pál lelkész vezetése alatt, a helybeli r. kath. egyházközség vezetőiből tekintélyes szám s a helybeli és vidéki intelligencia stb. jelent meg. Kövér András ev. ref. esperes magvas beiktatási beszédet tartott s utána Kováts Sándor tartotta meg költői hasonlatokban gazdag beszédét s végül Balázs Ignác köpeczi lelkész versben magas szárnyalású imát mondott, közbe a közönség egyházi dalokat énekelt.

Végül a »Korona« szállodában 100 terítékű lakoma volt a melyen az első pohárköszöntőt Kövér András esperes dr. Bartók György erdélyi ev. ref. püspökre tartotta. Megeredt a pohárköszöntők árja, éltették a Zathureczky családot, az új papot, a többi gondnokokat, a megjelent különböző felekezetek küldötteit; Kováts Sándor lelkész pohárköszöntésében jelezte, hogy a mai napon is a baróthi egyházközségnek Bartha Andor, bardóczi földbirtokos, a volt főgondnok fia 500 frtos alapítványt tett s ime a mai nap is az erkölcsiek mellett anyagilag is meghozta gyümölcsét stb. Legyen áldásos a pap működése s akkor ezen egyházközség élni, virágozni s gyarapodni fog. Úgy legyen!

Zöld Sándor.

Deési ev. ref. egyházmegyéből.

Közgyűlésünk szept 29 én reggel 9 órakor vette kezdetét. Esperes aanak buzgó imája s a tagok számbavétele után megalakult. 52 közgyűlési tagból részt vett 23; tekintettel a képviselőválasztási mozgalmakra e szám kielégítőnek mondható. Sokan kimaradásukat a képviselőválasztási mozgalmakban való résztvételükkel indokolták; mire esperes aa kijelenti, hogy a közgyűlési meghívó már régen, hetekkel ezelőtt szét volt küldve, mikor még sejteni sem lehetett, hogy a képviselőválasztási mozgalmak a mi gyűlésünkkel egyszerre lesznek.

Főjegyző aa. megteszi jelentését az egyházmegyének tanácsának egy évi működéséről, majd a számvevői jelentésre hozza meg határozatát a közgyűlés; 1900. évi közpénztár, országos közalap átvizsgálásáról beterjesztett jelentések tudomásul vétele után esperes aa. vezetése mellett templomba mentünk, hol *Fehér István* színnyei körlelkész buzgó imája és Kor. I. 12-rész 27. verse alapján kidolgozott s nemes egyszerűséggel előadott egyházi beszéde emelte lelkünket az eget urához. Isteni tisztelet után gyűlésünk ismét felveszi a megszakitott munka fonalát, udvarhelyi egyházmegyének az özvegyi kegyévre vonatkozó javaslata felett napirendre tér. Felső-borsódi egyházmegye javaslatát következő módosításokkal fogadja, hogy a 7—12 pontok helyett tétessék be az 1848. XX-ik törvényzikk végrehajtásának követelése, 11. pontot eltörölendőnek, illetve, kihagyandónak véleményezi, helyette követeli az egyetemeken a prot. theol. fakultások beállítását s a ref. vallás tanítási díjak szabályozását.

Ezek után következett tárgysorozatának legkiemelkedőbb része az egyházvizsgálatról véghez vitt esperesi jelentés Terjedelmes és mindent felölelő jelentésből közgyűlésünket kellemesen lepte meg, hogy több egyházunkban a hiveknél egyházuk iránti szeretettel, ragaszkodással, lelkészeknél hivatásukat átérző, odaadó munkássággal találkozott, mit igazol azon örömteljes kijelentése, hogy az egyházpolitikai törvények életbeléptetése óta születés, házasság, halálesteknél az egyház áldása, illetve vigasztaló igéje mindenütt igénybe vétetett, vegyes házasságoknál feleke-

zetünkhöz tartozó fél születendő gyermekeire nézve átadás nem történt; az állami iskolákban felekezetünkhöz tartozó tanulók vallásoktatását a lelkészek buzgón teljesítik, lélekhalászás folytán kitérés nem volt; lelkipásztorok a tanítókkal egyetértőleg népesebb egyházakban népdalárdával, vagy más egyháztársadalmi üdvös munkálkodással hiveinket összehozzák, buzdítják az egyházi hitélet erősítésére. De minden fénynek árnya is van, mely árnyakat részletes jelentése rendjén tünteti fel, felkérve a közgyűlést: találjon módot ezeknek lehető elenyésztetésére

Tudósításumat igyekszem rövidre szabni, de még sem tehetem, hogy derék esperesünk részletes jelentéséből azokat, a melyek az egyházunk beléletében, úgy szellemi mint anyagi előhaladásában, — a mult évben történtek közül némely főbb mozzanatot ne említsek fel:

1. *Deésakna* Lelkész aa. ez egyházi estélyeket bevezette, mit hiveink szép számmal látogattak. Gondnok aa. orgonaalapra népbált rendezett, melyen 50 korona gyűlt be

2. *Néma*. Templomát újból fedette, új haranglábat építtetett.

3. *Dobokán* Nagy Imre beszolgáló lelkész aa. állami iskola letesítésén munkál

4. *Bádok*. Lelkész, presbyterium s hivek egyetértő munkájával egy 7 változatu orgona készült 800 koronán, melyből 243 koronát a kivek adományoztak, a másik 560 koronát kölesön vették fel az ottani hitelszövetkezettől, mit a hivek szorgalmi uton előállítandó jövedelemből rendszerként fognak visszafizetni. Temploma egy részét új mennyezzel, új karral látta el 70 korona értékű közmunkatétellel. Egyházi estélyek sikerrel tartattak.

5. *Domokos*. Hivek vallásosak. Temploma egészen újjá alakított, melyre hiveink 2400 koronánál többre menő áldozatot hoztak, csinos kőtornyot emeltek pléhvel befedve. Buzgó lelkése az egyházi élet fejlesztésére adományaival is az első között van.

6. *Esztény*. Templomát csinosan kijavíttatta.

7. *Felső Tőőkön* lelkész aa. az állami iskolában a vallást szép eredménnyel tanította.

8. *Hagymás-Lápos* Gondnok aa. lóhertermelésből 304 korona jövedelmet állított elő szorgalmi uton.

9. *Hidalmás*. Lelkész, gondnok és presbyterek egyetértőleg munkálják egyházuk érdekeinek erősítését. Néhai *Császár Sámuel* volt gondnok, ki az egyházat halottaiból életre hozta, vagyonát megteremtette, egy házastelket hagyományozott az egyháznak, mely 8000 korona értéket képvisel.

10. *Drág*. Kegyuri egyház temploma elhanyagolt, összeomlással fenyegető állapotban van.

11. *Kaczkó*. Új lelkése buzgón működik. Papi háza újból lett fedve.

12. *Kendi Lóna*. Lelkész aa. ifjusági egyesületet alakított, egyházi estélyeket rendezett, népdalárdát szervezett s ezekkel a hitéletet fejlesztette.

13. *Kérő*. Lelkész, gondnok buzgósága, rendszeretete az egyház kül- és beléletének kedves képét tüntetik fel. Hiveink vallásosak.

Felekezeti iskolájának 45 évig volt tanítója *Fülöp Gáspár*, 1900. év októberében nyugdíjba lépett, azután áttért a kath. egyházba. Ezzel is bizonyította, hogy nem volt helyrevaló ember s mint ilyen, nekünk nem veszteség, amott nem nyereség.

14. *Kide*. Hivek templom gyakorlók, buzgók.

15. *Csomatája*. Buzgó tanítója a szegény hivek közreműködésével részint szorgalmi uton, részben segélyllyel templomát megújította, orgonát állított.

16. *K. Borsa* Lelkész aanak érdeme az 1275 véka szemes tengeri magtáralap létesítése és fejlesztése, minek kamataiból több mint 45 hold legelőt vásárolt. ez évenként szép jövedelmet hoz s így az anyagiakban gyenge egyházát erősítette.

17. *Koltó-Katalin*. Lelkész, tanító és a hivek együttesen, buzgón munkálják egyházuk javát.

18. *Kozárvár*. Papiházát az igényeknek megfelelőleg átalakította. Esperes aa. vizsgálata alkalmával a pénzkezelésnél rendetlenséget talált. Intézkedéseit e tekintetben megtette.

19. *Magyar-Köblös*. Buzgó lelkész a vallásos estélyeket bevezette. Adóssága van, melyet évenként csak a nyeredő segélyből törleszthet.

20. *Magyar-Lápos*. Hiveink az építkezéseknél ez évben is tetemes áldozatokat hoztak.

21. *Magyar-Macskás*. Vagyonát szabályellenesen kezelvén, számadásai a mélt. ig. Tanácsnál állanak.

22. *Ördög-Keresztur*. Körlelkész aa. dicséretreméltó buzgalommal működik. Hiveink vallásosak. Főgondnok mélt. Szacsvai Sándor úr új templomát boldog emlékeztető neje hagyományával építteti.

23. *Kis-Esküllő*. Felekezeti iskolájában g. kath. gyermekek számosan tanulnak. Zsoitárainkat szépen betanulják és nagy kedvvel éneklük.

24. *Pánczélcsehen*. Lelkész aa. mindent békés mederbe terelt, tagjait egyházuk iránti szeretet hatja át, mi az egyház fejlődését eredményezi.

25. *Magyar-Dezse*. Miklósy József deési lakos köz- és váltóügyvéd, róm. kath. vallású, ezen egyháznak mint odaváló nagybirtokos lelkes támogatója, jóltevője. Templomát kijavíttatta s tornyot építtetett.

26. *S-M-Berkesz*. Egyházi estélyek tartattak mit a kántor által szervezett népdalárda nagyban emelt jó anyagi állapotban van.

27. *Hosszutaiva*. Graf Teleki család kegyéből jó iskolája, új épületei vannak.

28. *Ormány*. Temploma újból fedetett, papiháza

rom, melléképületek nincsenek, vagyona semmi; ezek miatt a papi állást nem lehet betölteni. Iskolája nincs, *tankötelesek oláh iskolába járnak*. (Szomorú! Nem lehetne-e *lévítát* alkalmazni? Szerk.)

29. *Szinye*. Anyagiakban nagyon szegény, jövedelme nincs, építésből fennálló adósságát segély útján törlesztheti. Iskolájában lelkész aa. szép sikerrel tanít.

30. *Válaszút*. Temploma egész újból épült, torony emeltetett. *Két buzgó hitsorsos állami iskolai tanító* estélyek, felolvasások és népdalárda által hiveinket összetartják, a hitéletet fejlesztik.

Végül egyházmegyénk anyagi, szellemi és kulturális állapotáról az alábbi adatokat állította össze:

1. Lélekszám férfi nemű 5152, nő 5376	
összesen	10,538
2. Született fiú 162, leány 200	362
3. Meghalt férfi nemű 139, nő nemű 160	299
4. Házasságra lépett	81 pár
5. Konfirmált fiú 100, leány 120	220
6. Hozzánk tért nő	1
7. Tőlünk kitért férfi	2
8. Tanköteles fiú 800, leány 820	1620
9. Tanult fiú 700, leány 705	1405
10. Tőkék állapota	98,000 kor.
11. Magtárok állása pénzül	49,067 kor.
12. " szemül korona értékben	6934
13. Földbirtok holdakban	1555 hold
14. Tűzbiztosítási összeg	142,760 kor.
15. Tűzbiztosítási díjt fizet	608 kor.

Még 3 speciális indítvány letárgyalása után közgyűlésünk véget ért.

Tunyogi Béla,
egyházmegyei főjegyző.

T Á R C Z A.

Br. Prónay Dezső beszéde.

Tartotta a M. P. I. T. miskolci közgyűlésén 1901. szept. 20-án.

Tisztelt közgyűlés!

Midőn a Prot. Irodalmi Társaság elnöksége megtisztelő kívánságának engedve megszólalok, engedjék meg, hogy mindenekelőtt arra utaljak, hogy a megtisztelő felszólításnak csak azon reményben tehetek eleget, miszerint nem várnak tőlem tudományos értekezést, avagy irodalmi mű jellegével bíró beszédet. Tudományos értekezés avagy irodalmi mű jellegével bíró beszédre nem vállalkozhattam volna. Ezekre magamat nem tekinthetem hivatottnak. Felszólalásom csak arra szorítkozik, a mire minden egyh. ügyekkel foglalkozó prot. képesítve lehet. Főszólalásom csak egy rövid üdvözlő, egy kegyeletes megemlékezés s egy óhajításnak megnyilvánítása, melyet egyházunk egyik szép tanára alapított.

Tisztelettel üdvözlöm én is a miskolci mindkét hitvallású ev. egyházakat, a melyek a Prot. Irod. Társ. tagjait hitrokoni szeretettel meghívták. Tisztelettel üdvözlöm a Prot. Irod. Társaságnak tisztelt tagjait, üdvözlöm azokat is, a kiket, habár nem tagjai társulatunknak, a szíves érdeklődés körünkbe vezetett.

Midőn a Prot. Irod. Társulat közgyűlését Miskolcra tartja, ez a körülmény arra indít, hogy visszaemlékezve a társulat keletkezésére, megújítsam emlékeztetőt annak a kiváló férfinak, a ki a társulatnak egyik kezdeményezője volt és a kinek a működése hosszú pályáján számtalanszor volt Miskolczhoz fűzve, a ki számos éven át a tisztáninni ev. ref. ker. élén állott, első sorban tehát ennek volt vezére. de a ki ben az összes magyarhoni prot. egyik vezérferfiát tisztelte. Korunkat a tisztaság jellemzi. Korunkban gyorsan alkotnak, még gyorsabban haladnak, gyorsan alkotnak, még gyorsabban rombolnak, gyorsan felejtnek, de nagyjainkat nem szabad felednünk, kegyelettel kell

öriznünk emlékeztetőket, föl kell azt tartanunk, meg kell újítanunk minden arra való alkalommal. A Prot. Irod. Társ. közgyűlésének Miskolczon való megtartása méltó alkalom arra, hogy megújuljon bennünk báró Vay Miklósnak emlékezte, a kinek pályája kiterjedt ugyan az ország közéletére, de mégis szoros vonatkozással kapcsolódik e városhoz, Borsodvármegyéhez, a tiszai ev. ref. egyházkerülethez.

A Prot. Irod. Társaság keletkezése ismétlen szolgált alkalmul arra, hogy vele közelebbi érintkezésbe lépjék, ezért is midőn e társulat közgyűlésén a helyen főszólalok és azon egyházkerület körében, a melynek ő élén állott, megújul bennem az ő képe, megemlékezem kiváló tulajdonságairól, nagy érdemeiről. Lekötelező szíves modorával gyakran tudta elhárítani a közélet számos nehézségeit. Éles ész, széles látkör, az előkelő államférfiú finom modora jellemezte őt. Ismerte az embereket, tudott közvetíteni, de hajthatatlan is volt, ha szeretett egyházának jogai forogtak kérdésben. Bensőjében buzgó magyar prot. volt minden ízében, a ki mindenkor büszkén annak vallotta magát. Nem lehet az a feladat, hogy ez alkalommal pályáját, avagy annak csak egyházi vonatkozású részét akár csak legfőbb vonásaiban jellemezzem, de el nem mellőzhetem, hogy engedve a legbensőbb kegyeletes érzés ösztönzésének, a háládatos visszaemlékezésnek ne adjak kifejezést.

A szívélyes üdvözlő és a kegyeletes megemlékezés után engedjék meg, hogy egy óhajítást nyilvánítsak, melyet egyházunk egy szép tanára alapított meg, a mely szép tan úgy látszik, mintha a köztudatban kissé elhomályosulna, épen azért akarok reá mutatni egyházunk ezen szép tanára.

A protestantizmust ellenfelei, sőt azok is, kik nem ellenfelei, de még sem hivei igen gyakran úgy tüntetik fel, mint a mely a keresztyénségnek azt az egészségét, a mely a középkorban főnállott, megbontotta. Sőt úgy tekintik a protestantizmust, mint a mely a keresztyénségen belül, mint szétválasztó, széttagoló elv hatolt és hat ma is.

A kik a róm kath. egyházban látták a keresztyenség egységét, nem veszik eléggé figyelembe, hogy a ker. egyház külső egysége milyen korán szűnt meg. Korán váltak el egymástól egyrészlől a róm. kath., másrészlől a görög keleti egyházak. A reformatió csak azt az egységet szüntette meg, a mely a nyugat európai nemzetek számára a róm. kath. kereszténységben főnállott, de még ez az egység sem volt tökéletes soha, ámde talán nem is annyira a külső egységre fektetnek olyan nagy súlyt sokan, mint inkább a róm. katholicismusban rejlő eszményére és elvére az egyetemességnek vagyis magának a katholicitásnak.

Ezen elemek t. i. hogy a keresztyenség egyetemes vallás, hogy a keresztyenség jellege az egyetemesség vagy a görög eredetű szóval élve a katholicitas egyik következményének. Ha figyelembe vesszük a róm. kath. egyháznak az eretnekséggel való majdnem folytonos küzdését a középkorban, nem lehet tagadnunk, hogy az egyház külső egysége a reformatio előtti időben még nyugat Európában sem volt teljes, de azt sem akarom tagadni, hogy a reformatio látszólag mélyen érintette a nyugati kereszténységnek régi külső egyéniségét, azonban a reformatio nem támadta meg az egyháznak egyetemességéről katholicitásáról való tant, sőt inkább súlyt fektetett erre a tanra is, és azt még inkább eszményítette. Olyan alakot adott e tanak, a melynél fogva az még sokkal szebb, még sokkal magaszosabb lett.

A protestantismusnak az egyház jellegére vonatkozó tanaiban vannak lefektetve azon elvek, a melyek alkalmasak arra, hogy ellensúlyozzák a reformationnak azon el nem tagadható egyik következményét, hogy a keresztyenség számos kisebb felekezetre is tagozódik. Midőn a protestantismus diadalra juttatja a szabad vizsgálódás elvét, ezzel az egyéni szabadságnak kedvez, ennél fogva megalakulhatnak azok az egyházak, a melyek külső szervezetükben is a szabadság egyházai. A protestantismus tért nyit a szétágazó fejlődésnek is, de van benne hatalmas egyesítő és összefoglaló erő is. A protestantismus kifejti az összes keresztyén egyházakat egy nagy egészbe összefoglaló tanát. A protestantismus eredménye a vallásszabadság. A protestantismus eredménye a vallásos kérdésekben való elfogultság és türelmetlenséggel szemben a türelem.

Tagadnunk nem lehet, hogy ez idő szerint hazánkban a felekezeti ellentétek élesebbeknek látszanak. Ne csodálkozzunk, ha ennek egyéb következményeként reá mutatnak arra, a mit a protestantismus egyik lényeges fogyatkozásának tartanak. t. i. annak a szükséges egységet nélkülöző minden irányban szétválasztó, szétágazó, széttagoló jellegére. Szükséges, hogy ezzel szemben reámutassunk azokra, amik egyházunkban az egyetemességet képviselik. Szükséges, hogy utaljunk azokra a tanokra, amelyekben egyházunk hatalmas összekapcsoló, összeforrasztó erővel bír. Engedjék meg, hogy egyházunk egyik ilyen szép tanára mutassak reá beszédemben, azzal foglalkozzam és arra alapítva egy óhajtnak adhassak kifejezést.

A protestantismusnak ez a szép tana a láthatatlan egyházzal való tan. A régi tudományos nyelven szólva az »eclesia invisibilis«-ről való tan. Gyönyörű szépen ki van fejtve ebben a tanban a keresztyenségnek egyetemessége és föl van állítva az az elv ennél fogva az összes keresztyén egyházakat egy magasabb egységbe foglalhatjuk össze daczára az őket szétválasztó tantételeknek, sőt daczára minden versengésnek. A különféle egyházakat nemcsak összefoglalhatjuk ezen tan alapján, hanem szükségképpen össze kell foglalniunk egy magasabb egységbe.

A régi dogmatikusok nagy súlyt fektettek a láthatatlan egyházzal való tanra és méltán. Ujabb időben mintha némileg elhomályosulna ez a tan, pedig utalnunk kell annak fontosságára. Ki kell azt emelnünk, kidomborítanunk és pedig nemcsak a hittudományok körében, hanem életre kell azt keltenünk a művelt

prot. közönség körében, általában minél szélesebb rétegekben, életre kell azt keltenünk a protestantizmusnak köztudatában, mert az valóban prot. alaptan, valóban evangyéliumi. Mi az egyház a prot. felfogás szerint? A hívők összesége. Kik a hívők? A kikben él a valódi, az igaz hit. Ámde a hit a léleknek legbensőbb sajátsága.

Ez nem a fogalom dogmatikai meghatározása, hanem annak bölcséleti értelmezése. Olyan körülírása a fogalomnak, amelyen belül a dogmatikai meghatározás nemcsak helyet talál, de amely dogmatikai fogalomnak bölcséleti és szükségképeni minősítése. Tekintet-e ember embertársának lelkébe? Ítélet-e arról, valóban él-e embertársának hite? Valóban lélekben és igazságban imádja-e Istent? És mert ember nem ítélet-e embertársának legbensőbb lelki állapotát; annak valódi igaz hitét és mert azok, akikben megvan a valódi igaz hit, méltán vonhatók egy közös fogalom alá, mert valóban szellemi közösségben élnek, ez a szellemi közösség az a láthatatlan egyház, amelynek tagjai szétszórta a történet folyamán kifejldött legkülönbélebb felekezetek körében voltak feltalálhatók a múltban, találhatók a jelenben és feltalálhatók lesznek a jövőben is. A láthatatlan egyházzal való tan biztosítja a prot. felfogás részére a keresztyenség egyetemeségét és egységét a múltra nézve is. Ez igazolja a valódi keresztyenségnek létezését a történet azon korszakában is, amidőn a tiszta, valódi keresztyenséget emberi alkotások nagyon is elhomályosították. Oly annyira elhomályosították, hogy a reformatio hatalmas mozgalmára volt szükség, hogy ez az egyházi mozgalom visszazorítsa az emberi gyarlóság számos tévedéseit.

A láthatatlan egyházzal való tan természetesen különféleképpen fejezték avagy írták körül a reformatio korszakában és a reformatio korszakát követő időben, a midőn a prot. egyházak tana az illető kor tudományos képzettségéhez képest hosszabb időre szabatosabb és határozottabb alakot nyert. A tan a dogmatikai rendszerek különfeleségéhez képest különféle alakban nyerhet kifejezést, de ez a tan lényegében a protestantizmus lényegéhez tartozik, mert az evangyéliomon alapul. Jézus a hittani tételekből nem alkotott rendszert. Hittani tételek. Ő a tökéletes vallásos életet tanításokban, példázatokban és cselekedetekben állította elének. Ő a szívekben alkotott vallásos országot és idézett elő olyan szellemet, mely különféle rendszereken keresztül keltezte öntudatra az örök igazságot. Az evangyéliumokból vett számos idézettel támogathatók a láthatatlan egyházzal való tan, de úgy hiszem egy idézet is elég. Ismerjük az Üdvözítő szavait: „Az én országom nem e világból való.“

Meglehet, hogy azt a törekvésemet, miszerint egyházunknak szép tanát a láthatatlan egyházzal minél inkább kiemeljem, némelyek úgy fognák fel talán, hogy az az egyházi élet iránti közönyösségre vezet — ez távol áll tőlem. Nagyra becsülöm a vallásos buzgóságot, ha az nem vezet türelmetlenséghez, a melyet a keresztyén — mint a szeretet vallása — szükségképen kizár.

A láthatatlan egyházzal való tan nem vezet közönyösséghez, csak a vallási dolgokban való türelmetlenséget zárja ki. De tudom vannak olyanok is, a kik a nagy türelmetlőt féltik a buzgóságot, azonosítják a türelmet a közönyösséggel. Ez a tévedés. Szerethetjük saját egyházunkat, ragaszkodhatunk hozzá bensőséggel és e mellett embertársaink eltérő vallásos meggyőződésével szemben türelmesek lehetünk, sőt tiszteletben tarthatjuk azt. Ne azonosítsuk az anyagi világ és erkölcsi világ törvényeit. Különbélek ezek. A fénynek ellentéte az árnyék, de nemcsak ellentéte, folyamánya és következménye. A szeretetnek ellentéte a gyűlölet, de nem folyamánya, nem következménye Szerethetjük saját egyházunkat, ragaszkodhatunk hozzá bensőséggel, de ebből nem következik, hogy gyűlölnünk kellene embertársainkat eltérő meggyőződésükért. Ezért méltán kell nagy súlyt fektetnünk a láthatatlan egyházzal való

tanra, a mely szerint egy közös nagy, magasztos, eszményi egészségre foglalható össze az egész keresztyénség. A protestantizmus elvei szerint a történet folyamán kifejlődött sokféle tagozódó különvált látható egyházakon belől létező valódi keresztyénség a maga összességében a láthatatlan egyház.

(Vége következik.)

Különfélek.

A kolozsvári ref. theologia ünnepélye. Október 6-ikát ünnepelte a ref. theologiai fakultás. Vasárnap délután 4 órakor tartott ünnepélyre, az ügyesen össze állított műsor elit-közönséget hozott össze. Ima, alkalmi beszéd és ének töltötte ki az ünnepélyes órát, mely közül mindeniket, de különösen a kvartetet, szívesen hallgatta a közönség. A kolozsvári ref. theologiai ifjúság mindig sikerült ünnepélyt rendez; ifjaink általános népszerűségnek örvendenek; legyen nekik a közönség eme kitüntető bizalma serkentés a továbbiakra. Excelsior...! (B.)

Lelkészváltások. *Incze Lajost*, kit eddigi hívei a *nagy-borosnyóiak* nagy ünnepségek közt sirva búcsúztattak el e hó 6-án új hívei a *szilágy-somlyóiak* lelkes ünnepélyel fogadtak és iktattak be új állomásába. A beiktatást *Viski Pál* esperes teljesítette. Aztán társas ebéden ünnepelték az új lelkészt és kedves nejét, kik első megjelenésükkel teljesen meghódították az embereket. — *Nagy-borosnyói* egyházunk *Kovács Árpád* medgyesi körlelkészt hívta meg egyhangulag. — *Mezőbándi* derék egyházunk a m.-vársárhelyre távozó *Bíró András* helyére egyhangulag *Viski Gyula* somosi lelkészt hívta meg. *Sepsiszentkirály* üres papi állását *Székeley Sándorral*, mint helyettes lelkésszel töltötte be. Gratulálunk s Istentől áldást kívánunk reájuk és munkájukra!

Gyászrovat. *Szemerjai Demeter Károly* h. ügyvéd, a helybeli ev. ref. egyház volt pénztárnoka, folyó hó 6-án reggel fél 8 órakor, élete 84-ik, boldog házassága 34-dik évében, hosszas és kínos szenvedés után elhunyt. Benne *Herepei Gergely* kolozsvári lelkész apósát vesztette. Legyen áldott emlékezte!

Október 6 a kolozsvári ref. kollégiumban. Szükkörű ünnepélyt rendezett a *Kistaludy Önképző Társulat* vasárnap délelőtt a templomi istentisztelet után, az önképzőkör lelkes vezetője, dr. Imre Sándor felügyelete alatt. Szavaltat, felolvasás, beszéd- és énekből álló programmal. élvezetes jelenetet szerzett az ifjúság a jelenlevő tanárkarnak és a fiataloknak. (B)

Új hittani tankönyv. Fülöp József körmendi lelkész, jönevű író tollából a napokban jelent meg egy hittani tankönyv, mely a polgári fiu- és leányiskolák, valamint gimnáziumok I–II. osztályára előírt bibliáismertetést eszközli. A munka Bertalanffy József kiadásában jelent meg Szombathelyen; ismertetésére vizsaszatérunk.

A Bethlen-kollegium ifjúsága a teljes számú tanári kar jelenlétében *t. hó 6-án* délelőtt az intézet dísztermében alkalmi istentisztelettel kapcsolatos hazafias ünnepet tartott. Az istentiszteleti részt (ima, beszéd) *Zayzon János* az intézet lelkes új vallástanára végezte; karéneket adott elő a képezdei dalkar, a *szózatot* énekelte a koll. vegyeskar dr. Farnos D. vezetése mellett; alkalmi szavalatokkal szerepelt három tanuló. Ugyancsak ez intézetünk elhatározta, hogy *»okt. 31-én reformációi emlék-ünnepélyt* fog tartani az intézet, s az a nap *szünet nap lesz.*» Heylesen! Derék dolog! Gratulálunk az intézet derék vezetőségének!

A kolozsvári ref. kollégium tanárkara és ifjúságának egy része szept. 29. és 30-án tanulmányi kirándulást tett *Tordára*. A kiránduló ifjak közül sokan — négy tanár felügyelete mellett — gyalog tették meg az utat, míg egy másik csapat, az igazgató tanár úr és

még több tanár kalauzolása alatt, vonattal érkeztek meg Tordára. A vonattal érkezőket Fogarasy L. tanácsnok úr üdvözölte, s fejezte ki örömét a felett, hogy a kolozsvári ref. kollégium ifjúságát és tanár-karát Tordán tisztelheti... Meleg hangon köszönte meg *Dr. Sárkány Lajos* igazgató tanár úr a tordaiak lekötözö szivességét s azért a tanárkar és ifjúság nevében hála-ját nyilvánítja. — A gyalogérkezőkkel való találkozás a *„Torda-hasadéknál”* vala programunk első száma. Itt megérkezve. letelepedtünk az „Aranyos” partján kedvesen kínálgató pázsitra, s elfogyasztottuk a »tarisznya« taralmát kitünő étvágygyal! A »Nektárt« az »Aranyos« szolgáltatta. Megújulva és felfrissülve, keresztül haladtunk a »Torda-hasadékon«; megnéztük a barlangot is, hol elénekeltük „Isten, áld meg a magyart“ Hatalmasan zúgták vissza a kövekhez verődő egészséges, ifjúi tüdőből felszálló hangokat a sziklanyvulányok. A természet e remek alkotása lelkünket, egész lényünket, a legfenségesebb benyomásokkal töltötte el, ez magyarázza a fenségest úgy, mint azt a földi halandók egyike sem képes. Estve, Tordán, polgároknál szállásoltattunk el. — Másnap újult erővel vettük fel programunkat; megnéztük a Jósika br. születési házát, a »Cerulez«-gyárt, a sóbányát, stb. Délben pedig, a tordaiak vendégszeretetéből lukomat élveztünk. Részt vett ezen, a város tanácsosain kívül, a polgármester is, ki legnagyobb örömét fejezte ki a felett. »hogy most már nem csalódtak a tordaiak. Megjöhettek a régen vártak!« Lelkes dikeziók alatt — a tordaiakra és kolozsváriakra — fogyasztottuk a jóízű ételeket, s alig-alig mertünk gondolni arra, hogy a kölcsönös örömmek vége kell, hogy legyen! Három órakor búcsúztunk a jó tordaiaktól; elhagytuk őket, de lelkünkben megőrizzük a tordai természeti szépségeket, s a vendégszerető tordaiak emlékét! (B.)

Hálás köszönet. Istenben boldogult néhai jó férjem: Havadtói Gerő 26 éven keresztül volt a körösi evang. ref. egyháznak lelképásztora. Ezen idő alatt a legnagyobb béke, egyetértés és igaz szeretet fűzte össze a pásztort a gondjaira bizott nyájjal. Ennek a zavartalan békének tulajdonítható, hogy minden, — az egyház javát, éléhaladását célzó törekvést kellő siker, a hív munkát Istennek áldása kísérte, s ma ennek a különben szegény kis egyházközösségnek virágzó kepeváltási alapja van. És »a milyen vala a pásztor, ime olyan a nyáj.« Elhunyt lelkésze fölött e kicsiny egyház minden tagja velünk sirt a sírókkal, sietett a részvét könnyeivel enyhíteni lánjal-munkát; az egyházközösség presbiteriuma pedig kegyeletének abban adott kifejezést, hogy szép sirt ásátott. Isteni szokás szerint azt cserefa burkolattal látta el; egyszerűsággal jegyző-könyvében megörökítve szeretett lelkésze emlékét, elhatározta, hogy díszes síremléket emeltet az elhunytak sírja fölé. — Ez bizonyos csak a szeretet és őszinte ragaszkodás szüleménye.

Fogadja azért ez az egyházközösség a maga egészében a leghálásabb köszönetemet mindazon tényeiért, melyekkel őszinte tiszteletét kifejezni óhajtott. Az isteni gondviselés pótolja ki az egyház vesztését új pásztoral. Reánk is — hiszünk — gondot visel a minden árvák szerető édes Atyja!

Körösön, 1901 szept. 16-án. Özv. *Havadtói Gerőné* szül. *Kese Vilma* és családja

Hivatalos rész.

3918—1901.

KÖRLEVÉL

mindenik iskolaszék nagytiszteletű lelkész-elnökéhez.

A nagymélt. vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr 32055—1901. sz. a. kelt utasításában elrendeli az állami elemi iskolákhoz a munkanaplók beállítását. A kolozsvármegyei általános tanítótestület az osztatlan népiskolák, illetőleg az iskolák osztatlan osztályai részére összeállította a munkanapló mintát és egységes alkalmazás céljából sokszorosította.

Mint hogy a megállapított munkanapló feltétlenül elősegíti a tanítót a következetes és sikeres tanításban, igazgatótanácsunk is megfelelő munkanapló alkalmazását elkerülhetetlennek tartja az ev. ref. felekezeti népiskolákban.

Meggyőződünk arról, hogy a kolozsvármegyei általános tanítótestület munkanapló mintája igen célszerű, köny-

nyen és sikeresen alkalmazható, felhívjuk tehát a t. t. iskolaszékek és tanítószékek figyelmét s melegen ajánljuk alkalmazását. A szükséges számú napló ívek (4 oldalos ív ára 3 fillér, egy egész évre való kötött példány 2 kor. 70 fill.) kaphatók és megrendelhetők a bánffy-hunyadi állami elemi iskolák igazgatóságától.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának Kolozsvárt, 1901. szeptember hó 26-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
h. tanügyi előadó.

4101—1901. KÖRÖZVÉNY

mindenik collegium m. t. t. Elöljáróságának.

A folyó évi november hó 9 én és következő napjain tartandó egyházkerületi közgyűlésen választás útján a következő gymnasiumi tanszékek lesznek betöltendők:

1. A marosvásárhelyi collegiumnál egy történelem földrajzi és egy magyar-latin nyelv és irodalmi.

2. A zilahi collegiumnál egy magyar- és németnyelv és irodalmi.

3. A szászvárosi collegiumnál egy vallás tanári, egy történelem-földrajzi és egy rajz- és szépírási.

Felhívjuk a mtt. Elöljáróságokat, hogy a folyó évi közgyűlés idején, a választásokat megelőzőleg tartandó tanárjelölő bizottsági ülésre az 1881-ik évi közgyűlés 37-ik sz. határozatával megszabott képviseltesükről gondoskodni méltóztassanak.

Kolozsvárt, 1901. szept. hó 27-én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

4102—1901. KÖRÖZVÉNY.

Mindenik ev. ref. collegium méltóságos t. Elöljáróságához.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. Minister urnak f. é. szeptember 25-én 4849. sz. a. hozzánk intézett értesítését tudomásvétel és alkalmazkodás végett a következőkben közöljük a collegiumok m. t. Elöljáróságaival.

„Az 1883. évi XXX. t. cz. 46. §-ában gyökerező jogomnál és kötelességemnél fogva a mélt. igazgatótanács egyházi f. hatósága alatt álló kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyenyedi, székelyudvarhelyi és zilahi gymnasiumokhoz Kuncz Elek kolozsvári, a sepsiszentgyörgyi és szászvárosi gymnasiumokhoz pedig Elischer József nagyszebeni tanterületi főigazgatót küldöttem ki ministeri megbízottakul azal a hozzáadással, hogy a nevezett középiskolákat az 1901/2-ik tanév folyamán látogassák meg, nevemben az állami főfelügyeletet gyakorolják s a fennálló utasítások szerint járjanak el.“

Kolozsvárt, 1901. október hónap 5-én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
h. tanügyi előadó

3997—1901 SÜRGETŐ FELHÍVÁS.

Felhívjuk az érdekelt egyházmegyék és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek t. t. Tanácsát, hogy a lelkészi könyvtárak fölállítására tárgyában, ugyszintén az országos lelkészi nyugdíjintézetre vonatkozó bizottsági javaslatra kért véleményes jelentéseket, valamint a lelkészi özvegyek kegyvéneinek pontosabb megállapítása céljából (Utasítás 200 § módosítása) az udvarhelyi egyházmegye által tett indítványra vonatkozó véleményes jelentésüket legkésőbb e hó 18-ig *multhatatlanul* terjesszék be, mert ellenesetben az idő előhaladottsága miatt nem lesznek földolgozhatók ez ügyek az idej egyházkerületi közgyűlésre

Kolozsvárt, 1901. október hó 5. én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Kádár János,
titkár.

881—1901. MEGHÍVÓ

A Kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegyének Bánffy-Hunyadon folyó év október hó 18-ikán d. e. 9 órakor tartandó közgyűlésére ennek illetékes tagjait tisztelettel meghívom.

A közgyűlés főbb tárgyai: 1. Esperesi jelentés az egy-

házmegye mult évi állapotáról. 2. Főjegyzői jelentés az egyházmegyei tanács egy évi működéséről. 3. Tanügyi-előadói jelentés. 4. Pénztár vizsgáló bizottság jelentése az egyházmegyei közpénztári özvegy-árvai és temetkezési pénztárok állásáról. 5. Kérvények tárgyalása. 6. Indítványok.

A tiszteletes lelkész atyafiakat fölkérem, hogy szözlítsák fel az ujonnan választott énekvezér-tanítókat és énekvezéreket, hogy eskütételre október 19 ikére jelenjenek meg. Gyalu, 1901. október 7-én.

Deési Gyula,
ev. ref. esperes.

977—1901. MEGHÍVÓ.

A sepsi ev. ref. egyházmegyei közgyűlés m. t. és tt. tagjait van szerencsém a f. év október 22 én. délelőtt 9 órán kezdődőleg, Sepsi-Szentgyörgyön, a Székely Mikó-kollegiumban tartandó rendes őszi közgyűlésre tisztelettel meghívni.

Tárgyai: Ima. Esperesi megnyitó és beszámoló beszéd. Tagok számbavétele. Jelentések az esperesi vizsgálatról, egyházmegyei tanács működéséről, tanügyről, pénztárról, özvegy-árva gyámintézetéről, közalapról. Költségelőirányzat. Missiói bizottság és egy fegyelmi, törvénytörvényes, egyházi bíró választása. Aldobolyi lelkész, kis-borosnyói énekvezér nyugdíjazása. Segélykérvények. Esetleges indítványok.

Lelkész aait kérem, sziveskedjenek a községeikben lakó közgyűlési tagokat a közgyűlés idejéről értesíteni.

Bikfalva, 1901. október 7-én. Vén Mihály,
sepsi ref. egyházm. esperes.

MEGHÍVÓ.

Az udvarhelymegyei ref. egyházi értekezlet udvarhelyvidéki köre ez évi közgyűlését október hó 23 án Bögözben tartja, melyre a tagok tisztelettel meghívattak.

Tárgysorozat: 1. Reggel 9 órakor igazgató választmányi ülés az iskolai tanteremben. 2. Reggel 10 órakor templomozás, végzik: Menyhárt András esperes és Tókos Jenő patakfalvi lelkész; énekelnek az iskolás növendékek. 3. Elnöki megnyitót mond Ugron János, orszgy. képviselő, vil. elnök. 4. Titkári jelentést olvas fel Mester János, máti-falvi lelkész. 5. A bögözi egyház történetét ismerteti Lajos János, helybeli lelkész, 6. Külföldi templomjárásról felolvas Ravasz Árpád, tanár. 7. Buzdító beszédet mond Bod Károly, tanár, ált. értekezleti elnök, 8. Lehető indítványok. 9. Templom előtt a gyülekezet üdvözlése, vallásos iratok kiosztása.

Jegyzet: A lelkész urak felkéretnek, hogy e gyűlés megtartását, annak helyét és idejét, az értekezleti tagok előtt a templomban hirdessék ki s hívják fel őket a megjelenésre. Az értekezleten megjelenni szándékozó közönséges tagok ellátásáról — a családonként való elhelyezéssel — a helyi értekezlet gondoskodni fog, ha erről az illetők a saját lelkészük útján a bögözi lelkészi hivatalt értesítik október 18-ig.

Felső-Boidogasszonyfalva, 1901. október 4.

Biró Áron s. k.
egyh. elnök.

Mester János s. k.,
egyh. titkár.

Corony-órák

*palota, városi-, gyári-,
laktanya-órák berendezését
a legelőnyösebben eszközli*

MAYER KÁROLY utóda:

MÜLLER JÁNOS

1-ső magyar óragyár gőzerő berendezéssel

Budapest, VII. Kazinczy-utca 3.

Képes árjegyzékek, költségjegyzékek ingyen.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre...
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848-iki XX t.-cz. végrehajtásához.

(Folytatás.)

A törvény 2. §-ában kifejezett „vallásfelekezetek teljes jogegyenlősége és viszonyossága» kérdésével ez alkalommal nem foglalkozunk, bár e tekintetben is még sok jogos panaszra van ok. Mert e tekintetben a törvény akarta és a tényleges helyzet között nincs oly megdöbbentő különbség mint a 3. §-ban kimondott állami akarat és a tényleges viszonyok között.

Ez alkalommal csak a törvényezikk 3. §-ában kimondott *anyagiakban való egyenlőség és viszonyosság* kérdéséről szólnunk.

Először is azt kísértjük meg tisztázni

Hogyan kell a törvény e §-át felfognunk és értelmezniünk?

A §. első fele szóról-szóra ezt mondja: »Minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségai közálladalmi költségek által fedeztessenek.«

Hogy e törvényben kimondott elvet helyesen foghassuk fel és értelmezhesük, min denekelőtt azzal kellene tisztába jönnünk, hogy *minő alapelvből* kiindulva és *minő célzattal* mondatott ki. Fájdalom, e tekintetben sokkal inkább feltevésekre és következtetésekre vagyunk utalva, mint biztos adatokra. Mert indító okairól és eredetéről még az 1848. évi országgyűlés naplóiból és irataiból sem lehet biztos tudomást szerezni. E tekintetben külföldi analógiákra sem lehet hivatkozni, miután talán sehol az elv: a bevett vallás felekezetek összes egyházi és iskolai szükségai állami fedezése, ily határozott és korlátlan formában kimondva nincs.

A 40-es évek országgyűlésén e kérdés Borsodmegye indítványára „a papi javak“ kérdése formájában jelentkezik. A borsodi indítvány azt akarja, hogy »a papi jószágok jövedelmeiből kiszakítatván előre azon meghatározandó összeg, mi az istenítisztelet s ennek díszei fenntartására úgy kívántatik, hogy az a legkisebb fogyatkozást sem szenvedje, — a papi személyek állásuk és hivataluk fontosságához mérsékllett, illendő és meghatározott fizetést nyerjenek — az ezektől fennmaradó

jövedelem pedig részint a szükséges iskolák felállítására s a meglevők czélszerű elrendezésére, részint a tanítók képzésére s azok illendő fizetésére, nem különben országosan meghatározandó más közhasznú célokra fordíttassanak.« Ez indítvány sorsa hosszas tárgyalások és tanulságos viták után azzal végződött, hogy a Karok és Rendek többsége elfogadván azon elvet, hogy az állam az általa adományozott papi javak felett szabad rendelkezési joggal bír, a gyakorlati politika teréről levétetett.

1845-től kezdve a protestáns egyházi gyűléseken kezdenek mind sűrűbben olyan indítványok jelentkezni, a melyekben hol »országgyűlésileg felállítandó olyan országos pénztárt« sürgetnek, »a melyekből az egyházi és iskolai tanítók fizetéseiket rendesen vehessék«, hol meg azt kívánják, hogy »a termékek és közmunkák megváltása másképp nem történhetvén, ez országgyűlésileg eszközöltessék és oly pénztárak alapíttassanak, mikbe folyván az egyháziadó, — belőle fizetessenek a belső emberek, a mely pénztáraknak szükségesképen úgy kell rendszerezésüvé lenniök, hogy midőn hivatalnokaink fizetéseikre nézve biztosíttatni fognak, ugyanakkor erkölcsi önállóságuk s általánfogva protestáns vallásunk s egyházunk szabadsága idegen elem befolyásának alá ne rendeltessék.«

Ezekben — a mint látszik — *csak az egyházi tisztviselők fizetésrendezése* a főszempont, a melyet azonban országgyűlésileg akarnak rendeztetni, országos pénztárakból venni, a mely pénztárak részint a termékek és közmunkák országos váltságából, részint a polároktól (valjon minden vallásutól e?) szedendő pénzbeli egyházi adóbol fizetnének.

A kérdés egyházi-sajtóbeli tárgyalása hol határozottan az állami közpénztárból való fizetést kívánja, hol nagyobb terjedelmű állami földbirtok átadását sürgeti a róm. kath. egyházi javak analógiájára, sőt itt-ott felhangzik a kath. papi javak arányos felosztása eszméje is. Különösebben két vélemény domborodik ki: az egyik azt követeli, hogy »az állam mindenik egyháznak szükségait közpénztárából fedezze«; a

másik csak segélyt kíván, „minden egyház szükségének fedezéséhez az osztó igazság alapján s a perfecta reciprocitas szellemében.“

A törvényhozás a bevett vallásfelekezetek anyagiakban való jogegyenlősége és viszonyossága fontos elvének elismerése és megvalósítása terén az első határozott lépést az 1848-iki »A városok ügyébeni törvény« alsó táblai tárgyalásában a 40. §-ban teszi meg. Ebben kimondja, hogy „a mely városban a bevett vallások bármelyikéhez tartozó lelkészek, egyházi szolgák és köziskolák költségei egészen vagy részben a házi pénztár által, a város közjövendelméből, vagy adó kivétel útján fedeztettek: a többi bevett vallásfelekezetbeliek hasonló költségei szintugy a város házi-pénztárából azon arányban fedezendőek, melyben — tíz évet vévén fel középszámítási alapul — az illető telekezetbeli lakosok a közterhekhez járultak“

»A papi tized kártalanítása« törvény javaslata tárgyalásának sorrendjén. egy indítvány alapján, a mely egyenesen a protestáns papokra hivatkozik, megszületik az 1848. XIII. t.-cz. 2. §-a, mely így hangzik: „Ő Felsége egyszersmind a kisebbrendű, bármely vallásfelekezeten levő papságnak illő ellátása iránt általános és magyar miniszterinuma által részletes törvényjavaslatot fog az ország rendének előterjeszteni.“ E §-ban tehát az nyer kifejezést, hogy az egyházi hivatalnokoknak (papság) ellátását (nem fizetéseik pótlását!) — bármely bevett vallásfelekezethez tartozzanak! — az állam a maga állami feladatának ismeri, — a mi kiválóan fontos mozzanat e kérdés fejlődésében

E közben a Tiszántuli egyházkerület márcz 22-iki rendkívüli gyűléséből petitionál az országgyűléshez, a melyben kívánja, hogy »minden vallásbeli felekezet egyházi szükségét az álladalom kincstára teljesítse; hivatalnokait az álladalom fizesse, nyugdíjazza, felekezeti népesség arányában.« Továbbá: „a nevelés általános ügyét az álladalom felkarolván, elemi és reáliskoláinkban minden növendékeink di nélkül tanulhassanak egyébiránt pedig minden felsőbb iskolák is, minden hitfelekezethez tartozók előtt kölcsönösen nyitva tartassanak« s „minden hitfelekezeti iskoláknak hőköltségeit, ugyszintén az azokban tanító egyéneknek fizetését, nyugdíjazását az álladalom fizesse.“ E petitió, — mely 600 példányban osztatott ki a követek között — ugyanazt követeli, mit a nemsokára megalkotott XX. t.-cz. 3 § a valóban ki is mond: „minden bevett vallásfelekezet egyházi és iskolai szükségéi (dolgaik és személyeik egyaránt) közálladalmi költségekből fedeztessenek.“

Az ügy genetikai fejlődésére vetett e rövid visszapillantásból is kétségtelenül megállapítható, hogy a törvényhozás a XX. t. cz. 3 §-ában kimondja.

1. Minden bevett vallás felekezet papságának és hivatalos személyeinek illő személyi ellátását;

2. Egyházi és iskolai dologi szükségéik fedezését.

3. Ezt „közálladalmi költségből (akár állami közjövendelméből, akár állami közadókból) azért és ugy akarja eszközölni, hogy — a mint ezt a papi tized — és urbériségről szóló törvény és a városok ügyében szólónak 40. §-a is mutatja — ez által az államnak és polgárainak közteher viselése egyházi és iskolai célokra is egyenlősítették s így egyik vallási hívei a mások rovására anyagi előnyben ne részesüljenek.

Ez utóbbi pontban nyilvánított felfogásunkat igazolja egyfelől az, hogy Repeczky Ferencz képviselő. midőn 1848. aug. 4-iki nemzetgyűlésben interpellálva a minisztert az 1848. XX. t. cz. 3 §-ának végre nem hajtása iránt, a lelkészek fizetésének eddigi módját „formaszerint robotnak és robotrendszernek“ nevezi s ennek megszüntetésére sürgeti a törvény végrehajtását, a mely felfogásnak senki ellene nem mondott. Továbbá az, hogy midőn a protestánsok „a haza veszélyes helyzetére“ való hivatkozással akkor elállottak a törvény végrehajtásának sürgetésétől, midőn a „jus advocatiae“ alapján arra kéri a minisztert, hogy „haladék nélkül gondoskodjék, miszerint vagy az eddigi papi és tanítói fizetések tovább is kiszolgáltassanak, vagy (s itt a törvény lehető végrehajtására gondolnak) a mennyiben a gyűlöletes adózást (terménybeli tizedszerű közvetlen egyházi!) és közmunkáltatást (robotrendszer) a haza érdeke (tehát nemcsak az egyházé és tisztviselőié, hanem a fizetést teljesítő honpolgároké első sorban!), csakugyan azonnal megszüntetendőnek javallaná ezekért az álladalom azonnal teljes kárpótlást adjon“ A miniszternek a felfogás ellen semmi kifogása nem lévén, világos, hogy a törvény 3. §-ának intenciójába bele tartozik az elébb jelzett két pont mellett az utolsó, a 3.) is, a melyet a törvény végrehajtásánál mellőzni semmi esetre sem lesz szabad.

Nagy Károly.

Mennyiben és hogyan valósítható meg

a Váro-féle vallásnitás terve jelen körülményeink közt?

(Folytatás és vége.)

Röviden ezekben kívánom gymn. vallásnitásunk tanterv különbözőeti észrevételemet megtenni, megjegyzem még egyszer, hogy a kolozsvári viszonyok lebegtek szemeim előtt. Ez évben változatlanul átjöttek a mult évről tankönyveink, azonban jövőben igyekezzünk lehetőleg az új tanterv utasítása értelmében eljárni. A meg nem felelőket elhagyjuk s újakat veszünk fel. Sajnos, hogy konventünk által megerősített, elfogadott új tantervet azonban teljes valójában még sokáig nem valósíthatjuk meg! Hiszen nem csak „Gyermek biblíáink“, vallásos olcsó könyveink nincsenek nekünk, de mint említettem, nincsenek tankönyveink sem! Ha a bajokon segítünk, csak akkor értük el célunkat, csak akkor tettünk eleget a tanterv készítő bizottság intenciójának!

Helyesen jegyezte meg a tanterv összeállító bizottság munkájának előszavában: sok függ a

tanár egyéniségétől, tanításra való rátermettségétől és vallásos lelkesedésétől." Fontos szavak, ebben látom én is minden vallásánár munkálkodásának eredményét, sikerét. De tagadhatatlan, hogy a jelenlegi állapotok is gátilag fognak hatni célünk elérhetésében. Keresni kell tehát egy utat, valami módot, alkalmas eszközt, melynek segítségével megközelíthetjük a célt, s tantervünk után, — *mint ideál után* — jelen körülményeink között is bátran mehetünk.

Foglalkozzunk minél többet a Bibliával!!

Új tanítási tantervünk előírja ezt minden osztályra nézve, meghatározza, mit tanítsunk az I—VIII. osztályban. Megmondja melyik zsoltár vagy dicséret verseit tanuljuk. Körül írja mit kell olvasatni a Bibliából és mit kell magyarázni. Előírja a vallásos istentiszteletek tartását, (ifjúsági istentiszteletek), a heti imádkozást stb., — szóval miképpen kell vallásosn nevelni az ifjúságot

Igaz, mind így van ez! Anyagot kaptunk mi bőven — ma, midőn általános a panasz, hogy az ifjúság túl van terhelve az isthoni lecke tanulásával — *de methodust miképpen járjuk el munkánkban; miképpen dolgozzuk fel anyagunkat, tehát útmutatót: nem kaptunk.* Pedig ettől függ aztán a sikeres munkálkodás. Itt szükséges a „rátermettség“, a „lelkessültség“, a jártasság, bizony e nélkül munkánk hiába való lesz. Legyen szabad elárulni tervem, miképpen igyekezem én megvalósítani a tantervkészítő bizottság intenióját, s hogy érnetünk el a vallásitanítás terén minél több eredményt.

Válasszák el a vallásórákat azoktól az óráktól, midőn Bibliát és zsoltár takarunk tanítani, magyarázni!! Alakítsunk Bibliai órákat! Mert vagy vallást magyarázunk egy órán és kérdezzük, vagy Bibliát olvastatunk, zsolnárt tanítunk és magyarázunk. A kettőt együtt csak a másik rovására tehetjük! Nehéz, vallásos eszméink, tankönyveink egyes kérdéseinek megmagyarázására kell mindig egy fél óra, kérdésésre a másik fél óra, mi maradt a Biblia olvasására, magyarázására, zsoltár s »Vallásos olvasókönyveink« olvasására?! Semmi! Vagy talán hagyjuk el a kérdést vagy a magyarázást?! De, a »*kálkulus*« épp oly fontos, felsőbb osztályba e nélkül senki sem mehet; magyarázás nélkül pedig kétszer annyi időt kellene a tanulónak leckéje megtanulására fordítani. Nem lehet tehát a kérdést másképpen megoldani, mint *bibliai órákat* teremteni, s ezeken foglalkozni a tanterv által előírt bibliai részek olvasásával, magyarázásával; a zsoltárok olvasásával, magyarázásával és végre a »Vallásos olvasókönyv« olvastatásával. Ezeket a rendes vallás órákon nem tehetjük.

Már megmondtam, hogy miért nem? De találkozhattunk még olyan ellenvetéssel is, mely ezt mondja: „Hát vallást lehet tanítani biblia nélkül, azzal vagy ó kommentározás nélkül?! Teljesen igaz! De ne téveszsze az ellenvető szem elől a tanterv követelményeit sem, a tanterv által előírt bibliai részeket az előadásba bele szőni, egy órán átdolgozni: fizikai képtelenség! A sacramentumok megmagyarázásánál, a symbolumok ismeretetésénél stb., okvetlen használunk bibliai argumentumot, de ez még nem a tanterv által követelt: Jób könyve, Példabeszédek, Jézus tanításai, példázatok, zsoltáros versek, egyes egyháztörténelmi nagyok élet-története stb. stb.... Ezeket is el kell végeznünk, amazokat is. A kettőt együtt még egyszer mondom — csak egymás rovására tehetjük.

Tartsunk tehát külön: **bibliai órákat!!** Tartunk pedig minden hónapban 2 órát.*) Én így osztottam be már eddig is, — és mondhatom, célomat el fogom érni... Mi a tárgya ezeknek a bibliai óráknak és hogyan foglalkoztatom az ifjúságot?

A tantervünk által kiszabott bibliai rész egyikét

*) Megjegyzem, hogy a »*bibliai órákat*« a rendes vallás órákon tartom!

fölvesszük az óra elején, azt elolvassuk, aztán általános megjegyzést teszünk hozzá, (szerzését, keletkezését, íróját stb. illetőleg.) Midőn az olvasást bevégeztük következőleg tárgyaljuk a fölvett részt. P o. a.) **Pál apostol megtéréséről.** Apostolok cs. 9 r. (1—30)

Főbb pontok: 1. Az utazás célja. 2. Az úti jelenet. 3. Pál Damaskusban. 4. Ananias 5. A prédikáló Pál, üldözése és menekülése. 6 Pál apostol Jeruzsálemben és onnan Tarsusba való utazása.

Tanulság: **Uram! mit akarsz, hogy én cselekedjem!?**

b) **Az Ur Jézus megérkezése.** Máté 25. Márk 23, Lúkács 21.

Főbb pontok: 1. Hasonlat a tíz hajadonról. 2. A talentumokról való példázat. 3 Az atya áldása; a mennyei öröm elérése.

Tanulság: **Mert az Urnak a napja eljő, mint a tolvaj: éjszaka.**

Ezekhez hasonlóan igyekezem a fejezetnek rövid tartalmát a tanuló ifjúsággal — »lőszót is« elmondani Természetesen ezt a V—VIII. osztályokban, tehát a felső osztályokban követelem, de segítséggel állok ök mellettök is mindig. Míg az alsóbb osztályokban pedig, az elmondottakat ismételtetem el többel, közösen beszélgetjük meg a »főbb pontokat.« De még ezzel nincsen munkánknak vége; ekkor jön az alkalmazás, a tanulság lehozása Ha a bibliai tétel erkölcsi eszmét tartalmaz, alkalmazzuk az erkölcsi letre; dogmatikai felfogásunkat támogatókat pedig, argumentumok gyanánt használjuk fel az idegen felekezetek állításainak megczáfolása végett

Ugyancsak ilyen bibliai órákon végezzük mi el: a zsoltár és dicséretetek tanulását, vallásos dolgok olvasását. Tehát épülünk lelkileg, s eleget is teszünk kötelességünknek.

Én azt hiszem, midőn a *bibliai órákat* külön választottam a rendes vallásóraktól, legjobban megközelítem azt a célt, melyet vallásitanítási tervünk előbünk állit. Hiszen a bibliának előterbe állítását, annak komoly, lelkiismeretes tanítását, — prot. református szemponiból véve a dolgot nem lehet eléggé ajánlani Hiszen, semmivel sem hathatunk jobban a gyermek, valamint az ifju kedélyére, lelkületére, mint egy komolyan vezetett, mély vallásos jelentőséggel felruházott bibliai órával. A gyermeket, vagy az ifjut elvonja ez teljesen a mindennapitól, lebilincseli egész lényét Istennek, ez órán át lélek szárnyain igyekezik feljutni a Mindenható trónjához Ily órákon nyílik legjobb alkalom vallásunk tanítását, hitünk teteleit, bibliai textusokkal bizonyíttgatni; ezek legkönnyebben megmaradnak, mivel egész órán át a szív, a lélek húrja hangolva van, könnyen fölveszi a benyomásokat. Ezek az órák a mily fenségesek, éppen olyan fölemelők, tanulságosak is. Ez az előkészítés megkönnyíti aztán a többi vallás óra munkáját is, könnyebben, szívesebben foglalkozik az ifjúság a kihagyott leckével is!

Igy óhajtom én jelenlegi tantervünket kiegészíteni, illetőleg új tantervünk intenióját lehetőleg megközelíteni. Betetőzi, s koronáját képezi ennek még az intézkedésünk, hogy ifjúságunkat minden vasárnap, hétfőn és szombaton istentiszteletre gyűjtjük egybe. Vasárnap d. e. rendes istentiszteleten vesznek részt, hétfőn reggel 8 órakor pedig összegyűlünk imatermünkben, hogy rövid imádságunkban esedezünk Ő Felségénél erőért, kitartásért, szorgalomért, egészségért, hogy legyen velünk egész heti munkánkban; szombaton pedig (délben 12 órakor) megköszönjük ismét a Mindenhatónak az ő jóságát és áldását, hogy megsegített munkálkodásunkban!

Igy azt hiszem, vallásoktatásunk teljes lesz; mi munkálkodunk az áldás, eredmény Isten kezében van.

Birtha József.
vallásánár.

Belmissiói értekezlet:

Miskolczon a M. P. I. T. gyűlése után az érdeklődők *«Belmissiói értekezlet»*-re gyűltek a ref. főgimnázium tágas tornacsarnokába. Az értekezlet elnökeivé *Br. Prónay* Dezső és *Antal* Gábor püspökök lettek. Jegyzett *Lévay* Lajos lelkész. Ott láttuk *Kun* Bertalan, *Gyurátz* püspököket, *Tisza* Kálmán főgondnokot, több előkelő világi urat, lelkészeket, tanárokat s nőket is szép számmal.

Közének, ima s a megjelentek üdvözlése után, *Dessewffy* Emma Lorántffy egyleti tag olvasott fel alig hallható hangon: *«Mit tehetnek a prot. nők egyházunkért?»* czimmal; nagyobbára a budapesti egyesületek munkáját ismertető és ajánló tartalommal.

Utánna *Szilassy* Aladár ismertette igen megkapóan az *amerikai ifjusági egyletek* dolgait, a mint azt közvetlen tapasztalatokból maga látta, midőn ez év nyarán ottani kongresszuson részt vett. Egy nagy arányú társadalmi munka képe domborodott ki előttünk, a milyenre valóban csak Amerika képes, a hol minden extra úton jár. A kép megbüvölt szinte a szegyenpirt kergette arczomba saját viszonyainkra gondolva. Hanem hazánk prot. egyházi elemi-, közép és főiskoláira gondolva, nem tagadhattam el büszkeségemet. Az *«uj-világ»* káprázat, hanem olyan kincsekkel, mint mi *iskoláinkban* századok óta — nem rendelkezik. Ugy tetszik nekem, hogy hazánk prot. iskolái mellett az *internátusokat* ugyanaz a szellem és szükségérzet hozta létre, mely az amerikai ifj. egyletek alkotásaiban nyilatkozik. Csak ezeket az internátusokat jobban kellene használni valláserkölcsei céljaink szolgálatára! E megjegyzésünk ugyan nem azt teszi, hogy e téren már több tennivalónk nincs. Új fundusokat kell szereznünk, — első sorban leányaink számára, azontul mindenféle pályájú és állású ifjuságunk számára. És ez utóbbira nézve készséggel fogadjuk el akár az amerikai methodust is, hazai talajunkba ültetve és ahhoz idomítva. *Szilassy* Aladárt elismerés illeti, hogy ez ügyben buzgólkodik. Kívánjuk, hogy a mint előadásával tapsokat, törekvéseivel sikereket érhesen el, a mi nagy szükség úgy a fővárosban, mint vidéki nagyobb központjainkon. A felolvasások után *Szilassy* jelentése következett az *országos belmissió egyesület* alakítása dolgában. Erre nézve már tavaly *Fozsonyban* egy *alap szabály-tervezet* mutattatott be, a melyre nézve azonban a határozatott, hogy véleményadásra küldessék le a kerületek útján az egyh.-megyékre. *Szilassy* most azt jelenti, hogy általában kevesen nyilvánítottak véleményt e dologról. Ezeknek ismertetése közben kitént, hogy alig egy pár helyesli a tervezetet, ezek is bizonyos módosításokkal; sokkal nagyobb szám oly lényeges átalakítást kíván, melynek folytán egészen új dolog származik, a legtöbb rész pedig ebben az alakban ellensége a dolognak, sőt azt még veszélyesnek is látja. A legkuruczabbnak mondatott ezek közt az erdélyi egyh.-ker. értekezleté.

Tárgyalás során elsőnek *Nagy Károly* kolozsvári theol. tanár szólalt fel. Kötelességének tartja — úgy mond — e tárgyban felszólalni, mert egyfelől az erdélyi egyházi értekezlet az ő referálása alapján hozta meg határozatát s mert másfelől ez a határozat és annak intentiója félreértetik. Itt úgy adatott elő, hogy ez a vélemény az egész mozgalommal szemben intranzigens, azt veszélyesnek itéli, sőt ellene felhívja hivatalos egyházunk órállóinak figyelmét.

Az adott jellemzés nem felel meg *pontosan* az erdélyi értekezlet határozatának. E határozat szószerint a következő:

„Az Erd. Ev. Ref. Egyházkerületi Értekezlet „Országos belmissiói Egylet“ alakítását általánosan és elvileg szükségesnek nem tartja, mivel az egyházkerületi értekezletek általában ugyane czélt szolgálják és pedig a kerületek autonom élete körén belül és tapasztalt szükségéinek megfelelően. A jelen tervezet alapján

létesítendő egyesületet pedig épen veszedelmessé válhatónak is itéli, s tekintve azt, hogy tagsági feltételéül kívánt vallásos jellege által nagyon alkalmas arra, hogy a történelmileg kiképződött s államjogilag bevett vallásfelekezetek egyházainak keretét megláztassa s a szekták bomlasztásának még inkább kiszolgáltassa egyházunk hű fiai által támogathatónak nem illeti, sőt a maga részéről egy ilyen tervezet alapján létesítendő egyesület belügyminiszteri engedélyezése ellen a magyarországi ref. egyház országos törvényei által biztosított egyházi jog védelme érdekében tiltakozásra hívna fel ref. egyházunk hivatalos órállóit.“

Beszédét így folytatja:

Midőn e határozat indokait bátor leszek röviden előterjeszteni 1-ször reá akarok mutatni ép az alap szabály tervezet egyes pontjaira való hivatkozással arra, hogy mik azok a dolgok, a melyek miatt az *es alappon* alakuló egyesületet még *veszélyessé válhatónak* is itéltük, oly annyira, hogy még hivatalos tiltakozást is helyeztünk kilátásba; 2-szor arra, hogy elvileg is miért nem tartjuk helyesnek azt az irányt, a melyben e mozgalom megindult és 3-szor, hogy miként gondoljuk mi a mozgalmat helyes mederbe terelhetőnek.

Előre ki kell jelentenem — s ezzel tartozom nemcsak magamnak, hanem az erdélyi egyh.-ker. értekezletnek és azon urak buzgó törekvésének is. kik ezt a mozgalmat itt kezdeményezték, — hogy mi azzal a törekvéssel és munkássággal szemben, melyet az alakítandó egylet is szolgálni tervez s a mely lényegében nem egyéb, nem szabad, hogy egyéb akarjon lenni, mint a magyar protestáns vallásos és egyházi öntudat felkeltése, fokozása, hitéletünk szolgálata, buzgótságunk növelése: sem negatív álláspontot nem foglaltunk el, sem a módnak és formának bírálata által a semmittevés párnáin való heverésnek érdekeit nem akartuk szolgálni. Ugy éreztük mindig s e pillanatban én többszörösen érzem, hogy egy ily mozgalom megakasztásán való közreműködésért a felelősséget sem Isten, sem a történelem ítélőszéke előtt egyetlen lelkiismeretes magyar prot. ember sem vállalhatja el. Mert az idők gonoszak s anyaszentegyházunk védelmében minden fegyvert használatba kell vennünk

Álláspontunk tehát nem a negatio álláspontja, — hiszen erdélyi egyházi értekezletünket is ép e munka szolgálata hívta életre! — hanem a köz érdekében általunk nélkülözhetetlenül szükségesnek itélt *korrektio álláspontja*. Szeretnők e nem kicsinylendő mozgalmat helyes mederbe terelni, a mely lehetővé tegye *minden* emberünk lelkes és habozás nélküli közreműködését, abban a tudatban, hogy ezen egylet támogatásával vallásunkat történetileg kiképződött formájában: egyházunkban támogatja. Mert ha a dolog lényegére nézünk, azt tapasztaljuk, hogy a tervezett egyesülettel szemben összes kritikánk onnan származik, mert e társadalmi mozgalomban nemcsak hogy az egyházias álláspontot kidomborítva nem látjuk, sőt azt veszélyeztetettnek itéljük. E mozgalom társadalmi, de nem *egyháztársadalmi*; önkéntes, hogy ne mondjuk: önkényes, szabad egyleti, a helyett, hogy intézményes volna. Pedig mi, az erdélyiek — a mint azt értekezletünkben megvalósítani próbáltuk — az ilyen munkában két vonást itéltünk feltétlenül megkívánandónak: *egyházi* (bár ennek körén belül: társadalmi) *álláspontot* és *intézményes jelleget*. Mert mi úgy vélekedünk, hogy egyházunk szervezete s összes intézményei annyira szerves összefüggésben vannak vallásunk egész szellemével és dogmatikai elveivel, hogy a mi abba intézményesen bele nem illeszthető, vagy bele illeszkedni nem akar: az már ezáltal is elárulta, hogy vagy idegen fattyúhajtás vagy a közegyházétól eltérő intentiói vannak. Hogy az egyházzal szoros kapcsolatban nem levő társadalmi mozgalmak gyakran épen az egyház erejének elvonására, itt-ott pedig egyenes szakadásra vezettek: erről az eféle mozgalmak külföldi példái szomorú bizonyosságot szolgáltatnak. (Folytatjuk.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901. október 12.

Elnökölt: Br. Bánffy Dezső, főgondnok aa. Jelen voltak: Gróf Bánffy György, Simó Lajos és Zeyk Dániel, főgondnokok, Dr. Bartók György, püspök, Bartha Lajos, gen. direktor, Szász Dénes, Herczeg Lajos, Becsek Lajos, Deésy Gyula, Sándor János, Lészay Ferencz és Dr. Sárkány Lajos ig.-tanácsosok és a hivatalnokok. Jegyzett: Módi Elek, levéltáros.

Az ülés megnyitása után, az 1902. évi költségvetés felülvizsgálására kiküldött bizottság előadója: Dr. Sárkány Lajos aa. terjesztette elő a bizottság jelentését, melynek alapján a számvevő által összeállított előirányzat, többrendbeli módosítással, végleg megállapított és a kinyomatása, valamint a kerületi közgyűlés tagjainak való megküldése határozatilag kimondatott. Ezzel kapcsolatosan azt is elhatározta ig.-tanácsunk, hogy az egyházkerület vagyoni viszonyainak pontos számbavétele, nyilvántartása és rendezése céljából ismét egy hetes bizottságnak kiküldését fogja kérni az egyházkerületi közgyűléstől, valamint annak sürgetéséért az 1848. évi XX. t.-cz. szellemében a közigazgatási szükségletek fedezésére kért államsegélyt is mielőbb folyósíttassa az egyetemes konvent.

A közgyűlésileg kiküldött számadás-vizsgáló bizottság felülvizsgálati észrevételei alapján véglegesen megállapította ig.-tanácsunk az egyházkerület 1900. évi számadását is, utasítván az irodát, hogy annak kinyomatása és szétküldése iránt intézkedjék.

Sárkány Lajos dr. helyettes tanügyi előadó aa. a közgyűlés elé terjesztendő tanügyi jelentés szövegét ismertette ezek után, mely teljtartalmulag elfogadtatott.

Az idei konvent felhívása alapján kimondotta ig.-tanácsunk, hogy a középiskolai vallás-tanítás lehető egyöntetű rendezése céljából maga részéről is helyesli az egyetemes tanügyi bizottság ama javaslatát, mely bibliai szemelvényeket tartalmazó tankönyvek iratását czélozza és az ily művek kiadásából befolyó jövedelmet középiskolai vallástani kézikönyvek jutalmazására ajánlja fordítani.

A nagy-nyedi kollégium előljárásiágának ama jelentését, mely szerint a III. gimn.-ban is párhuzamos osztályt volt kénytelen felállítani, ig.-tanácsunk jóváhagyó tudomásul vette, köszönetet mondván egyúttal azoknak a tanároknak, kik e tanfolyamon az óraadást díjtalanul elvállalták.

A theologiai fakultás előljárásiágára arra nézve kért intézkedést, hogy a néhai Molnár Albert tanár aa. halálával megüresedett tanszéknek a jövő évre való betöltése előkészítettessék; ig.-tanácsunk azonban, pénzügyi okok alapján, ez idők szerint még a betöltést elhalasztandónak találta.

A zilahi kollegium tanárainak mellékfoglalkozásáról beérkezett jelentést tudomásul vette ig.-tanácsunk, miután abban a megállapított szabályzattól eltérő foglalkozás feltüntetve nincsen.

Kolozsvári kollegiumunk ama bejelentése, mely

szerint Br. Bánffy Dezső, magyar kir. főudvarmester úr öngyméltósága, 40 éves érettségi vizsgái találkozója alkalmából, 1000 korona alapítványt tett, örvendetes tudomásul szolgált és a kegyes alapítónak hálás köszönet szavaztatott.

Szabályzat értelmében a deczemberi pótérettségi vizsgálatok a javító érettségi vizsgálat helyén, tehát ez évben Maros-Vásárhelyen lévén megtartandók: föl-hívta ig.-tanácsunk az érdekelt kollegiumi előljárásiág az ide vonatkozó előleges intézkedések megtételére

Bemutattatván a zilahi kollegiumnál betöltendő magyar-német nyelvi tanszékre vonatkozó pályázat eredménye, annak alapján a választás elrendelését fogja ig.-tanácsunk kérni a közgyűléstől és maga részéről a kandidáló bizottságba dr. Vályi Gábor és Kenessey Béla aait küldte ki.

A magyaró-kereki egyház indokolt kérésére 20 drb. énekeskönyvet adományozott ig.-tanácsunk temp-lomi használatra.

Reimann Manó, volt szászvárosi ideiglenes rajz-tanár segély kérését vissza küldötte ig.-tanácsunk, nem érezvén magát indítatva annak a minisztériumhoz való fölterjesztésére azért, mert az illető most már nincsen egyházkerületünk szolgálatában.

Vitus Lajos, szászvárosi tanár aa felebbezést nyújtott be a kollegiumi előljárásiág ama határozata ellen, mely szerint a tanárok szeniorátusában Deák Gerő tanár-társa elsőb helyre tételét. Ig.-tanácsunk a kérdés megvizsgálása után az előljárásiág határozatát hagyta helyben.

A szászvárosi kollégium bemutatta jóváhagyás végett azt a határozatát, melylyel Baczó Mózes ottani lelkész aat., ki heti 10 órán át a gymnasiumban val lást tanít: a kollegiumi előljárásiágba bevette és szavazati joggal ruházta föl. Ig.-tanácsunk nem hagyhatta azonban jóvá e határozatot, mert az előljárásiág tagságot csak az egyházkerületi közgyűlés választása adhatja meg; sőt nevezett lelkész aának hitoktatói minőségben való alkalmaztatását sem vehette tudomásul, mert ő e mellékfoglalkozásra előzetesen engedélyt nem kért.

A jogügyi bizottság véleménye alapján kimondotta ig.-tanácsunk, hogy a Relle Mátyással szemben fennálló követelés behajtása céljából, rövid határidejű feiszólítás eredménytelensége esetén, a jelzőlogul szolgáló ingatlan elárverezését fogja kérni.

A dr. Gece-féle emberszereteti intézet új kezelési szabályai elkészülvén, azoknak felülvizsgálására és véleményezésére Dr. Vályi Gábor, Becsek Lajos és dr. Sárkány Lajos személyében bizottság küldetett ki.

Végül a Titkár aa. által összeállított igazgatótanács évi jelentés olvastatott fel és fogadtatott el, azzal az utasítással, hogy annak kinyomatása és a közgyűlési tagokhoz kellő időben leendő szétküldése iránt az iroda intézkedjék.

Ezekben befejezte ig.-tanácsunk a tárgysoron levő ügyek ellátását és miután, elnöki ajánlatra, még elhatározta, hogy a kerületi közgyűlés tárgyainak előkészítésére október 30-án és november 8-án ismét összeül, az ülés bezárattott. r. s.

T A R C S A.

Br. Prónay Dezső beszéde.

Tartotta a M. P. I. T. miskolci diszgyűlésén 1901. szept. 20-án.

(Folytatás és vége.)

Engedjék meg, hogy egy gyönyörű hasonlatot alkalmazzak. Beöthy Ákos gyönyörű munkájában magyar államiság fejlődéséről és küzdelmeiről azt írja, hogy midőn a Schweitzli havasok között egy magas csúcsról szemlélte a nap nyugtát, a hegyeket szétválasztó sötét völgyek és mélységek eltűntek előtte, csak a nap által megvilágított hegycsúcsokat látta ragyogni. Így szem-

léli ő hazánk történetét. Egy bizonyos magasságra emelkedve, a sötét foltok elenyésznek, csak a ragyogó csúcsokat látni. Alkalmazzuk ezt a gyönyörű hasonlatot különféle keresztyén egyházakra. Ha egy bizonyos magasságra emelkedünk, eltűnnek előttünk a szétválasztó mélységek, csak a ragyogó csúcsokat látjuk, a melyek egy hatalmas hegylánczvá egyesülnek. Az a sok változás, a melyen 20 századon keresztül átmentek az egyházak, az a különféle alak, a melyet fölvettek mindmegannyi kísérletnek, fog feltűnni, a melylyel különféle időkben, a különféle származásu, különféle műveltségű nemzetek különféle viszonyaikhoz képest az emberi gyarlóság korlátai között igyekeztek megvalósítani a valódi kereszténységnek örökké igaz, magasztos eszményeit.

Ha a láthatatlan egyházzal való tan alkalmas arra, hogy áthidalja avagy legalább mérsékelje az ellentéteket az egymástól külső szervezetükben és tanokban egymástól távolabb álló egyházak között, mennyivel inkább keltheti fel ez a tan közösségérzést az egymással közelrokon evangyeliomi prot. egyházak között. Mennyivel inkább utalhat minket ez a tan arra, hogy tegyünk tanúságot a szellemi közösségről azon egyházak között, amelyek, habár egymástól függetlenül és önállóan, de a reformáció közös talaján fejlődtek, melyek egy kornak és azt a kort jellemző közszellemnek fejleményei. A prot. egyházaknak sem szervezetét, sem benső vallásos életét nem érinti a Prot. Irod. Társ. körében való együttes működés. A Prot. Irod. Társ. csak tért nyújt a közös működésre, de ha ezt a tért elfoglaljuk, azáltal képessé tesszük az egyházakat arra, hogy az együttes munkálkodás által kifelé erősebbek legyenek, kevesebb támadásnak is legyenek kitéve. Az együttes működés képessé teszi a protestantizmust arra, hogy terjesztője legyen a hazában a prot. közművelődésnek. E társulat fokozottabb irodalmi munkásságával fokozná a protestantizmus társadalmi jelentőségét.

E társulat célja, hogy a protestantizmus elfogallassa azt a helyet a hazában a melyet valamikor, mint a nemzeti irodalom főtényezője elfoglalt. A Prot. Irod. Társaság egyik főfeladatává tette az egyháztörténetnek mivelését is. Ennélfogva méltán utalhatok bizonyos történeti jelenségekre. A mint a protestantizmus hazánkban elterjedt, a szoros értelemben vett Magyarországon idegen befolyások is érvényesültek, sőt emelkedtek túlsúlyra azzal szemben is. Ez idegen befolyások túlsúlya alatt fejlődtek a viszonyok a szoros értelemben vett Magyarországon. Ellenben Erdélyben a magyar szellemnek idegen politikai hatalom befolyástól mentes alakulását látjuk a reformáció hatása alatt. Ott alakul meg a négy törvényesen bevett vallás rendszere, ott lép életbe a vallásszabadság olyan mértéke, a milyennek párját azon korban alig lehet találni, ott követnek, hogy — újabb műszóval éljek olyan egyházpolitikát, a melyet azon korban Európában alig találunk. A hazai reformációnak egyik jelentőség-teljes eseménye hogy Erdélyben az unitárius vallás is a törvényesen bevett vallások közé lett iktatva. Az unitárius egyház a történeti fejleményeknél fogva a magyar protestantizmushoz tartozik.

Tényezője ez is a hazai prot. közművelődésnek. Ezért engedjek meg nekem, azon talán csak egyéni szerény óhaját kifejezését, hogy a protestans tudomány irodalmi munkálkodásnál, miként az e társulat megalakulásának előkészítésénél feltételeztett, az unitárius egyháznál levő jeles erőket se nélkülözzük. A magyar protestantizmus napjainkban arra van utalva, hogy kifejtse egész erejét. A magyar protestantizmus arra van utalva, hogy a múltban saját körében felmerült félreértéseket felejtse. A magyar protestantizmushoz tartozó egyes egyházak szervezete elég szilárd arra, hogy az teljesen érintetlen maradjon az egyházak érdekében álló közös munkálkodásra való szövetkezés mellett. A magyar prot. egyházaknak egymástól nincs mit félteniök. Egymástól tanulhatnak mindnyájan. A láthatatlan egyház tagjainak érezhetik magokat mindannyian. A Prot. Irod. Társaság legyen terjesztője a tudománynak a hazában, ápolója a hitnek, főntartója annak a protestans felfogásnak, hogy a tudomány és a hit nem ellentéte, mert egymást föltételező és kiegészítő nyilvánulásai ezek az emberi léleknek. A hitnek és tudásnak van közös alapja: az öntudat.

A Prot. Irodalmi Társaság munkálkodik a tudomány és a vallás érdekében. Munkálkodik a láthatatlan egyház, vagyis az igazi keresztyénség szellemében. Munkálkodik szeretetben.

Felhívás

az egyházmegyei — esetleg egyh. községi — Egyházi-Értekezletek Elnökségeihez.

Hivatkozással „Az erdélyi ev. ref. egyházkerületi Egyházi-Értekezlet” jelen évi, sz. udvarhelyi közgyűlése azon határozatára, mellyel az Alapszabályok 29. §-át a következő szövegezéssel módosította: »Az egyh. megyei-, köri-, és egyh. községi értekezletek, a területükön lakó egyházkerületi értekezlet tagokból alakulva, szűkebb körben ugyanazon feladatok megoldására hivatottak, mint az Egyh.-kerületi Értekezlet. Az Egyházmegyei Értekezletek a közvelen rájuk váró feladatok megoldása céljából önállólag alakulhatnak meg s működnek, de szem előtt tartják az egyetemes célt s maguk is az Egyházkerületi Értekezlet szerveinek tekintendők. Az Egyházmegyei Értekezletek szervezete az Egyházkerületi Értekezletének felel meg; azzal a különbséggel, hogy tagjaitól külön tagdíjakat nem szed, hanem minden év — legkésőbb — november 1-éig pénztárnoka által begyűjtetvén a 4. §-ban megszabott évi tagdíjakat s azokat begyűjtött összeg 25% ának visszatartása után — melyet részben saját céljaira és költségeire, részben koblileg meghatározandó arányban a köri és egyh.-községi értekezletek céljaira és költségeire fordít — megfelelő névsor és kimutatás mellett felküldi az egy kerületi Egyházi-Értekezlet pénztárnokának, hogy az a kötelezettségeiket teljesített tagok számára ingyen megküldhesse az azon évi »Évkönyv«-et, kiöztásra a pénztárnokok kezébe:» tisztelettel kérem a czimben jelzett elnökségeket, hogy alapszabályaiknak megfelelő esetleges átalakítása mellett kegyeskedjenek a pénztárnokokat utasítani, hogy az 1901. évi tagdíjakat begyűjtve Tiszteletes Zsigmond Ferencz ref. kántor hitoktató, egyh.-kerületi értekezlet pénztárnok, (Kolozsvár, Farkas-utca) czimére a kívánt névsorral és kimutatással mihamarább beküldeni sziveskedjenek, hogy az 1901. évi »Évkönyv« megfelelő számban elküldhető legyen a pénztárnok urak kezébe kiosztás végett.

2. Kérem továbbá, hogy addig is, míg az Ig. Választmány a téli munka folytatásához tanácsait megadná, a tavalyi nyomokban a munkát megindítani és minden vonalon folytatni buzdítsanak, kiváló gondot fordítván legközelebről a Reformáció emlékűnnep méltó megünneplésére mindenütt.

3. Különösen kérem, hogy protestans szellemű iratok s köztük az értekezletünk által életrehívott »Vasárnap«-ot terjesztési és új előfizetőket gyűjteni buzdítsanak.

Isten áldása legyen a buzgó munkán!

Kolozsvárt, 1901. okt. 15. én.

Nagy Károly,

egyh. titkár.

Különfélék.

A kolozsvári ev. ref. theologia ifjusága nov. hó 10-én koncertet rendez, az előkészületek már nagyban folynak; a műsor változatos és kellemes lesz. Már előre is — míg a részletes programot szétküldén ez ifjuság — felhívjuk az érdeklődők figyelmét az élvezetes estére.

A szüreti vacatíó a kolozsvári ev. ref. theol. fakultáson f. hó 16-tól 21-ig tart.

Gyászra van ismét a kolozsvári ev. ref. theol. fakultásnak. Boda Lajos III. éves tanárjelölt folyó hó 8-án a „Karolina” orsz. kórházban meghalt. Az intézet e jeles növendékét általános részvét mellett temették el f. hó 11-én szülőföldjén, Nagy-Ajtán. Neki nyugodalmat, bánatos szülőinek vigasztalást adjon az Úr!

A küllői egyházmegye szeptember 30-án tartotta rendes közgyűlését Dicső-Szent-Mártonban a gondnok urak és lelkészek nagy részvétele mellett.

Miután Barthalus János m.-szt.-benedeki, Széll

Jakab szőkefalvi és *Koréh* Endre erzsébetvárosi lelkészek az egyházmegyébe bekebelezettek, a közgyűlés tagjai a templomba vonultak istentiszteletre, hol az esperes buzgó imája után a prédikációt *Koréh* Endrelelkész tartotta Máté evangéliuma X. részének 34. verse alapján.

Az esperesi jelentés után, mely megnyugtató képet adott az egyházmegye életéről, esperes választás következett, megválasztván újra a lemondott esperes: Nemes Árpád.

Ezután úgy határozott a közgyűlés, hogy a főjegyzői, számvívői és tanügyi jelentések a bekövetkező s október 14-én megtartandó rendkívüli közgyűlésen terjesztésnek be

A megüresedett lelkészi és egy világi tanácsbírói állásra *Barthaius* János, illetve *Kovácsi* Jenő választattak meg közfelkiáltással. Az egyházkerületi képviselői állások a felbontott szavazatok által ekköpen töltek be: a marosi körben *Nagy* Domokos kutyfalvi s a nagy-kendi körben *Sámuel* József nagy kendi lelkészek lettek képviselőkké.

A *közalapi segélykérvényeknek* az október 14-iki gyűlésre való utalása után következett az indítványok megtétele.

Érsek Elek sz. kis almasi lelkész aa. indítványozta: irjon fel az egyházmegye az országgyűléshez az 1848. XX t. czikk végrehajtása érdekében. A közgyűlés egyhangú lelkesedéssel tette a magáévá Érsek Elek aa. indítványát, de a végleges határozathozatalt az október 14-iki gyűlésre halasztja.

Miután Hegyi Károly dicső-szt.-mártoni lelkész aa. azon indítványa, hogy fejeztessék ki jegyzőkönyvileg a »Magyar Szó« napilapnak az egyházmegye közszónete protestáns érdekeink folyt nos és buzgó támogatásáért, örömmel fogadtatott el, esperes aa. a gyólest beárja.

A gyűlést közebed követte.) (K. E.)

A „*Vasárnap*“ mult heti 40-ik számában Vajda Ferencz vezércikke »Választások után« czimmal a feltett elmélkedik, hogy vajjon lesz e béke a vallásfelekezetek közt, vagy még nagyobb meghasonlás? Lesz e jogegyenlőség a prot. vallások anyagi gyámolításában. Orvosolja-e az országgyűlés sérelmeinket? Adár a „*Vasárnap*“ ot ért pápista támadásokra felelve igazolja a bibliából a pápista tanok tarthatatlanságát. *Isten igéje*“ czimű rovata összehasonlítván a mi isteni tiszteletünket az első keresztyénekével óhajtja, hogy isteni tiszteletünkben is kövessük az első keresztyének példáját. *Tárczában Szabolcska* Mihály gyönyörű verse van: „*Őszi ének*“ és „*Október 6.*“ ról elmélkedik *Timotheus* Hazai és világkrónika; egyházi élet és vegyesek zárja be a gazdag tartalmat. E kedves kis lapot nem tudjuk eléggé ajánlani hiveiuk jóindulatu támogatásába. Nem tudjuk = fájdalom! elég eredményesen ajánlani lelkésztársaiaknak, hogy hiveik körében terjesztésén buzgókodjanak. Úgy látszik minden igyekezet megtörk a fásult közönyön! Ujra kérjük: itt vannak a téli napok, estvék, jobb társalgót nem adhatának hiveiknek, mint e lapot. Próbálják meg: csináljanak propagandát neki, ismertessék, ajánlják, olvassák. Mutatványszámot kellő számban küld kérésre a kiadóhivatal. Ára negyedévre csak 1 korona.

Szives kérelem lelkésztársainkhoz. A »*Vasárnap*« szerkesztősége tisztelettel kéri a Nt. lelkész

*) Az egyházmegye, mint »hivatalos« testület mióta áll közvetlen összeköttetésben az országgyűléssel? A népgyűlések kérvényezési jogát nem vonjuk kétségbe, de úgy tudjuk, hogy egyházi testületek az állammal »hivatalos« érintkezést a ker. gyűlések, konvent és zsinat által tartanak fel. Gondoljuk csak el hová vezetne az, ha minden egyházmegye, sőt talán az egyházközségek is »saját szakállaikra« kezdenének tárgyalni az állammal? Szükségesnek tartjuk ezt az ilyen tüneteknél hangsúlyozni. Azt meg épen és határozottan elítéljük, hogy az egyházmegyei gyűlés mint olyan »ujság kritikával« foglalkozzék pro vagy contra? Ha tetszik valamely lap iránya tessék rá előfizetni és terjeszteni, de egyházmegyei gyűlések határozatait ilyen dologban izléstelennek, másfelől határozottan meg nem engedhetőnek tartjuk. Szerk.

urakat, hogy miután elhatározta, hogy e hó 24-én megjelenő *Reformáció emlékünnepi számot* a szokottnál jóval nagyobb számban fogja nyomtatni és terjesztés érdekében teljesen ingyen küldi meg a kívánt példányszámban: kegyeskedjenek egy levelező lapon a szerkesztőségnél (Nagy Károly theol. tanár Kolozsvár. *Ref. Theologia*) jelteni, hogy a hívők körében legyen kiosztásra hány példányt kívánnak.

Értesítés. Tisztelettel értesitem lelkész társaimat, hogy népiskolai vallás könyvecském második kiadása megjelent és a zágoni ref. lelkészi hivatalnál megrendelhető. Az árak a következők: *Ujszövetségi szent Történetek* 40 fill., *Ó szövetségi szent Történetek* 40 fill., *Kis tanulói hit és erk. tan.* 25 fill. Utóbbihoz *Vezérkönyv* 40 fill. 10 koronáig postadíj is küldendő. 10 koronán felüli megrendelés bérmentve küldetik. 20 koronán felüli megrendelésnél még 5% engedmény. Kiváratra a könyvek utólagos számolásra egy hónapi határidőre elküldetnek. Zágon 1901. október. *Bodor* János, ref. lelkész.

Szives kérelem. Mindazon lelkésztársaimat, akikhez *Buborékok* czim alatt kiadandó művem előfizetési felhívása eljutott szives tisztelettel kérem fel ha a kötetre előfizetni szándékoznak, hogy azt minél előbb eszközölni sziveskedjenek, hogy a példányok száma telől tájékozva legyenek *Eddig erdélyi lelkésztársaim közül csupán három méltatta becses figyelmére felhívásomat, pedig nagy volt a reményem, hogy itt inkább megértenek mint másutt. A kötet karácsonyra — ha csak valami akadály közbe nem jön megjelenik*) Érkává.* (Szilágy m) 1901 okt. 12. *G. Diószezi Mór*

Hivatalos rész.

3914 - 1901 sz. KÖRLEVÉL.

Valamennyi nagyt. Esperes aának.

A zsinati lörvény 14) §-sa rendelkezvén a más életpályára lépő lelkészek papi jellegének megtarthatás: illetve elvesztése iránt, utolsó bekezdésében az egyházmegyék köteleességévé teszi, hogy azokat a lelkészeket, kik oly életpályára léptek, mely lelkészi hivatással és jelleggel ellentétben áll indokolt javaslat kíséretében jelentsék be, hogy okleveleiket az egyházkerületi közgyűlés érvénytelennek nyilváníthassa

Mint hogy e törvényes kívánalomnak megfelelő jelentést az egyházmegyék részéről mindedig nem vettünk, fölhívjuk összes esperes aait, hogy az egyházmegyéjük kötelekébe tartozott oly lelkészképesítésű egyénekről, kik a lelkészi állással össze nem férő életpályára léptek, készítsenek pontos kimutatási és egyházmegyei tanács, illetve közgyűlési tárgyalás alapján, tegyék meg javaslataikat a lelkész jelleg fenntartása avagy megvonása iránt.

E fölterjesztések határidejéül f. évi december 31-ét tűzzük ki.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának, Kolozsvárt 1901. szeptember hó 27-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Kádár János,
titkár.

1572—1901. KÖRLEVÉL

az erdélyi ev. ref. egyházkerület valamennyi nt. espere-séhez és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek nt. lelképásztoraihoz.

Hivatkozással az „*Utastás*“ 41. és 22. §-aira: fölkérem a nt. esperes és lelkész a.-faiat, hogy az egyházmegyei s illetőleg az egyházközségi közgyűlések jegyzőkönyveinek

*) Szomorú dolog Jövünk telől kezlőnk kétségbeesni, mert érezzük a jóslat igazságát „Elvész a nép, a mely tudomány nélkül való.“ Sem nem olvasunk sem nem írunk: ez a megöb-bentő tapasztalat Valóban, senki sem vádolhat, hogy két Úrnak szolgálunk. A az „egy“ pedig bizony nem az, a ki „lélek és élet.“ Metaonite!

Szerk.

egy hiteles példányát hozzám esetről-esetre, lehető rövid idővel a közgyűlés megtartása után fölküldeni sziveskedjenek.
Kolozsvárt, 1901. október hó 17-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1554—1901. PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett *magyarói tanítói* állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: lakás, gazdasági épületek és kert használatán kívül, 900 korona készpénz fizetés az egyház pénztárából évnegyedes részletekben; 8 köb-öl hasábos tűzifa, — melynek 10 évi átlagos értéke 160 korona; 2 hold föld haszonélvezete. Hivatalos becslés szerint a fizetés összege: 1075 kor. 74 fill. Jogosultság esetén az állam által kiutalt korpótlék.

Köteleltségei: az iskolaszék által kijelölt osztályokat és ismétlőket a tanterv és utasítás szerint tanítani; a kántort akadályoztatása esetén helyettesíteni (ezért az orgonálásban való jártasság feltétlenül megkívántatik); az egyházi jegyzőséggel járó teendőket a lelkes útasítása szerint végezni. Ez utóbbi teendőkért a presbyterium utal ki tiszteletdíjat.

Pályázati határidő november 2-ika. Folyamodványok nt. Csekme Ferencz aához küldendők, Gernyeszrege (u. p. Sáromberke)

Kolozsvárt, 1901. október hónap 14-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök

1566—1901. PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a *görgényi* egyházmegyében fekvő *Mallmanzi* kántortanítói állomásra pályázat nyitattik, a következő javadalmazás mellett: 1. Készpénz kepe czimen 690 kor. 2. Tandíj a tandíjalapból 80 kor. 3. Alapítványi kamat 5 kor. 20 fillér. 4. Patricinium 8 kor. 5. 9 hold föld 100 kor értékben. Összesen 883 kor. 20 fillér. Ezen kívül temetési stola 40 fillér. idegen tanulóktól tandíj személyenként 2 kor. Ujjonnan épült díszes lakás és kert

Kellően felszerelt folyamodványok *Csekme Ferencz* espereshez küldendők *Gernyeszrege* (u. p. Sáromberke).

Kolozsvár, 1901. október 14-én.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

1575—1901. PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagy-szebeni egyházmegyébe kebelezett tūri egyházközség lelkészi állására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: az egyházközségtől kanonika porció jövedelmében, készpénzben, napszámban 226 kor. 91 f. Állami kiegészítés 1200 koronáig 473 kor. 09 f. A nyugalmazott lelkészek mellett szolgáló rendes lelkészek kárpótlására kiutalt államsegélyből 500 kor. Összesen 1200 kor. A papi-lakás fölépítéséig, lakás bérházban: 2 szoba, konyha, kamara, pincze; kert haszonélvezete.

Köteleltsége: az összes lelkészi teendőkn kívül, a kántori teendők végzése és a tanulók vallásos oktatása heti négy órán. E teendők teljesítéséért külön 136 korona 54 fill. díjazásban részesül.

Folyamodványok kellőleg fölszerelve, november 15-ig Nt. Nagy József espereshez (N.-Szeben) küldendők.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

1544—1901. PÁLYAZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett tasnád-szarvadi lelkészi állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: A gazdasági épületekkel, kerttel ellátott tisztességes és kényelmes lakáson kívül: 1. földbirtok haszonélvezete 300 kor. 2. készpénz tizedkárpótlás és az egyház pénztárából 783 kor. 61 fill. 3. Jogositványokból 20 kor. 4. A stóla értéke 20 kor. Összesen 1123 kor. 61 fill.

lér. A kitüntetett 1123 kor. 61 fillérhez — 1200 koronáig való kiegészítéséül 76 koroa 39 fillér és így az összes papi jövedelem 1200 korona.

Pályázati határidő 1901. november hónap 9.

A minősítvényvel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt folyamodványok Nt. Viski Pál esperes urhoz küldendők Zoványra U. p. Zovány.

Kolozsvárt, 1901. október hónap 14-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

MEGHÍVÓ.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyházi értekezletének Igazgató Választmányát a f. évi november hó 10-én d. u. 4 órákor a ref. theol. facultáson tartandó ig. választmányi gyűlésre, az alapszabályok 15. §. értelmében van szerencsém tisztelettel meghívni. A gyűlés helye az egyházkerületi közgyűlés alkalmával fog az érdekelteknek tudomására hozatni.

Gyalu, 1901. október 10-én.

Deési Gyula,
ügyvivő elnök.

MEGHÍVÓ.

A marosi egyházmegye egyházi értekezletének küllői köre f. évi rendes közgyűlését október 31-ikén, délelőtt 9 órán kezdődőleg Havadon fogja megtartani.

Tárgysorozat:

Ünnepélyes istentisztelet, melyen imát mond elnök, refomációi emlékbeszédet tart Erdélyi Béla selyei lelkész.

Értekezéseket olvasnak fel: Adi Sámuel ny -szent-benedeki és Simon Imre havadi lelkész.

Lehető indítványok tárgyalása.

Egyházi értekezletté alakulás, elnökök, titkárok, jegyzők stb. választása

Makfalván, 1901. október 12.

Benedek Dénes,
értekezlet elnök.

130—1901. KÉRELEM.

A küllői egyházmegye tiszteletes lelkészeit kérem, hogy jövő évi mindennemű egyházi nyomtatvány szükségleteiket folyó évi november hó 15-éig nálam annál is inkább jelentsék be, mert csak az előre bejelentett mennyiséget fogom meghozatni és az illető egyházaknak, illetve lelkész társaimnak megküldeni.

Dicső-Szt.-Mártonban, 1901. október 11.

Hegyi Károly,
e. m. levéltárnok és
nyomtatvány kezelő.

482—1901. MEGHÍVÓ.

Kézdi evang. reform. egyházmegyénk rendes 33. közgyűlését van szerencsém, f. év október 30-án d. e. 9 órára, Kézdi-Vásárhelyt, a takarékpénztár tanácskozó termébe tisztelettel összehívni. Lelkipásztortársaimat kérem, hogy a képviselő aakat, rendszabályaink 12. §-sa értelmében, a 3. §. rendelkezéseire hivatkozással, ezen gyűlésre meghívni sziveskedjenek.

A közgyűlést megelőző istentiszteleten prédikál Kiss József egyhm. főjegyző aa.

A közgyűlés tárgysorozata: 1. Elnöki megnyitó, 2. Az előző közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása. 3. A tagok számbavétele. 4. A közgyűlésen esetleg meg nem jelent tagok igazoló jelentéseinek előterjesztése. 5. Indítványok, interpellációk beadása. 6. Felsőbb hatósági leiratok és beadványok tárgyalása. 7. Főjegyző jelentése az egyhm. Tanács időközi működéséről. 8. Az egyházmegye jövő 1902. évi költség előirányzatának és az egyházközségek rendszeres fizetendőségeinek megállapítása. 9. Az »alsó kör« egyházkerületi közgyűlési képviselőjére beadott szavazatainak számbavétele. 10. A Baktsi Gáspár aa. halálával üresedésbe jött algondnoki állásra a hármás jelölés végzése.

Alcsernáton, 1901. okt. 10.

Bodor Géza,
kézdi ref. esperes.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848-iki XX t. cz. végrehajtásához.

(Folytatás.)

Az állampolgárok ez itt hangsúlyozott egyenlő közteherviselési szempontja nyer kifejezést a törvény végrehajtására nézve a *dunamelléki* egyházkerület 1868-iki »nyilatkozománya« e passusában is:

„Vannak egyházak, melyek a közálladalmi vagyonból javadalmazási osztályrészeket töredékben vagy egészben, vagy tán fölöslegben is már kikapták. S minthogy alig lehet gondolni, hogy azok akár annak további élvezetéről lemondjanak, akár attól egyszerre megfosztassanak: valjon nem méltó, sőt nem jogos-e egyházunknak abbéli igénye, hogy az országos közvagyonból a többi egyházak arányában, neki is az őt illelhető osztályrész kiadassék, vagy is, hogy ő is aránylagos állami javadalmaztatásban részesíttessék? Csak így lesz elhárítva azon visszás helyzet, mely az egyes egyházaknak államhoz való viszonyában, némelyeknek gazdag ellátásánál, másoknak pedig minden közvetlen anyagi gyámolításból való kirekesztetésénél fogva, oly élesen szembe szökik.

Egészen másként állna a dolog, ha mind-egyik egyház önerejére, saját híveinek buzgóságára volna vagy lenne, önfenntartási tekintetben, utasítva; és így ha a közálladalmi vagyonnak az a része is, melylyel most egyik vagy másik egyház gyámolittatik, közvetlen közálladalmi célokra fordíthatnék. Mert ekkor az állam terhei a honpolgárokra nézve, valláskülönbség nélkül, e szerint egyházunk híveire nézve is, ugyanannyival kevesbednének s így egyházunk híveinek teherviselési képessége, az egyházi élet körében, ugyanannyival növekednék; következőleg a különböző egyházak között az állam irányában, a jogegyenlőség és viszonyosság mostani ingadozó mérlege biztosabb súlyegyenbe jöhetne. De ha a javadalmaztatás tekintetében az eddigi visszás helyzet tartatnék fenn: akkor egyházunk tagjaira nézve a polgári teherviselés egyenlőségének szentesített tör-

vénye is egy bizonyos tekintetben mindig meg-hiusítva maradna. Ugyanis, az állam által javadalmazott egyházak híveinek anyagi ereje, egyházuk fenntartása tekintetéből, a nyújtott államjavadalom arányához képest kevesbült mértékben vétetik igénybe, — és így sajátképen úgy áll a dolog, mintha rájuk nézve az állam a polgári teherviselést ugyan annyival könnyítette volna meg; — míg ellenben a mely egyházat az állam semmi javadalmaztatásban nem részeltetvén, önfenntartási tekintetben kizárólag saját erejére utasít, ott sajátképen úgy áll a dolog, mintha azon egyház híveire nézve a polgári teherviselést annyival tette volna súlyosabbá, a mennyivel más egyházat a közálladalmi vagyonból segélyezett s az aránylagos javadalmazást a magára hagyatott egyháztól megtagadta.

Valóban mindaddig, míg van hazánkban országos közvagyonból segélyezett egyház; — mivel az állam polgár és polgár között, vallási tekintetből, különbséget nem tehet, — pedig az egyház hívei egyszersmind az állam polgárai; és mivel a teherviselési egyenlőség is gyakorlatilag úgy nyer teljes alkalmazást minden honpolgárra nézve, kik mindnyájan egyik vagy másik egyháznak tagjai s kiknek teherviselési képessége iránt az állam egyenlő kimélylyel tartozik viseltetni, ha közegyházi terheik emelésében az állam által egyenlő arányban könnyítettnek: nem lehet másként, mint hogy egyházunk is állam általi javadalmaztatását megvárja és igényelje.“

Arra a kérdésre:

Hogyan gondolta a törvényhozás, kormány és felekezetek e törvénynek végrehajtását?

különbséget kell tennünk a különböző idők felfogásai között.

Az 1848-iki törvényhozás, kormány és a felekezetek akkori felfogására nézve, a végrehajtás mikéntjére vonatkozólag, biztos feleletet adni nem tudunk. De következtetésekre itt is

vannak alapjaink; elméletiek és gyakorlatiak ép' úgy, mint történetiek is.

Mindenek előtt egészen határozottan állítható, hogy sem a törvényhozás és kormány *nem gondolt a bevett vallásfelekezetek államosítására sem a felekezetek — s különösen a protosztánsok — az autonómia egészben való feladására vagy akár csak részleges megnyirbálására is.*

Több felekezet államosítása elméletileg is, gyakorlatilag is a legnagyobb képtelenség. Ha ugyanis az államosítás valamely életkör összes nyilvánulásaiban való állami kezelést jelenti: akkor logikailag legfennebb *egy* felekezet államosításáról lehet szó és pedig vagy az *állam-egyház* vagy az *egyháziállam* alakjában. Az első lenne az eset a protestán egyházak valamelyikének kizárólagos állami érvényesítésével, míg a *római* kath. egyház ilyen államosítása egyes-egyedül csak az egyháziállamra vezethetne. Mindkét esetben ki lenne zárva úgy a lelkiismereti szabadság, mint a vallás szabad gyakorlata s vagy az egyház vagy az állam existenciáját veszélyeztetné. Ennek bizonyítására sok szót vesztegetni felesleges. Több vallásfelekezet egyforma államosítása pedig vagy azt jelentené, hogy az állam ma ennek, holnap meg amannak a felekezetnek elvei által vezetné magát úgy politikai, mint törvényhozási és végrehajtási gyakorlatában; vagy azt, hogy polgárai számára, vallás felekezeti csoportosítás szerint, darabolná fel magát, hozna törvényeket és hajtaná végre azokat. Azt hiszem nem kell bizonyíthatnunk, hogy az 1848-iki törvényhozástól és kormányától ép' úgy távol volt ez utóbbi logikai képtelenségre, mint az előbbi történeti és államjogi lehetlenségre való törekvés; azaz: *nem gondolt a bevett vallásfelekezetek államosítására.*

Ez elméleti és gyakorlati következtetésünket történeti tények is megerősítik. Maga a törvény szövege bizonyítja, hogy a végrehajtást az „illető hitfelekezetek meghallgatásával“, tehát velük egyetértőleg óhajtják eszközölni. Már pedig az iránt nem volt, s annál kevésbé lehetett kétség, mert akkor is több formában kifejeztett — a mint előbbi idézeteinkből is kitűnik —, hogy a protestáns egyházak az állami ellátás sine qua non-jának tekintik, hogy «tagjaik és hivatalnokaik erkölcsi önállósága s általánfogva protestáns vallásuk és egyházuk szabadsága idegen elem befolyásának alá ne rendeltessék».

Hogy a törvényhozás és kormány az egyházak államosítására nem gondolt, sőt azoknak egyházi és iskolai szükségai közálladalmi költségből való fedezését az egyházi autonómia elvének érvényesítése mellett akarta eszközölni: erre nézve nyomatékkal hivatkozhatunk arra is, hogy az akkori kormány és törvényhozás igazi liberális szellemének folyományaként, midőn minden életkör állami vonatkozására nézve, a

felelős kormányzat elvének megfelelőleg centralizál: ugyanakkor az illető életkörök belügyeinek intézése számára a legmesszebb menő önrendelkezést, — autonómiát biztosít. Ugy, hogy Br. Eötvös József kultuszminiszternek azon törekvését, melylyel a 60-as évek végén és a 70-esek elején a katolikus egyház autonómiájának megalkotására törekszik: egyenesen az 1848-iki törvényhozás szelleme kifolyásának és a XX. t.-cz életbeléptetése előkészítésének egyik mozzanatául kell tekintenünk. A miből világosan látszik hogy annak a törvénynek végrehajtásához szükségesnek ítélték nemcsak a már autonómiával bíró egyházak ezen autonómiájának sértetlen fentartását, hanem az ilyen nem bírók számára való megalkotását is, a minthogy a görög keleti román és szerb egyházak ezt meg is kapták és a római kath. egyháznak a megalkotása is csak azon mult. hogy egyfelől ez egyház hierarchikus dogmatikai szervezete, másfelől világuralomra való törekvése, az állam által elfogadható és világi tagjai szempontjából életképes autonómia szervezését majdnem lehetlenné teszi.

Igaz ugyan, hogy az egyházak autonómiájára az 1848-iki kormánynak és törvényhozásnak tulajdonított e felfogást az iskolaügyre vonatkozólag meglehetősen alterálja az azon év augusztusában elfogadott «elemi iskolai törvény», mely a közös iskolák mellett a felekezeti fennáltatást és fentartást csaknem leküzdhetetlen nehézségeknek teszi ki; de e törvény egyfelől csak az iskolaügyre vonatkozik, másfelől oly ellentétben van a korábban hozott XX. t.-cz. 3. §-ával melyet «csak a minden tekintetben rendkívüli időknek s óránként újabb megújabb nagyszerű s a nemzeti élet és halál kérdése körül forgó történeti mozzanatoktól terhesült napoknak lehet tulajdonítani.»

Ez elemi iskolai törvénynek lehet tulajdonítani azon határozott és intrazigens álláspontot és magatartást az autonómia védelmében, mely megnyilatkozik az 1848-iki vallásügyi törvény részletes alkalmazásáról a *protestáns egyh.-kerületek által a kormány felhívására 1868-ban adott véleményekben.*

Az 1848. XX. t.-cz. végrehajtásának innen kezdődik a második fázisa.

E vélemények kiterjednek az 1848-iki XX. t.-cz. végrehajtásának egész körére. Szólnak: «I. E hazában bevett vallásfelekezetek jogegyenlőségéről és viszonyosságáról: a) az állam irányában, b) egymás irányában. II. Az egyházak és iskolák anyagi szükségének az állam általi fedezéséről, — és III. Az iskolaügyről.» — Részletes ismertetést e véleményekről már csak azért is felesleges adnunk, mert az I.) alatt javaslatok nagy részükben megvalósultak az 1868-iki vallásügyi törvényekben, más pontjaikban pedig (pl. az egyházak vagy főpapjaik részvétele az állami törvényhozásban, a házassági ügyek állami viszonya, áttérés, vegyesházasság-

gok, gyermekek vallása stb.) később rendeztetek, habár el kell ismernünk, hogy úgy állami, mint felekezetközi tekintetben nem egyszer szerencsétlenebb kézzel, mint a hogy itt javasolva van.

Minket tárgyunk mostani keretében főleg a II. pont: „Az egyházak és iskolák anyagi szükségeinek az állam általi fedezéséről“ érdekel. E ponton egyhangulag hangsúlyozzák azt a feltételt, hogy bármely foku és formájú állami ellátás, dotáció vagy segély mellett is az egyház autonómiájának csorbitásába belenyugodni nem tudnának. Az erdélyi egyházi és iskolai autonómiája részletes felszámolása és jogtörténelmi bizonyítása után ennek biztosítására kimondatni kívánja törvényben, hogy »minden törvényes hitfelekezet saját belügyeire nézve tökéletesen önálló«, az állam joga pedig csak »a főfelügyelés (jus supremae inspectionis), mely kiterjed arra, hogy az egyház tagjai az állam törvényeit és azok czélját tiszteletben tartsák, 1791. 54. t.-cz.; és hogy az egyházi alapítványok elrendeltetésük szerint kezeltesse; és a védnökség (jus advocatiae). Ezen két jognál több, hogy sem az államot, sem a fejedelmet nem illeti kétséget nem szenved.«. — Ugyanígy nyilatkozik a tiszántuli egyh. kerület is, hozzátéve, hogy »a legfőbb felügyelés joga azonban már természeténél fogva merőben negatív valami; tehát az egyház helyetti cselekvéssé, az egyház ügyeiben való törvényhozássá és kormányzássá sohasem fajulhat, mert ekkor már egyenes jogtapodás lenne az.« Továbbá, hogy »ezt is azonban az állam vagy államfő csupán a felelős miniszterium, vagyis általában alkotmányos közegek által gyakorolhatja, a melyek az országgyűlésen bármikor feleletre vonhatók«. — Még erősebb a dumamelléki egyh. kerület „nyilatkozománya“. „Az állam általi javadalmaztatás — mondja — melyet egyházunk igényel, teljességgel nem lehet kötve egyházunk autonómiájának bármi nemű megcsonkításához. S csakis így érezhetjük magunkat indíttatva azt, az 1848: XX. t.-cz. 3 §.-ának alapján igényelni. Mert önkormányzati szabadságunk árán bármily kecses jót sem kellene s későbbek lennénk továbbra is önerőnkől küzdeni a szegénység nyomoraival, mint egyházunknak eddig élvezett s az ország törvénye által is biztosított önkormányzati hatóságából s a politikai hatalom irányában eddig megőrzött jogszerű függetlenségéből egy hajszálnyit is feláldozni.“

Csakis ily feltétel mellett — az autonómiának legkisebb csorbitása nélkül — értelmezik, igénylik és hajlandók elfogadni az állam anyagi javadalmazását. Kétségen kívül oly feltétel, melyről protestáns egyházaink soha le nem mondhatnak a jövőben is, sőt a törvény egyetemleges végrehajtásánál a tiszántuliak véleményével öszszhangban kívánniok kell, hogy »a római katolika egyházat is saját autonomikus szár-

nyaira kell bocsátani s az autonomia feláldozásáért, az azt feláldozóknak a többi felekezetek sérelmével, bármint anyagi előnyök vagy polgári és politikai előjogok ne biztosíttassanak.“

(Folytatása következik.)

Nagy Károly.

Belmissiói értekezés.

(Folytatás.)

Nekünk ezekből kifolyólag súlyos kifogásaink vannak az alapszabálytervezet 5., 6., 11. 15 és 17 §§ ai ellen s így épen azon pontok ellen, a melyekben az egyesület szelleme és elvei nyilatkoznak meg.

Itt egy olyan egyesület terveltetik, mely a szervezett, ugynevezett hivatalos egyháztól vagy egyháztól teljes-n független, a mellett — sőt meg van a lehetősége, hogy akár azzal szemben is — önálló és magán kívül más hatósága nincs, mint a m. kir. belügyi kormány. illetőleg miniszter, a melynek működésébe még a kormánynak is, — ha jóváhagyta, — csak akkor van beleszólása, ha az állam vagy a tagok vagyoni érdeke veszélyeztetik (17. §.). Egy olyan egyület, a mely ugyan azt igéri (5. §.), hogy „működésében általában s különösen helyi egyletek szervezésében az egyházi hatóságokkal egyetértőleg jár el s a lelkészek működését támogatja“, de az egyetértő és támogató működésnek sem mikéntjéről sem garanciáiról egyetlen egy szava sincs.

Pedig ez utóbbiakra anélkül határozottabb szükség van, mert ez egylet a maga országos működési körével csaknem, absolut hatalommal bíró választmányának, központi directiójával (15. §.) tagsági feltételül kívánt rövid hitvallásával (5. §.) s munkássága eszközeinek (4. §.) különösen a c) d) pontjaival megfelelő értelmezés és a főtitkár ahhoz szabott „vezetése és irányása“ mellett, nemcsak hogy komoly konkurrenciát csinálhat a szervezett egyháznak, hanem arra is alkalmas, hogy vele szemben, mint „az igazi szentek közössége“ lépjen fel, a honnan csak egy lépés van odáig, hogy az egyházak tőle eltérően gondolkozó tagjaitól: „a profánok“-tól vagy elszakadva külön egyházzá szervezkedjék, vagy a mit még jobban szeretne — ezeket kilökje az egyházból.

Nem állítom, hogy ennek okvetetlenül be kell következnie, de hogy a jelen alapszabály-tervezet alapján alakuló egyesület folytán bekövetkezhetik: az világos és nemcsak Amerikának, de Schweiznak és Franciaország református egyházainak története is igazolja. Hogy mit jelentene ez a magyarországi protestáns egyházakra nézve s arra a történetileg eléjük szabott nagy missióra nézve, melyet az egyházak a magyar nemzet és állam életében teljesíteni hivatottak: arról szólni feleslegesnek tartom, bár lelkem remeg még a gondolatától is.

Ez az, a miért mi még veszélyessé is válhatónak ítéltük.

A veszély alapja az 5. §. mellett — mely az egyesületet a hivatalos egyház mellett függetlenné és önállóvá teszi s ahhoz való viszonyát pontosan körülírni elmulasztja — a 6. §.; útja és eszköze a 11. és 15. §.; védelme és biztosítéka a 17. §.

A 6. §. ugyanis így szól: „Az egylet tagjává lehet mindenki, a ki hisz Jézus Krisztusban, Isten egy szülött fiában és Megváltónkban, s a ki az Idvezítő követésére komolyan törekszik.“ — Látszólag egy szép s mondhatnók, önként értetődő feltétel. S mégis, ki kell mondanunk: az egylet összes veszélyei e §-ból folynak.

E §. ugyanis 1-ör dogmatikai inquisitori-, 2-ör erkölcsi fejelemli hatáskört állapít meg és pedig a legmesszebbmenő szigorral is kezelhető. Mert minden

attól függ, hogy miként értelmezik és kezelik. Ha nem egyéni és személyi hitvallásként kezelik, hanem a felekezetek történeti confessióik alapján, akkor tagok lehetnek: róm. kath., gör. kath., gör. keleti, ág. evang., helvét hitvallású egyének, továbbá: anabaptisták, nazarénusok, szombatosok, adventisták és a többi prot. szekták tagjai. Ez alapon a keresztyén vallásúak közül csak éppen az unitáriusok lesznek kizárva és a nem keresztyén vallásúak: zsidó stb.

Ámde mi lesz akkor, ha e követelmény egyéni és személyes hitvallásként talál kezeltetni? Hogy ha a tagul jelentkezőktől várják előbb csak a nyilatkozat megtételét s később talán *értelmezését* is? Ha különbség tételük majd Krisztusnak *vallás erkölcsi és metafizikai* istenfűsége közt és alapszabályszerűnek ez utóbbit fogják nyilvánítani? Világos, hogy e §. ilyen szellemű kezelése mellett sok-sok, nem az unitárius felekezethez tartozó keresztyén ember, „unitárius“ elveket vallónak fog bélyegeztetni s az egylet sorompói előtte lezáratnak, ha talán ref. vagy luth, pap vagy tanár is az illető, míg a szekták tagjai bent maradnak. És egy zsidó, ha a kívánt értelmezéssel megteszi hitvallását: fog e tőle kívántatni, hogy *formálison* is kilépjen a zsidó hitközségből, vagy annak tovább is tagja maradhat? Hová vezetnek ezek az — egyelőre — lehetőségek, — később talán — gyakorlatok? Valyon nem arra-e, a mit az erdélyi határozat így fejez ki: „*tagsági feltételül kívánt vallásos jellege által nagyon alkalmas arra, hogy a történetileg kiképződött s államjogilag bevett vallásfelekezetek egyházainak keretét meglazítva, talán szétrombolja s a Szekták bomlasztásának még inkább kiszolgáltassa?*“. E dogmatikai inquisitio mellé vegyük oda még „*az ldvezítő követésére irányuló komoly törekvés*“ elbírálásában rejő erkölcsi-fegyelmi hatóságot s ez alapon a „szent életűek“-nek a nem-szentektől való megkülönböztetését, talán elkülönödését s kész az egyházzal szemben az új egyház, a mely bizonyosan éb' oly lenézéssel fog majd beszélni a „nem igazhitű és nem szent“ profán egyházzal, mint a Szekták tagjai szoktak régi felekezetünkről. — Pedig az alapszabályok elárulják, hogy tervezői e §-t nagyon is komolyan veszik és szigorúan óhajtják kezeltetni és pedig már a felvételnél. Mert a míg a *kizárás* a 13 §. szerint csak „akkor lesz végleges, ha a *közgyűlés* a választmány határozatát megerősíti“: a felvétel a választmányt képező beavatottak jogául van fenntartva, a közgyűlés beleszólásának említése nélkül, a 15 § e szavaival: „Véglegesen csak akkor lehet tagjává valaki, *ha a választmány az illetőt tagul elfogadta.*“ Erre pedig 7 tag — a mi már a tisztviselőkből kitelik — elégséges.

Midőn ezekre a lehető — s meit lehető — fenyegető! — veszélyekre reá mutatunk, kérdem: van-e, lehet-e valaki egyházaink tagjai közül, ki egyházainkat ezeknek a veszélyeknek kitenni akarná? A ki elég

erősnek tartja egyházainkat arra, hogy akkor, a mikor különböző felfogású és theologia iskolákat követők közt meghasonlás. eretnekités idéztetik fel ugyanakkor veszély nélkül elbirják külső kerítéseik, százados bástyáik lerombolását és az ellenség szabad bebocsátását? Adható-e hét ember kezébe olyan hittani- és erkölcsi inquisitori hatalom, a milyennek lényege szerint csak a pápás egyházban van helye, de a mely az evangéliumi protestantizmus elveivel homlokegyenest ellenkezik s a melynek gyakorlásáról — legalább ebben a formában — hazai prot. egyházaink is már régen le-tettek, a vizsgálatot és ítéletmondást egyedül a legfőbb bíróra, a szíveket és veséket vizsgáló Istenre bízva?

Azt hiszem nincs köztünk senki, ki ezekre jó lelkiismerete szerint „igen“ nel felelhetne.

Ha a beállható veszélyek alapjának az 5. és 6. §§-at jeleztem: *utját és eszközét* a 15. és 16 §§-ban látom.

A 15. § ról, mely a választmánynak csaknem dictatori hatalmat biztosít: szóltam. — A 11 §. az alkalmas *titkárokról* szól. „*A főtitkár vezető és irányozza az egylet munkásságát.*“ az utazó-titkárok evangéliumi előadások s összejövetelek tartását s helyi egyletek alkotását kezdeményezi, s a már meglévő egyleteket erősíti, — mondja e §. Arról, hogy itt külön tiszteletdíjak, sőt fizetések terveltetnek, a melyeket ismét a közgyűlés nélkül — a választmány véglegesen állapít meg s ehhez a tisztviselőket is beleszámítva 7 tag jelenléte elegendő szólni sem kívánok, mert oly absurdumnak tartom, hogy ezt csak is elnézés tervehette így. Vagy ha céltudatos: újabb bizonyossága annak hogy a választmány dictatori hatalma a szellemiekkel együtt az anyagiakra is kiterjed. Ugyanez a megjegyzésem a főtitkári jog körére nézve is az egylet munkásságának vezetése és irányítása körül, a mely annyival meglepőbb, mert a közgyűlés jogkörében nincs említve, hogy az meg a főtitkárt irányítja és vezeti. Fő kifogásunk az utazó-titkárok működésének azon esetleges formája ellen van, a mely származhatik az 5 § határozatlan formulázásából. Mert mi lesz p' akkor, ha az utazó titkárok valamely gyülekezetben úgy találják „támogatni a lelkészek működését“ a mely a lelkész működésének nem felel meg? Vagy talán épen a lelkész beleegyezése nélkül, esetleg épen a lelkéssel hadilábon álló presbyterium többsége által hivatik meg oda? Elismerem ritkább lehetőségek; de annyi bizonyos, hogy országos és államjogilag is érvényes egyházi törvényeinkben biztosított „parokhiális jog“-nak megsértésére vezet s a rendes lelképásztort saját gyülekezetében tetheti lehetetlenné. Az ilyen lehetőséget magában foglaló alapszabálynak belügyminiszteri jóváhagyása ellen, magának az egyház autonómiájának érdekében mindig tiltakoznunk kell, a mit *épen ezen indokolással* mondott ki az erdélyi egyházi értekezlet.

(Folyt. köv.)

TÁRGYA.

Visszapillantás okt. 31-én.

(Reform. ünnepi felolvasás.)

Nagyérdemű közönség! Jól ismerem én e közönségnek azon méltányos igényét, hogy ha a napi munka fáradalmi után felüdülni estélyre összegyűl: szórakozást keres és mulattatást vár a közreműködők részéről. És jól ismerem, hogy épen e város közönsége mily sokszor találta meg a felolvasó asztal mellől is elmés és tanulságos életképekben, társadalmi rajzokban az ártatlan szórakozást. De épen ezért előre bocsanatát kell kérnem a nagyérdemű közönségnek, ha én nem nyújtom azt, a mihez oly kellemesen hozzá van szokva.

Legyen mentségem, hogy vallásos estélyre vagyunk hiva. Koránt sem azt teszi ez, hogy innen tehát számüzve legyen a kedély tiszta derűje, az érzéseknek fellemelegedése, hogy farizeusi külső áhitatoskodás, mellverés és lemondó hidegség adná meg a vallásos színezetet. Hanem igen is kell keresnünk a derűt, de a mely a vallás belső békéjén alapul, kell keresnünk a fényt, de a mely a hitnek fénye és kell törekednünk a fellelkésedésre, de a melyet szívünkben az igaz vallásban megjelenő lelki szabadság gyújt. És különösen legyen mentségem, ha nem játszai enyelgésnek hangján szólok, az alkalom, a mely összehozott, a nap, a melynek emlékét elevenítjük fel.

Avagy miféle jelentőségű a tiszta keresztyénségre e nap? Olyan, mint Egyiptomban a szolgaságban nyögő izráel fiaira a szabadulás előestéje. Mikor megadatik az utolsó, a döntő jel a zsarnok hatalmának megtörésére. Vajjon nem a készület komoly gondjai fog-

ták-e el a lelkeket, ha felékesítve is a szabadulás édes örömeivel és az ígéret földjének biztató reményeivel?!

Lelkiszabadulásunk előestvéje e nap is az Úr Sionára!

Október 31-ike! Egyik sarkpontja a világ történetének. Első villámcsikázása a kitörni készülő vihar-nak. Annak a vihar-nak, mely rombol és rémületbe ejt, de a mely ismét üdévé teszi a megfertőztetett levegőt. Első csatakiáltás a lelkiszabadságért való küzdelemre. Vagy, ha úgy tetszik, lázítás a világ felett uralomra jutott antikrisztus ellen a Krisztus nevében!

Gondoljunk nagyérdemű közönség egy súlyos betegre. Emésztő láz gyöttri kimerült tagjait. Minden lélegzétvétele kétségbe esett kapkodás az éltető levegő után. De orvosai a helyett, hogy levegőt bocsátának hozzá, erős, kábító szerekkel tompítják érzékeit.

Már közel a krízis. Lassankint leszáll az esti alkonyat. Eljön a döntő nagy éjszaka, melyen vagy a kór-nak vagy az életerőnek győzni kell. Ha meglátja a reggelt: ez életet jelent; ha halnia kell, nem ér véget, hanem az örök éjszakába megy át ez az éj.

Hiába cseng-bong az Áve Máriára hívó *est harangszó*. Nem megnyugvást ad ez, csak a rettenetes — a betegnek mindig oly hosszú — éjszaka beálltát juttatja eszébe. És valami titkos sejtelem érezteti is vele ez éjszaka döntő jelentőségét. Hallja a harangszót: tehát az éj beállt; vajjon fog-e hallani hiradást hajnal pirkadásról?

Oh mily rettenetes hosszú az éjszaka! Rémes látományok gyöttrik, kinozzák. Ki van merülve teljesen. Halálos, hideg verejték gyöngyözik homlokán. Már mintha borzongva érezné a halálnak hideg leheletét: midőn bátorító édes hang üti meg fülét: a reggel közeledtét jelző *hajnali harangszó*.

Oh mily édes, mily holdogító ez a hang. A titkos sejtelem mest erősítő reménnyé változik szívében. Ettől támogatva felemelkedik ágyában és figyel. Valóban úgy van. Az ébresztő, hajnali harang szól. Tehát elmúlt a veszély. Legyőzve a halál. Talán a közeli reggellel el fogja hagyni ágyát. Aztán maga nyit fel ajtót, ablakot, hogy a szabad levegőtől lassankint viszsanyerje erejét.

El tudjuk-e képzelni az érzést, melylyel az a hang betölti az élet felől biztosítást nyert betegnek szívét?!

Nem látományról — valóságról szólok. Ez a nehéz beteg a XVI. századbeli keresztyénység. Az Áve Máriára hívó estvéli harangszó az egyház csittitgatása, melylyel el akarja hallgattatni a krisztusi szellemek fel-fel törő fájdalmas soháját. És a reményt hozó hajnali harangszó, mely megújulást hirdet a krisztusi szellemnek: a kalapács-ütések zaja, melyekkel Luther, október 31-én 95 tételét szegzi a wittenbergi templom ajtajára fel.

Olyan volt a Krisztusnak látható teste, az anyaszentegyház, mint egy vérromlásban szenvedő szép nagy leány. Halvány orcáján hiányzik az egészséges vérnek pirossága.

Szemében a szenvedés lángja és arcának halvány-sága még érdekessé teszik. De csillogó ruhával fedett tadjain genyes sebek tátonganak. Fényes ruhában öltöztetve állítják a tükör elé, hogy maga is csak a külső csillogást lássa magán. Aztán körül rajongják, dicsérik: szép vagy, bájos vagy, te vagy a megtestesült ideál.

És mikor a rágó méreg rejtett sebeiben hol itt, hol ott gyülemlik fel s emésztő fájdalmában fel-fel-sziszsen: mégis fel nem fedik és nem gyógyítják a sebeket, hanem elbódítják büvölő szerekkel, hogy ne érezze, a mit kinzón érez; hogy ne fájjon, a mi emésztőn fáj.

A XVI. század elején jutott a nagy beteg keresztyén egyház a krízishez el. Vagy kibocsátja éltető

lelkét: a Krisztusi szellemet; vagy fekélyeiből kitisztítja magát.

Lehet, hogy ha az utóbbi nem következett volna be: fennállott volna külsőleg az egyház. Emelkedhetett volna nagyobb számban a kereszt, de mindenik csak azt jelentette volna e Krisztusi szellemre nézve, a mit a közhasználatban vele jelezni szoktak; *meghalt!* És állhattak volna még nagyobb számban a fészületek, de a melyek csillogó aranyozásukban is csak azt hirdették volna, hogy Krisztus tizenöt század foly-tán újra megfeszítettett.

Avagy a Krisztusi szellem volt-e a vér, mely keringett az egyház szervezésében? Az élő Krisztus volt-e a fő Krisztusnak állítólagos testén?

Nézzük csak egy kissé az igazság szemüvegén — figyelmesen; mit követelne az egyház képétől a Krisztusi szellem és mit mutat ez a maga valóságában?

Krisztus e szavakkal vett búcsút tanítványaitól: „*ime én veletek maradok mind a világ végeztéig.*“ És velők is maradt az ő szellemében. De im elé áll egy fennhéjázó erőtlen ember és kiakarja szorítani Isten-országának fejedelmét, őt *távol levőnek*, magát pedig az ő helyettesének kiáltván ki a földön. És bár azt mondja maga az ur: „*az én országom nem e világból való*“: ez, a ki helyettesének állítja magát, nagyobb akar lenni, hatalma alá akarja hajtani a föld minden országát.

Mikor az evangéliumi ifju áthatva a megváltó egyéniségének varázs hatalmatól „*jó mester*“-nek szólítja őt, e látszólag szerény méltánylást is avval utasítja vissza „*nincsen senki jó, csak az Isten.*“ No lám az állítólagos utód többet érez magában; félre tenni ezt a szerénységet: a *csalatközhatatlanság* isteni hatalmát követeli magának.

A megváltó abban akarja elérni a célját, hogy „*életet adja sokakért*“, és e cél felé törekedve abban keresi az elsőséget, a nagyságot, hogy utolsó lesz és szolgál másoknak. De az utód hogy követné ezt a gyermekes felfogást. Ő elsőségét, nagyságát sokkal fényesebben állítja a világ elé, a mikor hatalmas uralkodókat a porba aláz. maga előtt vezeklésre kényszerít.

Istennek ama szelid báránya, a ki elvette a világnak bűnet, mikor a kereszt fán haldoklott: imádkozott vak gunyolóiért „*atyám bocsáss meg nekik, mert nem tudják mit cselekesznek*“ És ezzel csak megmutatta azt, a mire követőit inté: „*imádkozzatok azokért, a kik titeket háborgatnak és üldöznek.*“ No hát ezt tartásuk meg a *követők* gondolja magában az *utód*, ő bölcsebben fékezi meg a lázongókat, vérébe gázol azoknak, kik a Krisztus helyett előtte nem borulnak le és hála Istentiszteletet rendel el ama rettenetes párisi nász-éjszaka után, melyen ezek ártatlan yérét ontották, (Vajjon nem volt ez az Istentisztelet: Isten káromlás?)

S ha a fő Krisztus helyett épen az antikrisztus volt: lehetett-e Krisztus teste maga az egyház? Ha a fő irányító gondolatai ennyire megtévedtek: lehettek a Krisztusi szellem nyilvánulásai a tagok?!

„*Az isten lélek, szükség azért, hogy a kik őt imádják lélekben és igazságban imádják*“ szól a Krisztusi intelem. És ezzel szemben az egyház a térden csuszás, keresztvetés, szentelt vízzel-hintés külsőségeit követeli.

„*Az én atyámnak háza imádkozásnak helye*“ egyezkedést nem tűrő határozottsággal jelenti ki az Úr. És im felgyújtatnak az oltáron a gyertyák, a fényes csillárok és felemelkedik a mindent fátyolszerű homályba burkoló tömjén füst és gondolatot és érzést ábrándos álomba ringató czeremoniák töltik be Isten imádságának hangja helyett az Úr haljékának boltozatait.

A mester szétjárva mindenütt könnyen érthető formában tárja fel a lelki életnek tápláló vizét, olyan képeket használ fel, olyan nyelven szól, a melyen leginkább megérthetik. És Pál a lánglelkű apostol a mester szellemétől áthatva mondja: „*inkább akarok őt szót*

szólani a gyülekezet előtt az ő nyelvén, mint sem ezereket idegen nyelven. De az egyház bölcsőbb akar lenni: az úr beszédének érthető szava helyett, nem értett nyelv titokzatosságával akarja kielégíteni a hívek seregének lelki éhségét és szomjúságát.

Hiszen igaz, hogy e mellett az istenhez való személyes közeledésnek, istenországa keresésének követelményét sem ejti el. De hát egy uton halad-e a mesterrel? Jézus azt mondja: „tisztítsátok meg szíveteket”; „istenországa nem ételben és italban áll”; és „nem az fertőzteti meg az embert, a mi bemegegyen, hanem a mi kijön a szájon”. Mégis az egyház testi böjtölésben követeli lelkednek tisztántartását.

És ha kebledben megszólal egy szent vágy, hogy szívednek hálás érzését vagy esdő óhajátást feltárd menynevei atyádnak keblén. Jézusnak le nem nyugozó egyszerű utasítása ez: »mikor imádkoztok, ne legyetek bőbeszédűek.« De inkább szívében viseli, hogy Istenhez vezessen, az egyház E végből kezdedbe adja az olvasót, hogy — valamiképen a számot el ne vétsd — minél gyorsabban mondjad el 10 — 20 — 100 imádságotat annál hamarabb követelhesd Isten feloldó kegyelmét

Ezt a kegyelmet ugyan Krisztus evangéliuma ingyen, a Krisztusban vetett hit által igéri és állítja, hogy csak egy a közbenjáró az Isten és ember között: a Jézus Krisztus. Oh, de az egyház bőkezűbb, több segítséget állít melléd. Útasít, hogy keresd Mária és a szentek közbenjárását. Helyezd Megváltód mellé azokat, kiknek minden nagyságuk mellett is fogatkozó saik, gyarló ember voltak csak az idő nagy távolsága miatt nem tűnnek előttünk fel.

És hogy ki felé fordulj buzgó imádatl, arra a kísértő elűzésének komoly pillanatában tanít meg az Úr: »meg vagyon írva, hogy csak a te Úradat Istenedet imádjad.« Oh, de az egyház előtt Istennek az úr Jézusban kijelentett *kegyelme* nem elég; a mindenséget karjain hordozó isteni hatalom nem elég erős, hogy felemeljen elesetdből, megvigasztaljon szenvedésedben, meggyógyítson betegségedben. Menj, zárándokolj bucsújárásokban, borulj le könnyező szent képek, csudatevő ereklyék előtt, azok kipótolják az istenség erőtlenségeit.

Ha lelkiismereted figyelmeztet, hogy rossz útra tévedtél és keresed a jó utbaigazítást: az élet, az út, az igazság ajkáról hangzik ismételve a pusztában kiáltó szó: »térjete meg« és higgyetek »isten ingyen kegyelmében.« Az egyháznak ekkor is eltérő orvosszere van: gyónd fülébe a papnak vétkeket és ő feloldoz annak terhéből.

A bűnbocsánat szerzésnek a hitnél kézzelfoghatóbb módja van. Legyen csak pénzed — az nem kérdés, hogy miként szerezted — vásárolj vele bűnbocsátó czédulát és akkor biztos lehetsz a bűnbocsánat felől, hisz zsebedben hordozhatod, bármikor felmutathatod annak biztosítékát.

A siron túlra gondolsz és óhajtanál úgy élni, hogy biztosítsd lelked számára az igaz bíró helyben hagyó ítéletét. És Krisztus evangéliumából azon intést merited »légy hív itt alant a reád bizott kevesen és akkor meghallod majd a boldogító szót: »jól vagyon hív szolgám.« Am az egyház ebben is többet kíván, a maga czeremoniájában akar megnyugvást nyújtani sovárgó lelkednek Gondoskodj jól, hogy majd lelkedért mondjanak minnél több misét, mert ahhoz képest rövidülnek a tisztító tűzben emésztő kinjaid. Szegény vagy tán? No, az már baj, mert annak a misének már méltósága megköveteli a díjt, a mit ha elő nem teremtetél — te avagy utódid — lelkedden az isten irgalma nem segít.

És mit is várhatnál, ha az egyház e misével ki nem segít, egyebet győtrelemnél te, ki tán sokakban vétkeztél, mikor kárhozat várja az egyház kegye nélkül az angyalokhoz hasonló ártatlan kis gyermekeket is. Hisz' igaz, Jézus azt mondja a kis gyermekekről:

„ilyeneké az istenországa“, de hát Jézus szavának csak az egyház adhat erőt a keresztségben, ha tán egy igénytelen szülész nő végzi is azt.

De az egyháznak minden támogatása, segítése mellett, megéred, hogy csak akkor élsz és mozogsz az istenben, ha a Krisztusban élsz, ha vele egyesülsz egyszersmind keresed a kapcsolatot, mely vele való egyesülésnek külső pecsété legyen. Nem hagy e tekintetben is éhségben elepedni az úr. A szeretet vendégségében a kenyeret és bort állítja az ő szenvedéseinek és halálára való emlékezésünknek jelül élénk. Testének megtörtetése vérenek kiontása *előtt* példázza a kenyérben és borban a vele való szent közösséget. S mikor azt mondja: »a test magában semmit sem használ, lélek az, a mi megelevenít« figyelmeztet, hogy ne támaszkodjunk a külső jegyekre csupán, hanem keressük a vele való lelki egyezséget ő reá és mindenek felett önfeláldozó halálára emlékezvén. De hát hogy látszanék meg az egyház hatalma, ha csak közölné azt a mit Krisztus ad? Oh ennél többet ad: feleslegessé teszi azt a lelki egyesülést, mindenhatóvá teszi a testet, mert átváltoztatja titokzatosan a kenyeret és bort Jézus testévé, és vérevé, hogy hatalmába hajtsa, eszközévé tegye és élők és halottak üdvére újra meg újra megáldozva tett szerint a Krisztust.

És ha Jézus csak két külső vallásos cselekvényt emelt szentségre, midőn az üdv ígérétevel rendelte azokat, miért ne szerezné meg ezt hatalmának nagyobb érvényesítésére az egyház, hogy legyen e két szent ségből hét!

S ha mind e kérdésekben ismerni szeretnéd a kűtfőt, melyből felbuzog a megnyugtató felelet, látni óhajtanád a hit fényforrását, mely megvilágítja az üdvösség útját: Pál apostol — bizonyára a Krisztusi szellem hatalmával mutat az evangéliumra szólván: »olvassátok az irásokat, mert a melyek megirattak, a mi tanulságunkra irattak meg.« De ismét nagyobb jóakaród az egyház. Ez óvatoságra int, sőt tilt: maradj csak a homályban, a fény megsérti erőtlen szemedet; oly veszedelmes neked a szent írásba tekintened, mintha a napba néznél gyöngé szemekkel. Ne kutass, ne vizsgálj. Hiszen sokkal könnyebb neked hinned azt, a mit elődbe tárnak; sokkal könnyebb tutorra bizni magadat, mint gondoskodnod lelked szükségéről. Azért vagy *hívő*, hogy *higgyed* a mit az egyház elődbe tár és kövesd a mit parancsol vakon, vizsgálódás nélkül. Hogy az egyház gondozásában Krisztusnak megtartassál, hogy kíváncsiságodban a könyvek-könyvéből valamiképp kárhozatot ne merits: ezért dobja az egyház tűzbe az édes anyanyelvedre fordított evangéliumot.

Minek folytassam tovább?

A kit csak elfogultság nem vakított el, könnyen felismeri az, hogy ez az egyház lehetett nagy, hatalmas, erős és tündöklő: de nem volt a Krisztus teste; felismeri, hogy abban a szervezetben nem a krisztusi szellem tápláló vére keringett; felismeri, hogy ez egyház felépítésében ama szegletkő az építők által ismét megvettetett.

És mivé épült az egyház épülete?

Gyermekkori földrajzi tanulmányainkban csodálkozással töltötte el lelkünket, mikor egy híres toronyról tanultunk, a melyet ferdén építettek és mégis szilárdan áll. Hogy állhat fenn egy magas torony, ha nem pihen az merőlegesen az alapon? Ma is természet ellenesnek, mesterkéltnek tartjuk ezt az építést

Pedig annak a toronynak fennállása nem csuda, természeti törvényen alapul. Mindenki ismeri e dolog magyarázatát, a ki a nehézkedés törvényéről tanult. A míg egy testnek súlypontja a támaszlap fölé esik, a míg egy épületnek terhe az alapon nyugszik: megáll, ha könnyebb részek kinyulanak is az alap felül.

Azt a híres tornyot úgy építették, hogy az alap feletti rész nehéz, az alap felül kiálló rész könnyű anyagból készült. Így az épület terhe mégis csak az

alapon pihent. Ezért állt meg az biztosan, mint a hogy nem dül le egy ház azért, ha leá szabadon kiálló erkélyt építünk.

Ez a ferde torony nem egyedüli. Előttünk áll annak párja, melyet Krisztus nevével emeltek nagyon magasra, de ferdén. Ez a második magas ferde torony: a római egyház.

Építése ott kezdődött még kétségtelenül amaz egyedüli biztos alapon, a melyen kívül senki mást nem vehet: az Úr Jézus Krisztuson és az ő evangéliumán. Kezdetben pontosan csak az alap felett emelkedtek az egyszerű falak. Hisz kiálló párkányzatok, oszlopfejek és más díszítések alkalmazásához mód sem volt.

De — Istenem — áldásnak látszott elébb és átokká vált később, a mi segítségül jött: a földi vagyon és hatalom. A vagyon és hatalom abban érvényesült, hogy az építők mind merészebben és merészebben kiálló párkányokat kezdtek alkalmazni. Lassankint ezekre kezdtek fordítani a fősúlyt, míg nem az egész épület a kihajló párkányzat irányában indult. Ferde irányban épült tovább az egyház alkotmánya.

És a mi fő: arra sem figyeltek — a mit biztosítottak ama másik ferde torony építésénél — hogy a súlypont, a teher az alap felett maradjon. Ellenkezőleg, oda helyezték a legnehezebb köveket a legkiállóbb részekre. A megigazulás, a bünbocsánat és az idvesség fontos köveit kívül helyezték el a biztos alapon Jézuson és az ő evangéliumán.

És mivel akadályozták meg, hogy ez a természet törvényei ellen, az alapról elferdülve épített torony alá ne zuhanjon? Avval, hogy az alap helyettesítésére korhadandó támaszokat vetettek alá. Nagyzóló pápák tekintélye, czivakodó zsinatok végzései és az eseményeket tetszés szerint: ezer meg ezer egymástól eltérő formába öltöztető szájhagyomány: ezekre támaszkodott az egyház, eltérve az igaz alapról.

Hogy ne vették volna észre, épen a jobb lelkek az egyháznak ez eltorzult állapotát? Bizony észrevették azok, kik annak útmutatása mellett mély vágyódással keresték az üdvösségre vezető utat. Észrevették, hogy a ferde-toronynak irányjelzésében is egy nagy hibája van: nem egyenesen az ég felé mutat. És belátták, hogy csak az alapról egyenesen felfelé emelkedő torony felelhet meg e célnak.

Jóakarattal kísérlették meg többen, ha valamilyen képen egyenesen a biztos alapra állíthatnák vissza a ferde tornyot. Hiu törekvés!... sikertelen fáradozás! — Mert a kik szándékosan építették ferdének azt: semmi áron sem mondtak volna le arról a varázs hatalomról, melyet a csudás alkotmány által a világra gyakoroltak.

De végre is, többszöri sikertelen kísérlet után, a XVI. század elején, ellenállhatatlan erővel tör elé a parázs alól a láng a reformációban. Elhangzik a jelszó és megkezdődik a nagy munka: egy dicső küzdelem, hogy az istenországának fejedelme királyi székebe, — hogy az anyaszentegyház épülete az egyedüli alapra visszahelyeztessék.

Miként haladt e munka, miként folyt e küzdelem? A protestantizmus dicső küzdelmekben, véres áldozatokban gazdag története adná csak meg a teljes feleletet. Én csak azon eredményre mutatok, hogy annyi nagy áldozat, annyira ártatlan vérontás, máglyák lángolása, vérpadok iszonyatai mellett is a hithűség és a megismert igazsághoz való tántoríthatatlan ragaszkodás meghozta a maga gyümölcseit: bár a ferde torony fel nem egyenesedett, de lelki szabadságunknak, istenhez való gyermeki viszonyunknak, hit általi üdvözülésünknek biztosítására, a Krisztus és az ő evangéliumának biztos alapján egyenesen emelkedik a protestantizmusnak erős tornya, melyen a pokol kapui sem vehetnek diadalmat.

Lelkesítsen mindnyájunkat a kezdetnek — Októ-

ber 31-ikének — felelevenítése az eredménynek megbecsülésére és tovább fejlesztésére.

Pásztor.

Különfélék.

Higgadtságot kérünk! Egyházkerületünk jövő évi költségvetésében hirtelen szerint tekintélyes deficit mutatkozik. Egy pár napilap e hirtelen kommentárral kíséri, kiki a maga régi álláspontja szerint. Erre a Kolozsvártt megjelenő „*Ujság*“ olyan hangú cikkben reflektál, a mi ellen egyházkerületünk nyugalma érdekében tiltakoznunk kell. Egyházi ügyeink nem arra valók, hogy azok izléstelen nyelvtölgötések köpenyegéül használtassanak. Még kevésbé arra, hogy célzatos inszINUÁCIÓKKAL meghasonlás támasztassék azok közt, kiknek legodaadóbb munkásságára talán soha sem volt a kerületnek nagyobb szüksége, mint jelenben. Legkevesébbé pedig arra, hogy püspökünk tisztelt személye e kérdések körüli vitába elegyítettessék s plane olyan módon, a mint ezt az „*Ujság*“ teszi. Rekriminációk, megvádolások vagy épen gyanúsítások nem fogják elenyésztetni a deficitet még akkor sem, ha a legártatlanabbra indítanak hajtóvadást és a legideálisabb javainkat rántják is sárba! — Tehát Uraim! több higgadtságot, nagyobb tárgyilagosságot s a mi a legfőbb — egyházunk ügyei tárgyalásában gyöngédséget és szeretetet kérünk és — várunk szóban mint írásban, künn és a tanácsteremben egyaránt.

Reformációi emlékünnepe a kolozsvári ref. kollegiumban. A Reformáció „*a szabad, a megmenekíthető isteni szónak*“ az ünnepe (II. Tim. II. 9.) Császár, pápa, inkvizíció, jezsuiták, börtön, gályarabság, száműzetés, vallásháború s Róma minden erőlködése daczára az isteni szót megkötni nem lehet, az evangéliomi igazság diadalmaskodott az ármány felett minden időben. Örülhetünk e felett mi, s örülhet az egész világ, mely a Reformációnak mindenét köszöni, s örvendezve ünnepet üljünk a lelkiismereti szabadság e nagy ünnepe. A megmenekíthető isteni szó alapján lettünk mi „*evangélikusok*“, mivel mi, *mint egy szóval*, az Evangeliumot elfogadtuk. A megmenekíthető isteni szó alapján lettünk mi „*protestánsok, reformátusok*“ mivel egy értelemben mindnyájan harcoltunk az ellen, mi az Evangeliummal ellenkezik. Hirdessük tehát ma is bátran és szabadon: *»az Isten beszéde nem köttetett meg!* — Ezt hirdesse ünneplésünk az egész világon!... A kolozsvári ref. kollegium igyekszik méltóan, feltámadásunk e nagy ünnepe megülni. Egész nap teljes szünet lesz, d. e. pedig a kollegiumi imateremben ünnepelet rendezünk. A kollegium lelkes, ügybuzgó tanárkara már régebben intézkedett a nagy nap minél impozánsabb megünnepléséről. Az ünnepelet ifjusági ének nyitja meg, mire *Birtha József* vallástanár mond alkalmi imát. Ezután együttes éneklés következik; a nagy nap jelentőségét *Kovács Dezső* kollegiumi tanár fogja méltatni, s az egész ünnepelet bezárja a gályarabok fenséges énekének eléneklése. Megszentelt érzelmekekkel, lelki ájtatossággal gondoljunk vissza a nagy emlékére, s közös buzgólkodásban elevenítjük fel a Reformáció jeleneteit. Imatermünk mindenki számára nyitva van! (B.)

Papbeiktatás. *Biró András* volt mezőbándi lelkész e hó 20-án iktatták be új lelkészi állásába *maros vásárhelyi* egyházunkban. Beiktató lelkész a püspök személyese *Tóthlasi József* volt, ki egyházközségének múltjából hozta le azon köteleességeket,

melyek az új lelkészre várnak. A gyönyörű beszéd után az új lelkész tartotta beköszöntőjét János ev. XIX. 15—17 v. alapján. A nevének nem régi elveszte felett kesergő, megindító bevezetés után jövő hivatásáról szólt, melyet szeretetből fog teljesíteni, mivel az alapon bízta meg az Úr — Szép és mélyen járó beszédével egészen megnyerte új gyülekezetét. Közben a férfiak énekelt nagy precizitással az új kántor vezetése mellett. Aztán *Deák Lajos* tanfelügyelő köszöntötte az új lelkészt a presbyterium és egyház nevében igen szép beszéddel Délben közeped volt nagy látogatottsággal. Isten áldja meg az új lelkész nagy munkálkodását!

Választás. A tiszántuli egyh. kerületben a második szavazásnál nagy többséggel megválasztották: egyházkerületi tanácsbírónak *Erőss Lajos* theol. tanárt; egyh. kerületi aljegyzőnek pedig *Sass Béla* theol. tanárt. Gratulálunk a munkához erőt, a munkára sikert szívből kívánunk.

Gyászrovat. *Özv. Brixl Mórinczné* szül. Stroh-schneider Éva asszony f. hó 14-én hosszas szenvedés után élete 59-ik évében elhunyt Putnokon. A nemes szívű kedves nő halála megváltás volt a hosszas szenvedés után. Benne Pokoly József th. tanár anyósát vesztette. Legyen álma csendes!

Felhívás. Atyafiságos szeretettel felkérem azon tiszteletes Kartársakat, kikkel 1891. év aug 31-én Nagyenyeden együtt tettük le az első lelkészképesítő vizsgát, hogy — előzetes megállapodásunk értelmében — folyó évi november hó 9 én reggeli kilencz órakor Tiszteletes Molnár Lőrincz ur házában (Kolozsvar Ferencz József utca 54 sz.) tartandó 10 éves találkozókon megjelenni sziveskedjenek. Kovásznán, 1901. október 18. *Ignác László* ref. lelkész.

Hivatalos rész.

4089—1901. sz. KÖRLEVÉL.

A kolozs-kalotai, deési, széki, marosi, küküllői, szebeni, udvarhelyi, sepsi, kézdi és romániai egyházmegyék Nagytiszteletű Esperes uraihoz és a n.-enyedi egyházközség t. Tanácsához.

Miután a Protestáns lap 1900 évi hátrálékainak befizetése iránt f. évi szeptember 15-ről 2816. szám alatt kelt és ezen lap idei 38. számában közzétett felszólításunknak mai napig semmi eredménye nem mutatkozik, ismételten felkérjük a t. Czimzettek, hogy sziveskedjenek a hátrálékok befizetését most már haladéktalanul eszközölni.

Kolozsvar, 1901. október 23-án.

Dr. Bartók György,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

1566—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a *görgényi* egyházmegyében fekvő *holtmarosi* kántortanítói álmásra pályázat nyitattik a következő javadalmazás mellett: 1. Kézpénz kepe czímen 690 kor. 2. Tandíj a tandíjalapból 80 kor. 3. Alapítványi kamat 5 kor. 20 fillér. 4. Patrocinium 8 kor. 5. 9 hold föld 100 kor értékben. Összesen 883 kor. 20 fillér. Ezen kívül temetési stola 40 fillér, idegen tanulóktól tandíj személyenként 2 kor. Ujjonnan épült díszes lakás és kert.

Kellően felszerelt folyamodványok november hó 2-ig Nt. *Csekme Ferencz* espereshez küldendők *Gernyeszegré* (u. p. Sáromberke).

Kolozsvar, 1901. okt. 14-én. *Dr. Bartók György,*
erd. ev. ref. püspök.

16—1901. MEGHÍVÓ.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye egyházi értekezlete ez évi rendes közgyűlését október hó 31-én Nagy-Bacsonban fogja megtartani az alábbi tárgysorozattal.

1. Reggeli 9 órakor istentisztelet, végzi *Ralázs Ignác* köpeczi lelkész. 2. Elnöki megnyitó beszéd, tartja *Bedő József* világi elnök. 3. Felolvasások, tartják *Benedek Zoltán* járási orvos és *Czell Ignác* bölöni lelkész. 4. Esetleges indítványok tárgyalása.

E gyűlésre tiszteletes lelkésztársaim az egyházközségünkben lakó tagtársakat sziveskedjenek személyesen meg hívni, mert ezen kívül más meghívó nem fog kiadatni.

Köpeczen, 1901. október 16 án *Balázs Ignác,*
ügyvivő elnök.

MEGHÍVÓ.

Az udvarhelyi egyházmegye egyházi értekezletének oldvidéki köre f. évi 3szí közgyűlését Alsó-Rákoson november 8 án tartja meg.

Tárgysorozat: 1. Reggeli 9 órakor isteni tisztelet, végzi *Biró György* hévizi lelkész. 2. Elnöki megnyitót mond *Benkő Ferencz* alsórákosi lelkész. 3. Ertekeznek *Csulak Zsigmond* kőbori lelkész, *Jakó Dénes* halmágyi áll. ig. tanító. 4. Templom előtt a gyülekezetet üdvözli *Boér Mihály* t. főszolgabíró.

Alsó-Rákoson, 1901. okt. 20: *Benkő Ferencz,*
ért. elnök.

MEGHÍVÓ.

Az udvarhelymegyei ref. egyházi értekezlet sz.-kereszturi fiókköre 1901. október hó 31-én Nagysolymos egyházközségben tartja őszi közgyűlését.

Tárgysorozat: 1. Reggel 9 órakor igazgató választmányi gyűlés bizalmas ügyeink megbeszélése. 2. Reggel 10 órakor templomozás, végzi *Kádár Andor* csekefalvi evang. ref. lelkész, reformáció emlékbeszéddel. 3. Megnyitó, tartja *Méltsgs Ugron Zoltán* világi elnök. 4. Jegyzőkönyv olvasás — hitelesítés. 5. A helybeli egyház történetét felolvassa *Jakab Dénes* helyb. lelkész. 6. Felolvasás. Gyakorlati felolvas *Kovács István* rugonfalvi lelkész; elméleti *Baczó Lajos* betf. lelkész és titkár. 7. Isteni tiszteleten közreműködik ért. daikörünk. Tagok korán jöjjenek. 8. Kimaradók okt. 27 ig jelentkezzenek ellátás érdekében a nagysolymosi lelkésznel. 9. A helybeli híveket templom előtt üdvözli *Jakab Albert* egyh. ért. elnök s kiosztja a vallásos iratokat. E fenti gyűlésre ért. körünk minden érdeklődő tagját tisztelettel meghívom.

Jegyzés. Lelkész urak felkéretnek, hogy a gyűlést megelőző vasárnap délelőtt a templomban hirdessék ki s híveiket, mint a fiókköri értekezlet rendes tagjait (135. §.) hívják fel s minden lehető módon buzdítsák a megjelenésre. A jelentkezők névsorát, fogadó egyház lelkészéhez okt. 27-ig küldjék be. A nagysolymosi egyház a megjelenők ingyenes ellátásáról, családonként való elhelyezéséről gondoskodik.

Kelt Kis-Galambfalván, 1901. okt. 21-én.

Jakab Albert, s. k.
ért. egyh. elnök.

MEGHÍVÓ.

Az udvarhelyi ref. egyházi értekezlet segesvári fiókköre október hó 31-én a buni egyházközségben tartja őszi közgyűlését.

Tárgysorozat: 1. Reggel 9 órakor igazgató választmányi gyűlés az áll. iskola tantermében. 2. Reggel 10 órakor templomozás, végzi *Adorján László* héjasfalvi lelkész. 3. Megnyitó, tartja *Somogyi István* világi elnök. Titkári jelentés, előterjeszti *Kovács Bálint* vil. titkár. 5. A helybeli egyház történetét felolvassa *Bartha János* lelkész. 6. Felolvasás. A vallásos hit befolyása az erkölcsi életre, tartja *Bodor István* ujszékelyi lelkész. 7. Lehető indítványok. 8. A helybeli híveket templom előtt üdvözli *Balázs Imre* egyh. elnök s kiosztja a vallásos iratokat.

Jegyzés. Lelkész urak felkéretnek, hogy a gyűlést megelőző vasárnap délelőtt a templomban hirdessék ki s híveiket, mint a fiókköri értekezlet rendes tagjait (135. §.) hívják fel s minden lehető módon buzdítsák a megjelenésre. A jelentkezők névsorát, fogadó egyház lelkészéhez október 27-ig küldjék be. A buni egyház a jelentkezők ellátásáról gondoskodik, személyenként 2 koronáért.

Kelt Segesváron, 1901. okt. 18.

Balás Imre,
elnök.

Bodor István,
titkár.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Elofizetési ár: egész évre.
félévre

12 kor
6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848-iki XX t. cz. végrehajtásához.

(Folytatás.)

Az egyházkerületek, tehát az állami javadal-
maztatás igénybevételének feltételét *egyhaugulag*
a vallásfelekezetek autonomiájához, illetőleg annak
sértetlen fentartásához kötik. A *javadalma-
zta-
tás gyakorlati keresztülvitelére* vonatkozó né-
zeteik egy részben azonban eltérnek egymástól.

A *tiszántúli* azon gondolatból kiindulva,
hogy „történetileg is igazolva van az, mi külön-
ben is önként következik a dolog természetéből,
hogy t. i. mennél nagyobb mértékben vesz se-
gélyt vagy egyenes ellátást valamely protestáns
egyház az államtól: annál nagyobb mértékben
van veszélyeztetve annak szabadsága, függet-
lensége és benső ereje“ sem teljes, sem rész-
leges ellátást, segélyt vagy pótlékot nem kíván,
hanem határozott véleménye az, hogy „*ha van*
— *a minthogy van is* — *az állam rendelkezése*
alatt álló oly országos alap, — *akár fekvő javak-
ból, akár alapítványból, akár más valamiből áll-
jon az, hogy egyházi és iskolai célokra fordítas-
sék: ebből a magyar protestáns egyház, nem kéri*
és várja, hanem követeli a maga részét;“ és pe-
dig úgy, hogy — az országgyűlés egy bizott-
sága által részrehajlatlanul tisztázott ilyen orszá-
gos alap öt illető része, egyszerre vagy évjára-
dékként az egyháznak egyházi és iskolai cé-
lokra *szabad rendelkezésére adassék,* az állam leg-
főbb felügyelete melletti felhasználásra. Ennél
többet *anyagikban* sem egyházi, sem felekezeti
iskolák számára az államtól nem vár és nem
kíván, de igen teljes jogegyenlőséget az összes ál-
lami intézményekkel s így az állami iskolákkal
s a tudomány egyetemmel szemben is, hol „a
részünkre alapítandó hittani székek tanítói meg-
választásokra befolyást fenntartani magunknak“
szükségesnek és jogosítottnak itéli. Az *erdélyi* tekin-
tettel nemcsak a pénzügyi nehézségekre s az auto-
nomikus jogok csorbíthatatlanságára, hanem külön-
ösen „e honban lakó többféle nemzetiségek nem-
zetiségi féltékenységére“ s az egymással vegyest
lakók természetes önössége által támasztandó

kielégíthetetlen igényekre: „*ezen törvény változat-
lan életbeléptetésében, a szorosan vett egyházi téren,*
*a nehézségek és akadályok oly gordiusi csomójá-
látja, mit a törvényhozásnak kettévágni nem ta-
nácsos.*“ Ellenben „*azon nyilatkozattal, hogy is-
koláinkra a főfelügyezés joga a fejedelemé, ál-
lamé, a kormányzat és független intézkedhetés*
azonban anyaszentegyházunké: örömmel fogadjá
az államnak *a nevelés ügyre* anyaszentegyházunk-
nak törvényes jogával összeférhető gyámolítását és
segélyét, az államnak a nevelésügy rendelkezésére
álló országos alaphól eső aránylagos osztalékré-
szét, sőt nem kételkedik kimondani, hogy azt min-
denik felekezet bizonyára hason jogai sértetlen
hagyásával kész szívvel veendi; és ezen a mó-
don nemcsak, hogy életbe léptethető, legalább
részben az 1848-iki XX. t. cz. 3 §-a, hanem ki
is kerülhető a nemzeti és hitfelekezeti elégület-
lenség.“ — A *dunamelléki* ellenben különbséget
téve „*a szorosan egyházi és szorosan iskolai szük-
ségek között, míg amazokra nézve az állam általi ja-
vadalmaztatást igényli, emezekre nézve készen van*
*minden közvetlen s egyenes (direct) állami javadal-
maztatás igényéről lemondani,*“ — sőt kívánja,
hogy az állam egy hitfelekezeti iskolát se segé-
lyezzen — mert, mint részletesen kifejti, míg az első
által autonomiája kevesebb veszélynek van ki-
téve — miután a szabad állam legbiztosabban
szabad egyház mellett állhat fenn, — a máso-
dik révén autonomiája könnyebben kikezdhető.
De a csupán egyházi célokra szolgáló állami ja-
vadalmaztatást sem úgy érti, mintha minden
gyülekezeti és közegyházi szükségek teljes el-
látását igénylené. Nem. *Csupán közegyházi*
szükségeit érti, az olyanokat, melyeknek fe-
dezése nem csupán egyik vagy másik gyüleke-
zetre, hanem a gyülekezetek összeségére, vagyis
magára az egyházra néz. Ilyenek pedig: 1. Az
egyházi kormányzás és közigazgatás költségei;
2. A lelkész növeldek vagy seminariumok fenn-
tartása; 3. Az egyházi személyzet elnyomoro-
dott tagjainak s özvegyeinek és árváinak gyá-
molítása; 4. A vallás és egyházi élet általános
emelésére célzó egyetemes intézkedések; 5. A

más felekezetek között szétszórva élő s épen azért gyülekezetet alkotni nem képes egyes hitek vallási szükségéről való gondoskodás; 6. Egyes, bármily csapással sújtott és szükséggel küzdő gyülekezeteknek arra való segítése, hogy idővel önerejükben tarthassák fenn magukat s virágzó létezésnek örvendhessenek. Kívánja végül, hogy ezen az egyház által megállapítandó közegyházi szükségekre adandó, a többi felekezetekhez arányított állami javadalmaztatás, magának a közegyháznak rendelkezésére bocsáttassék, úgy hogy annak részletes kiosztása iránt ő maga önbátóságilag intézkedjék, a legfőbb felügyelet érvényesüléséért, annak hová fordításáról az államnak hiteles kimutatást adván.

Míg ezekből láthatólag arra nézve, hogy mi célokra igényeltessék és vétessék igénybe az állami javadalmaztatás a kivihetőség és az autonomia védelme szempontjai szerint a kerületek véleményei eltérők: abban, hogy ez a más felekezetekével arányban álljon, hogy elszámolás kötelezettsége mellett a közegyháznak önrendelkezésére adassék s hogy az állam rendelkezése alatti ily célú országos alaphól fizet tessék, — teljesen egyetértenek

Az állami javadalmaztatásnak az állami közadókból való eszközzésére egészen helyesen jegyzi meg a tiszántúli vélemény, hogy „az már lényegében mystifikatív s általában az adózó, különösen pedig a vagyonosabb magyar protestánsok szükségtelen túlterhelése lenne. Hogy a közadóból évenként alakuló országos pénztárból ezentul is szakasztassék el bizonyos rész, és azt a fejedelem vagy a kormány bármely felekezet vagy egyes gyülekezetek egyházi és iskolai szükségéinek fedezésére fordítsa, és pedig saját időnkénti tetszése szerint — nem véljük helyesnek és ezentul is fenntartandónak; részint azért, mert úgy gondoljuk, hogy a közadót, már természeténél fogva nem felekezeti, hanem tisztán állami, tehát felekezeti érdekektől független célokra kellene fordítani; részint azért, mert ez ügyben a rendes hitfelekezetek irányában, a jogegyenlőség, a viszonyosság és méltányosság elvét szigorúan megtartani igen nehéz, s nem lehetlen, hogy az állam-kormány, egy vagy más érdekből, egyik felekezetet kegyelmi, a másikat pedig szűkölködésben fogná tartani, és pedig a nélkül, hogy ezért, biztos alapokon feleletre vonathatnék; — részint végre azért, mert az egyszerűség, szabadság és takarékoság elve azt hozza magával, hogy a mi az egyes polgárok vagyonából egyes, specziális felekezeti érdekek vagy szükségek gyámolítására s fedezésére fordítható, az ne játssza szükségtelenül és alaptalanul az állami közvagyon szerepét s ne tegye meg az utat az állampénztárba és onnan megint vissza, hanem rövid uton magok az egyes polgárok, mint az autonom egyház tagjai fordíthassák azt az illető célra.

Ezen véleményben vagyunk azon adományokra nézve is, a melyek egyes községek egy-

házi pénztárából, azon községhelyi felekezetek vagy egyházak számára szoktak adadni. (Patronátus.) Vagy el kell e szokást törölni, s felekezeti célokra többet egy fillért sem adni, vagy a hol már a viszonyoknál fogva eltörölhetetlen az: ott egyenesen az 1848-ik országgyűlés által kimondott elvet kellett életbeléptetni, hogy t. i. mindegyik felekezet oly arányban részesüljön a házi pénztár segélyében, mint a milyen arányban annak hivei a házi pénztár számára adóztak. Ez a helyes és igazságos, és ez egyes községekben kivihető. de az egész országra nézve már különösen az indirekt adóknál igen bajosan vagy egyáltalában nem.

Arra nézve, hogy *mi alapon állapíttassék meg a felekezeteket illető arány*, vagy *mi legyen az aránykulcs* a tiszántúli nem tartaná czélszerűnek és igazságosnak mereven csak a népesség arányát venni fel, ha — a mire gondolni sem lehet — mindenféle egyházi vagydon el nem koboztatik, — mert míg egyiket az állami vagydon élvezete bő felesleg részesévé tett, a másikon esetleg a restség és közöny jutalmaztatnak s mindenkép' a saját szorgalmán élő büntetnének. Hanem „segélyeztessék az, a kinek arra igazán szüksége van és a ki azt valóban megérdemli“ — A dunamelléki is, sem a szükségét, sem a népességet nem tartja helyes aránykulcsnak. Az elsőt nem; nemcsak azért, mert az állam e mellett a maga számára is ítéleti jogot fogna formálni a gyülekezeti és közszükségek, továbbá a gyülekezetek és tagjai teherviselési képességének elbirálásában, hanem főleg azért, mert e mellett „sok esetben épen a buzgóság hiánya, a restség, a tenni nem akarás jutalmazva, a gyülekezeti buzgóság és erő kifejtés pedig épen büntetve érezhetné magát. — A másodikat nem, mert épen hazánkban könnyen belátható, hogy az állam népességének egy számra nézve talán kisebb rétege az államéletre lehet ép' olyan, sőt sokszor fontosabb tényező, mint egy számra nézve nagyobb. „Méltányosabb és igazságosabb kulcsot nem gondolhatni, mint az adómenyiséget, melyvel az egyházak összes hivei az állam terheinek viselésében átlagosan részt vesznek. E kulcsban tényezőleg az előbbeni is bennfoglaltatik; mert hiszen az adómenyiségnek mindig egyik tényezője marad a népesség számszerinti tagozata; míg ellenben a népességi kulcsban nem foglaltatik benn az utóbbi kulcs, mert a fizetendő adómenyiségnek vannak a számszerinti népességen felül más nemű tényezői is. Mennyibőlcs kormányzati alapelv! Mennyi állam-férfiakhoz méltó tapintat, körültekintés e munkálatokban! Mekkora szabadelvűség s a legmagasabb állami szempontoknak mily feltétlen tisztelete és érvényesítése nyilatkozik bennük! Valóban e munkálatokon alig látszik meg, hogy egyházi részről készültek. Az egyházi érdek nem dominál jobban bennük, mint az állami — jele, hogy oly egyházi részről készültek, a mely tu-

datában van annak, hogy az ő erőssége, erőssége a magyar államnak is és ennek szilárd-sága, biztosítéka az ő békéjének is.

És a magyar állami törvényhozás?!

(Folytatása következik.)

Nagy Károly.

Október 31-én.

Az igaz ember hitből él.

Rom. I. 17.

Október 31. Mennyi gondolat, mennyi igazság, mennyi áldás, mennyi élet e két szóban. Gondolok az erfurti zárdára; gondolok Zürichre, Genf-re s bennük Lutherre, Zwingli-re, Kálvinra. Gondolok személyeikre és műveikre, az ő és új világra, melynek határköve a reformáció és szívében halálával kiáltom: Az Istennek legyen hála, kitől jött mind ez áldás!

Október 31. E nap diadal ünnepe az isteni szózatnak: „*az igaz ember hitből él.*” Ünnepe, születés ünnepe a reformatiónak. Ujjászületése villágosságnak, szellemnek, életnek. Halálával tekintek az égre föl, midőn járok kies völgyekben, virágos réteken, magas hércz tetején. Ezek ünnepek a végtelen térben Halálval tekintek az égre föl, mikor jönnek a napok, melyek az ember szívét összekötik a mennyvel, betöltvén az égi igazság s szeretet új erejével. Ezek ünnepek a végtelen időben. Hála neked Istenünk, Te mindene-
ket bölcsen cselekszel!

A reformatió zászlóján Pál apostol szavai állanak: „*az igaz ember hitből él.*” Hitből! — Mi a hit? Jézus hite valóság: „*Én és az Atya egy-egy vagyunk.*” Pál apostolé a bizonyosság: „*ha Isten velünk kicsoda ellenünk?!*” Lutheré a benső kényszer: „*másképp nem tehetek.*” Kálviné az üdvbizonyosság: a predestináció. Ilyen élő hitben épült a reformáció egyháza. Ennek fontosságát zugja az emberek és népek fülébe okt. 31 ike: *ébredjétek, az igaz ember hitből él!*“

Magyar protestáns egyházunk is ez élő hiten épült Ez volt az alap és ez volt a forrás, melyből munka, küzdelem, szenvedés, türelem, szabadság, szeretet, igazság bő mértékben fakadt. E hit volt szívének vére, mely lüktetett minden tagjában; e hitről beszélnek templomaink, iskoláink, nemzetünk és egyházunk történeteinek legszebb lapjai; e hit gyújtotta fel Erdély hérczein a keresztyéni türelem fátylóját, hogy bevilágítsa egész Európát. S ez az egyház ma aggódik, s nem ok nélkül. Külső ellenségtől remeg? Nem. Nagyobb ellenséget is győzött már le mint a milyen most fenyegeti! Vagy a kor egyházellenes áramlatától? Nem. Az igaz egyház örök, mint maga az Isten országa. Fölötte áll a földi birodalmaknak. A népek hozzá lehetnek kötvé az egyházhoz, de az egyház nincs a népekhez. „Csodálatos — kiált fel Pascal — példátlan, valoban isteni, hogy az egyház, melyet mindig ostromoltak, mindig fennállott.” A népek saját bűnükben alá merülhetnek, az egyház meg fog maradni. Új alakot öltve folyton megifjul, hogy isteni erejével új élet ösvényét nyissa meg. Honnan van ez? Egyszerű a felelet: a skepsis romlásba visz, a hit új életre támaszt. A mi egyházunk nem félti önmagát. A míg az agyból gondolat születik, a míg a szívből érzélem buzog fel: addig szükség lesz a nyelvre, melylyel ezeket kifejezzük, melyen szólunk a minden gondolat és minden érzele örök forrásához — és ez a nyelv: *a vallás.* Az egyház mégis aggódik, joggal aggódik *híveiért az emberekért.*

Az igaz ember hitből él. És ha nincs hit, nincs a léleknek tápláléka, megszűnt az élet. Ez örök törvény. Nézzetek csak körül, mily ijesztő kerülhetetlenséggel valósul meg e törvény mind szélesebb és szélesebb körben. Nem kutatom a vallásos közöny okait, bizonyára nem kisszerű okok azok. Nem vitatkozom azok-

kal, kik az egyház örve alatt a vallás nevében üzött sok rendbeli visszaélést a vallásra kiáltják a pereat-ot. Nem vitatkozom azokkal sem, a kik a hitet nem ismerve, minden áron szánúzni akarják. Csak azt mondom nekik: jöjjetek ma, a hit diadalának ünnepén, Lutherhez, Kálvinhoz s tanuljátok meg tőlük, mi a hit. Jöjjetek a pozsonyi, komáromi, eberhardi, bécsujhelyi tömlöczökbe, nézzetek a nápolyi gályákra s hallgassatok az Istent dicsérő zsolozsmát s tanuljátok meg mi a hit. Jöjjetek s nyissátok meg szíveiteket az apostol szavai előtt: *Az igaz ember hitből él!*; jöjjetek Jézushoz és vegyetek tőle: *hitet*

Én hiszem, hogy mindene-
ket Isten teremtett, az egész teremtésben Isten szól hozzám. Én hiszem, hogy a világot Isten kormányozza, hiszem, hogy Ő jelentette ki nekem magát a Názáreti Jézusban. Hi szem, hogy az Isten nekem atyám, ki azt kívánja tőlem, hogy jóságban, tisztaságban, szeretetben hozzá hasonló lenni törekedjem. Hiszem, hogy boldogságot egyedül az erkölcsi tökéletességben találhatok. Hiszem, hogy minden nemes törekvésben Istennek lelke vezérel, hiszem, hogy az igazság diadalmaskodni fog. Hiszem. Ah, nem csak elhiszeru; ez a hit az én lelkemnek ereje, tápláléka, ebből a hitből élek és tudom, hogy életemet áldozva e hitnek: nyerek Istentől örök életet.

Az emberi lélek törvénye, hogy csak a igazságban talál megnyugvást. Sokan Rómába zárando-
kolnak az igazságért s táskájukba bezárva hozzák, hogy itthon az éhező és szomjuhozó lelkeknek kiosz-
szák Szegény emberek, hamis portékát vásároltatok. Az igazság nem holt kapitalis. Az igazság élő, szel-
lemi hatalom, melyet csak az talál meg, a ki folyto-
nosan keresi. Halljátok a reformatórok szavát: a szent-
lélek tesz bennünk bizonyosságot az igazságról. »Nincs másban igazság csak a Jézus Krisztu-ban« szól a biblia. Ezt az igazságot sem megfogni, sem észokok-
kal bebizonyítani nem lehet; *ezt tapasztalni kell.* Vannak materiális igazságok, vannak észbeli igazsá-
gok, de vannak hitbeli igazságok is. Ezek gyakorlati és erkölcsi igazságok, melyeket csak a hívő ért, de a melyek nem kevésbbé bizonyosak s nem kevésbbé al-
kotják az emberi lélek örök tulajdonát, mint amazok. A hitet az evangelium ébreszti bennem, igazságáról saját tapasztalatom győz meg. Nem az én tapasza-
latom teremti az igazságot, az igazság független attól, de csak tapasztalatom által lesz sajátomná. Jöjjetek azért s keressük ezt az igazságot, mely 1517 október 31-én diadalmat ült s melyből az igaz ember él.

Vallás, theologia, egyház hit nélkül nem létez-
hetik, nem élhet. Csak hitet kérjünk a reformatio ün-
nepén Istentől, mert arra van szükségünk. De ez a hit nem lehet tekintély előtt való meghódolás, vagy az abszurdumnak együgyű elhívése.

Akarunk meríteni e tiszta forrásból, hogy föl-
üdítsük a szomju lelkeket vagy engedjük, hogy nya-
kukba vegyék ismét az emberi tételek igáját?! Az
emberi lélek szomjuhozik s ha a hitnek tiszta forrá-
sát föl nem nyitjuk előtte, szomját poshadt vízzel
oltja, mely az egész ember romlását okozza.

A reformatio az élő hit diadala. Ez a hit bizto-
sitja nekünk a diadalt, valameddig tisztaságában, ere-
jében, szabadságában megőrizzük. De ez az öntudatos,
élő hit, mely szeretettel ölel keblére minden embert,
nem lehet lágy, meleg, nem lehet közömbös. A ki
nem meri kimondani meggyőződését, annak nincs
meggyőződése. Föl tehát, a mi munkánk a mi áldásunk!
A mi diadalmunk a mi hitünk, mely meggyőzte a világot!
Utrecht.

Biró Sándor.

Belmissiói értekezéslet.

(Folytatás és vége.)

S ezzel elértem az alapszabály tervezet általunk
kifogásolt *harmadik kardinális elvéhez.* S ez az
egész egyesületnek belügyminiszteri joghatóság
alá rendelése. (17 §.)

Soha sem tudok megnyugodni azon, hogy egyházi életünkre nézve oly nagyfontosságú mozgalom, mint a milyenek ez is ígérkezik a változó kormányok szellemét képviselő és érvényesítő belügyminiszter alá rendeltessék s vitás ügyeiben, — mint pl. a nagy-váradai nőegylet ismeretes ügyében — ő legyen döntő bíró és akarata Damokles kardként függjön az egyesület feje fölött. Nem tudok ebben megnyugodni különösen a jelen viszonyok között, melyet talán az jellemez legjobban, hogy félnünk kell a jövődőtől. Hazánkban egy ultramontán kormány keletkezésének meg van a lehetősége. S bár nem gondolom, hogy egyházunk szabadságát újra vér és élet árán kelljen védelmeznünk, de nem tartom lehetetlennek, hogy prot. egyházi célú törekvéseink s ezeknek eszközei csak országos törvények oltalma alatt állhatnak meg. Ilyen a mi egyházi autonomiánk. Mi azért épen erre való gondolással azt óhajtjuk, hogy *minden eféle dolgunk intézményesen beillesztetvén egyházunk szervezetébe, autonomiánk védelme alá helyeztessék.* Mindnyájan tapasztaljuk, hogy féltett autonomiánkon egymásután rések üttetnek. Egyik legdrágább, legfontosabb része: iskolai autonomiánk már alig-alig több a látszattól. A mit e téren elvesztettünk, aligha fogjuk valaha visszaszerezhetni. Igyekezünk betölteni, tatarozni autonomiánk védőfalait a tisztán egyházi oldal szorgos és gondos kiépítésével. A római egyház mesterei példákat mutat arra, hogy hogyan kell a hívők szabad tevékenységét is elszakíthatatlanul az egyház szervezetébe beilleszteni. Ugy érzem, hogy a protestantizmus »egyetemes papság« elve megvalósításának is ez irányban kell haladnia: nem az egyházon kívül, hanem első sorban az egyházban. Míg amugy akaratlanul is egyházunkat gyengíthetjük: így mindenestre erősíteni fogjuk!

A tervezet védelmére egyetlen meggondolandó argumentumot hallottam. Azt, hogy a prot. egyházak hódítására alkalmasabb egy ilyen társadalmi egyesület, mely a confessionális egyházak szigorú és sokszor külső formalitásainak éles kereteit nélkülözve könnyebbé teszi a velük és szellemükkel való közelebbi megismerkedést s egyengeti a külsőségek akadályainak legyőzését is. Valóban nem kicsinylem a proselita-csinálásnak fontosságát; de azt hiszem váraink falai a bennlevők védelmére való első sorban s felesleges réseket ütni rajta, mikor kapuink tárva-nyitva állnak, a felvonó hidak le vannak bocsátva s a testvéri kéz is előre kinyújtva azok számára, kik barátként közelednek. Hanem a réseken belopódzhatik ám az ellenség is, és kiszökhetnek a több-kevesebbet érő zsoldosok is! Pedig lehet, hogy a harc hevében még ezek keblében is fellángol a honszeretet!

Midőn ezekben előadtam azon súlyos kifogásokat az egyesület jelen tervezete ellen, a melyeknek lelkiismeretes megfontolása után az erdélyi egyh. kerületi értekezlet arra a konkluzióra jutott, hogy *tervezett alakjában „egyházunk hű fiaival által támogathatónak nem itéli“*: most már — kegyes engedelmükkel — lehető rövidséggel azon pozitív javaslatot leszek bátor előterjeszteni, a mely bizonyítékát lesz hivatva szolgáltatni azon korábbi kijelentésemnek, hogy mi azon törekvással szemben, mely ezen tervezett egyesület alakításában is jelentkezik »sem negatív álláspontot nem foglaltunk el, sem a módnak és formának bírálata által a semíttevés párnáin való hevesedésnek érdekeit nem akartuk szolgálni.«

Értekezletünk ugyanis a mikor kimondta, hogy *»országos belmissiói egylet alakítását általánosan és elvileg szükségesnek nem tartja«*, megmondotta azt is, hogy *miért nem*, mikor így szól *mivel az egyházkerületi értekezletek általában ugyan e célú szolgálják és pedig a kerületek autonóm élete körén belül és tapasztalt szükségének megfelelően.«*

E nyilatkozatával nemcsak nem ellenzi, sőt elis-

meri és szükségesnek vallja az olyan irányú tevékenységet, a melyet közönségesen — nem a legszerencsésebben választott technicus terminussal — belmissiói munkásságnak szoktak nevezni; hiszen magamagáról is azt vallja, hogy »általában ugyan e célú szolgálja.« Csak azt nem tartja általánosan szükségesnek és elvileg helyesnek, hogy ez *országosan*, — hogy úgy mondjam — *egy kaptafára* huzassék és egy csekély számu — s a kivitelben bizonyára többségében fővárosi — tagokból álló *directorium* kezelésébe adassék.

Ezt elvileg nem tartja helyesnek, a gyakorlati eredmény érdekében nem kívánatosnak. *Elvileg* nem azért, mert ezen az alapon mintegy szankcionáltatnék és állandósíttatnék az a mostani sajnos és szomorú állapot hogy a hivatalos egyház különböző fokozatu szervei csak anyagi ügyekkel és adminisztrációval foglalkozzanak, a vallás-erkölcsi és hitélet ápolására pedig egy parallel szabad egyleti egyház szerveztessék. Az egyházi élet e dualisztikus megosztása pedig arra a káros eredményre vezetne, hogy a tényleges egyház iránti érdeklődés, érett: való áldozás mérve még jobban leszállana s maga az életerő vonatnék el tőle. De nem helyeseltetett *egy országosan* szervezett központi directorium vagy plané főtitkárdirektor által »irányított és vezetett« egyesületet azért sem, mert a helyi szükséglettel, értelmiséggel és viszonyokkal nem számolható, egységes központi vezetés közös kaptafája eleve kizárja a minden körülmények közt való célszerűséget, sőt esetleg az egyik helyt áldásosan érvényesíthető forma a másik helyen épen károsabb lehet. Hogy más példát ne említsek a Budapesten laikus tagok, sőt huzgó nők által vezetett »vasárnapi iskolák« vagy »bibliai órák« mint külön munka egyáltalán nem illenek bele egy kis-község viszonyaiba, hol a gyermekek pl. rendszeres oktatásban részesülnek, s az ismétlő iskolások, sőt a konfirmált ifjuság vallásos oktatásáról is vasárnap délelőtti templomozás előtti, illetőleg délután templomozás utáni időben rendszeres gondoskodás történik, mint minálunk nem egy helyen. Azt pedig, hogy hol micsoda formában kezdessék és fejlesztessék a belmissiói egyháztársadalmi tevékenység, egyesegyedül a hívei viszonyait, értelmiségét, szükségét ismerő céltudatos lelkeszi-vezetés állapíthatja meg s eszközölheti eredményesen, presbiteriuma támogatásával. Így ki van zárva idegen jogosíttatlan befolyása és irányítása s az egyházi élet különböző foku szervezetei autonómiaja nemcsak megőrizve, hanem új tartalommal is gazdagítva. A helyi szükségletek szerint így alakult belmissiói szervezetek és a presbiterium felügyelete és vezetése alatt alakuló egyletek aztán természetesen alkothatnak szövetkezéseket, fel egész a kerületig, sőt küldötteik *országos kongresszusokra* is összejöhetnek a szükség szerint pl. az irodalmi társaság üléseivel kapcsolatosan, a miből évenként egy-egy »Protestanten-tag« kerekedhetik ki.

Igy képeztük ki mi ennek az egész mozgalomnak a képét és szervezetét: *egyházi felügyelet és vezetés alatt álló, egyházközségileg önálló szervezetek önkéntes szövetkezése és kényszerhatározatok nélkül működő országos kongresszusa működése me lett.*

Elvileg és gyakorlatilag egyként ezt itéltük helyesebbnek s csak örvendtünk rajta, mikor *Tisza Kálmán* ő nagyméltósága pápai megnyitóbeszédének idevonatkozó részében hasonló elvek és hurok pengetését volt szerencsénk olvasni.

Ezeknek alapján van szerencsém benyújtani e mostani értekezletnek a következő határozati javaslatot:

»Mondja ki az értekezlet, hogy tekintettel arra, miszerint a protestáns vallások és egyházak lényegéből is következő, de a mai viszonyok mellett különösen is kívánatos azon feladat megvalósítására, hogy minden

tag tevéleges része legyen az Isten-országa terjesztésére irányuló egyházépítés munkájában az ezt lehetővé tevő egyházszervezési (belmissziói) tevékenység minden vonalon való megindítását és buzgó folytatását lehetőleg azonnal megkezdendő, sürgős szükségnek látja és ebből a gyűlésből felkéri az egyházkerületet elnökségük útján, hogy módot találjon szíveskedjenek arra, hogy a munka egyházközösségenként, a helyi szükségeknek megfelelő formában, a lelkesek irányítása és vezetése s a presbiteriumok felügyelete és támogatása mellett lehetőleg még a tél folyamán megkezdésük, hogy szükség szerint már a jövő év folyamán a M. P. I. T. ülésével kapcsolatosan országos kongresszus legyen tartható.

E határozati javaslat elfogadását kéri annál inkább, mert meggyőződése szerint ez lesz a kérdés helyes megoldásának útja.

Tisza Kálmán e kérdésben különben is felszólalt volna, de miután hivatkozás is történt reá mindjárt elmondja álláspontját. Előtte szóló is és mások is nem értették meg jól az ő pápai beszédét. Ő abban éppen arra fektette a súlyt, hogy más a cura paroralis és más a belmisszió s hogy a míg az elsőt a lelkesnek magának kell végeznie, a másodikhoz munkatársakra van szüksége. Hogy ez a munka a lelkes vezetésével mellett megindulhasson, kell egy tanácsokat adó, hogy irányíthatassék egy számbavevő és vezető központ. Erre kell az orsz. belmissziói egyesület. Hogy itt valami olyan intézmény célozhatnék, mely status: akarna lenni a statusban, a mely valami központi directorium hatalmával akarna munkálni, szóval a ki fejezett veszedelmeként idézné fel: arra a kezdeményezők nem is gondoltak.

Gyurátz püspök saját tapasztalataival bizonyítja, hogy a szélesebbkörű lelki gondozás s különösen a női támogatás ebben minő áldásos eredményeket hozhat létre.

Szabó Aladár végül az idő előrehaladottságára való tekintettel csak annak kijentésére szorítkozott, hogy a megoldásnak minden olyan módjához hozzájárul, mely a fő cél nem ejti el, de meg van győződve, hogy ha végleg elodáztatnák is most e kérdés, újra feltámad, míg megvalósul.

Végre *Tisza Kálmán* másodszeri felszólalása értelmében *határozatba ment, hogy az alapszabályok átdolgozás céljából az elnökségnek viszszaadtnak, utasítván, hogy egy pár névszerint megnevezett taggal magát kiegészítve, de meghíván az átdolgozó értekezletre minden érdeklődőt a vidékről is, hozza azt a jövő évben a M. P. I. T. közgyűlése alkalmával tartandó újabb konferencia elébe.*

Eddig tart a belmissziói értekezletről szóló tudósításunk. S itt még csak egy pár megjegyzésre szorítkozunk. Az első az, hogy Szilávik Mátyás kollegánk csak valami bizalmas tervezet részletét árulhatta el tudósítása azon pontjában, melyben az értekezlettel Dr. Kecskeméthy István és Stomp László theol. tanárokat utazó-titkárokká választotta meg. Erre a dolog nem került. A második annak igazolása, hogy lapunk szerkesztője beszédét miért közöltük oly részletesen, csaknem szösz szerint. Nem valami reklám érdekből. Hanem először azért, mert úgy a beszéd, mint elmondója álláspontja az egyes lapokban nem egészen helyesen ítéltetett meg. Másodszor azért, mert elmondója akkor nem reflektálhatván a *Tisza Kálmán* beszédére, most alkalmunk van *nyomós* példában reámutatni, hogy a beszédben jelzett veszedelmek nemcsak a theoretikus bíráló rémlátásai — bár jogosultságuk akkor is elismerendő, ha *csak* ilyenek lettek volna — hanem *valósággal* fenyegető veszedelmek. Mert ime: *Szalay* József nagybecskereki lelkes a „*Keresztény Evangyélista*“ cz. lap egyik szerkesztője és *Nádasdy* József egy karczagi tanult fiatal ember közt, az előbb

nevezett lap hasábjain az okt. 1-i 19. számban egy kis eszmecsere foly a *belmisszióról*, éppen az előbb tárgyalt értekezlet kapcsán. A dolog a körül forog, hogy *Szalay sem pártolja a „független belmissziós egyleteket“*, hang-ulyozva, hogy az ő e fajta egyletei »az egyházzal mind szervi összeköttetésben állanak«. Különbö a szektáskodásra vezetés veszedelmét látja azokban. *Nádasdy* — a kinek jólértesültségét biztos okunk van hinni — erre kijelenti, hogy igen *az alapszabály tervezet céljadatakon kontemplál az egyháztól független egyesületet* s az egyházi hatóságokkal és lelkesekkel való együttműködés általános kijelentését kifejező 5. § t óhajtaná még megszorítani így: »... az *Evangéliummal megegyező munkában*«. Mert — mondja — »hogy jár az egylet az egyházi hatóságokkal egyetértőleg, ha az illető hatóságok ellenségei minden evangéliumi mozgalomnak, minden evangélikáló törekvésének? S támogatja-e a lelkeszt pl. a hívek evangéliumi mozgalomának az elnyomásában?« Ime, ez az ifju ember nem diplomatizál: rá mutat arra és nyíltan vallja, hogy *az egyesületnek az egyháztól való függetlenség azért kell, hogy ha céljaira nézve szükségesnek látja az egyházi hatóságok és lelkes nélkül, sőt azok ellenére is tehessen*. Kérdjük: alaptalan rémkép volt-e az 5. §. hiányából következhető veszélyekre való reámutatásunk?!

Vagy egy másik példa

Nádasdy a maga laikus őszinteségével számol azzal az eshetőséggel is, melyet mi a 6. § alapján beállható veszedelemnek jelezünk. Számol az *egyházban beállható szakadással* a belmissziósok és nem belmissziósok közt, hirdetve, hogy *«nem mi (márők, a belmissziósok) válnának ki, hanem ellenkezőleg mi maradnánk benn és a hitetlenek ugranának ki, kik ellenségei minden evangéliumi ügynek, kik tagadják a Krisztus Istenségét»*.

Ennek a szakadásnak pedig te kellene következnie, mert, — a mint mondja — *«a belmissziói egyesület csak egyhithű, homogén elemekből állhat és nem «mindenféle» emberekből»*. És *Nádasdy* itt nyilván kifejezi, hogy *egyhithűeknek* nem a tradícionális confessiók szerint alakult egyházak tagjait érti, hanem *ezek közül is csak azokat, a kik a «Krisztus Istenségére» nézve velük egy nézetben vannak*. Mert így ír: *«Az nem tesz semmit, hogy a Krisztus különféle ellenségei is hozzászóljanak a tárgyhöz; ebből még nem következik, hogy azok tagjaivá is lennének. Jót, rosszat mondhat róla minden ember, de tagjává csak olyan lehet, a melyet a tervezet idevágó, idézett pontja (6 §.) kíván; a miben még az sincs kimondva, hogy tagjává lehetne mindenki, a ki helyesli az eszmét.»*

Elemeljük egy kicsit e különben elég világos beszédet! Eddig biztos tudomásunk szerint e tárgyhöz csak protestáns, közelebről ev. ref. és ág. ev. emberek, egyházak, egyházmegyék stb. szóltak hozzá. Ha így áll a dolog, mit tesz ez a beszéd: *«Az nem tesz semmit, hogy a Krisztus különféle ellenségei is hozzá szólnak a tárgyhöz; ebből még nem következik, hogy azok tagjaivá is lennének?»* Tehát a prot. egyházak és tagjai között vannak *«a Krisztusnak különféle ellenségei»*. — Kik ezek? Nem részletezem. De ugy-e a felvétel, sőt állítás az, hogy vannak s az ilyenek tagok nem lehetnek, — a választmány nem fogja felvenni. Tehát a protestáns vallású emberek nem mindnyájan lehetnek az egylet tagjai, és pedig nemcsak az nem, a ki ellenzi; hanem az sem okvetlenül, *«a ki helyesli az eszmét»*. Kik tehát?! — *Csak azok, a kik személyes megvizsgálásuk után, ütők az egylet dogmatikai és erkölcsi mértékét.*

És most legyen szabad újra megkérdeznünk: alaptalan rémlátás volt-e felhívunk a figyelmet arra a veszedelemre, mely a 6. és 15. §§-ból következhetik? Legyen szabad megkérdeznünk *Tisza Kálmán* ő nagy

méltóságától: nem lenne-e egy ilyen egyesület status a statusban? Nem lenne-e ez «az igazi szentek» belmissiói egyháza? És szabadna-e ilyen törekvésű egyesületet az egyháztól függetlenül a belügyminiszter joghatósága alá adni, hogy annak védelme alatt kikezdje országos törvény jellegével bíró zsinati törvényeink rendelkezéseit és megbontsa egyházunk sociális egységét?

És ugyanezeket kérdezzük a magyar protestáns testvéregyházak minden igaz és hű fiától

A feleletet adják meg erre a jövő évi Konferencia határozatában!

Mi a magunk részéről még csak annyit jelentünk ki, hogy Nádasdyt nem feltétlenül azonosítjuk a mes tereivel; hanem arról is megemlékszünk, hogy a történelem folyamán a mesterek elveinek a konzekvenciáit a tanítványok szokták kivonni tartózkodás nélkül. S ha mi nem is, de egyházunk megéri még a tanítványok működési korát is!

Azért: videant consules!!

N. K.

Egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegye őszi közgyűlését Szudvarhelyt október 10 én tartotta meg, mely alkalmával Menyhárt András esperes tartalmas beszédben számolt be egyházmegyénk anyagi és szellemi állapotáról. Az esperesi beszámoló főbb adatai a következők:

A pogárilag megkötött házasságok egyházilag is mind megkötöttek, a szülöttek megkereszteltettek, a halottak egyházi szertartással temették el. A születendő gyermekek vallására nézve elkötelezés nem történt.

A hívek vallásos buzgóságáról és áldozatkészségéről nem a szavak, hanem a tények beszélnek. Így pl. ajándékozás útján befolyt 5432 kor., szorgalmi uton 4569 kor. perselypénz czimen 813 kor., összesen 10814 kor. Csaknem mindenik egyházban fordultak elő kisebb nagyobb ajándékozások, de különösen megemlítendő parajdi Varga János, a ki 1200 kor. értékű ingatlant adott halála utánra a parajdi egyházközségnek s ennek nevére át is iratta. Kőröspatakon Szabó Elek 200 kor. értékű földet ajándékozott; Peteken Mihály János orgonára 200 koronát adott; a patakfalvi templomba dr. Nagy Samu papi széket készíttetett, szószéktakarót ajándékozott 160 kor. értékben; Bikafalván Máthá Pálné 120 kor. értékű szószéktakarót ajándékozott; Nagy-Solymoson harangra 804 koronát gyűjtöttek; Rugonfalván templomjavításra 400 koronát, Sz. Keresztúron a templom belső felszerelésére 663 koronát, H.-Szt.-Mártonban a papi ház építésre 284 koronát adakoztak.

Az egyház iránt való szzzretetről tanuskodik az a 33436 kor. is, a mely építkezésre fordított. Nagyobb értékű építkezések: Héjjasfalván papi lakás 6000 korona-, Kecsetben tanítói lakás és papi csűr 6054 korona, Alsó Rákoson énekvezér: lakás 2200 korona, Bethfalván tanítói csűr 1040 korona, Patakfalván templomjavítás 1600 korona. Siklódon énekvezéri lakás 1000 korona és H.-Szentmártonban papi lakás 5000 kor. értékben.

A magtárak pénzértéke 43450 korona; a kepeváltóalapok összege 90085 korona.

Az esperesi beszámoló öröndetes adatai mellett van néhány kedvezőtlen is! A templomok és egyházi épületek még sok helyen váják a javító kezét. Néhol a templom tisztán tartására nem fordítanak kellő gondot; másutt a templom falai halotti koszorúkkal vannak teleaggatva s e miatt egy muzeumhoz hasonlít. Ezekben a koszorúban legtöbbször nem a kegyelet nyilatkozik meg, hanem a hiúság fitogtatja magát.

Vannak koszorúk, a melyek nemcsak a figyelmet vonják el, hanem egy feslett élet emlékéit újítják meg, sőt egy helyen az orgonára olyan koszoru van kifüggesztve, mely egy magát felakasztott asszony halálát hirdeti. Valóban, nagyon kívánatos, hogy egyházkerületünk sürgősen intézkedjék ez ügyben s határozatilag tiltsa meg a halotti koszorúknak a templomban való kifüggesztését!

Az esperesi jelentés kiemeli végül *azt az üdvös hatást, a melyet a legtöbb helyen megalakult egyházközségi értekezletek a hívek valláserkölcsei életére gyakoroltak, s felhívja lelkésztársait, hogy ezekre az értekezletekre még nagyobb súlyt fektessenek; ezek által igyekezzenek híveiket szorosán magukhoz fűzni, lelki szükségüket kie'égíteni s akkor nem kell félniök a sötétség hatalmától*

Egyházmegyei közgyűlésünk esperes aa. beszámoló jelentését megnyugvással vette tudomásul s fáradhatatlan, buzgó működéseért elismerő köszönetét fejezte ki.

Az esperesi beszámoló és a megalakulásra vonatkozó formaságok után, főjegyző olvasta fel jelentését az esperes vezetése alatt lé ő kecseti egyház vizsgálatáról. Örömmel hozta a közgyűlés tudomására, hogy ezen egyházközségnek ugy anyagi, miut szellemi ügyei ékesen s szép rendben vannak, s így a mi buzgó esperesünk nemcsak szóval serkent minket a munkára, hanem minden tekintetben jó példával jár elöl.

Szintén főjegyző tett jelentést az *egyházmegyei tanács* félelvi működéséről. Egyhm. tanácsunk — ugy is, mint közigazgatási biróság — a tavaszi közgyűlés óta 4 ülést tartott, 3 vitás kérdésben ítél és 16 kisebb-nagyobb fontosságu ügyben hozott határozatot. Legnevezetesebb ezek között az orsz. ref. lelkészi nyugdíjintézet ügye, melyet a Mélt. Ig. tanács, a mult évi egyhker. közgyűlés által kikü'dött bizottság javaslatával együtt, véleményadás végett küldött le az egyházmegyék keblbi tanácsaihoz. Egyhm tanácsunk, Lajos János tanügy-előadó referádája alapján, kimondotta, hogy „az orsz. ref. papi nyugdíjintézet megvalósítását nemcsak öh-ijttja, hanem annak mielőbbi életbeléptetését elodázhatatlan szükségnek ismeri. Csodálkozik e tekintetben a konvent vonakodó, határozatlan magatartásán, mely az általános és lépten nyomon nyilvánuló közóhajnak sehogy sem felel meg«. A bizottsági javaslat 1—6 pontjaiban foglalt alapelveket általában helyesli s némi módosításokkal elfogadhatóknak tartja. Mivel azonban e bizottsági javaslatból s főleg az idevonatkozó konventi határozatokból olyasmi olvasható ki, mintha nem volna elég határozott szándék a pontos szakértői számítások gyors keresztülvitelére, felkéri e. m. tanácsunk a Mélt. Ig. tanácsot, hogy e tárgyban tegyen külön felterjesztést az orsz. gyámint. végrehajtó-bizottsághoz, s hasson oda, hogy a bizottság a kerületek meghallgatásával készítendő javaslatához csatolja már a közelebbi konventi ülésen a szükséges szakértői számításokat, hogy e várva várt intézmény mielőbb megvalósuljon.

Az egyhm. tanács működéséről szóló jelentés, valamint egy pár felsőbb leirat tudomásul vétetvén: *gróf Haller János* e. m. algondnok lemondása került tárgyalás alá. A közgyűlés a Mélt. gondnok úr lemondását nem fogadta el, hanem tisztelettel felkérni határozta őt, hogy lemondását visszavonni s algondnoki állását továbbra is megtartani sziveskedjék.

Kelemen János számvevő betegsége miatt nem jelenhetvén meg a közgyűlésen a számadások felülvizsgálásáról szóló jelentés ellátásával az e. m. tanács bizatott meg.

Lajos János tanügyi előadó jelentését a közgyűlés elismeréssel vette tudomásul, s ezzel kapcsolatosan Orbán Imre égei énekvezérnek — mint községi tanítónak — a mult tanévi vallásvizsga alkalmával tanúsított és a jelentésben említett tapintatlan eljárása felett rosszalását fejezte ki.

A felsőborsódi ref. egyházmegyének a közelebbi zsinat legfontosabb teendő tárgyában hozott határozata, a hozzá csatolt nagyfontosságú javaslattal együtt, beható tárgyalás és véleményadás végett az egyházmegyei egyházi értekezethez tétetett át.

A közgyűlés hátralevő idejét az 1902. évi közpénztári költségvetés megállapítása, a segélykérvények elbírálása és egy pár indítvány tárgyalása vette igénybe, melyek után esperes aa megköszönve a megjelent tagok érdeklődését, a közgyűlést berekesztette.

Ifj. Péter Károly,
e. m. főjegyző.

Különfélek.

Okt. 31-ének megünnepléséről egyházkerületünkől a következő híreket vettük *A kolozsvári ev. ref. egyházközség* okt. 27-én tartott reformációi emlékünnepe. Ez alkalommal a farkas-utcai templomban imát Herepei Gergely ref. pap, alkalmi beszédet Kenessey Béla theol. igazgató mondott; a magyar utcai templomban imát Nagy Károly theol. tanár, beszédet dr. Bartók György püspök; a hidvelei templomban imát és beszédet Molnár Lőrincz ref. pap mondott; délután gyermek istentisztelet volt a farkas utcai templomban, melyen az imát és alkalmi beszédet dr. Kecskeméthy István theol. tanár tartotta.

A kolozsvári ref. theol. fakultás ifjusága okt. 31-én rendez emlékünnepelet Imát Márton Árpád theologus, alkalmi beszédet Nagy Károly theol. tanár fog mondani; Ravasz László theologus alkalmi ódáját szavalja Máthé Gyula theologus. Közben az ifjusági ének és zenekar ad elő darabokat. — *A kolozsvári ref. kollégium* okt. 31-én rendezendő emlékünnepeletén imát Brtha József vallástanár, alkalmi beszédet Kovács Dezső tanár mond. *Sepsi-Szeut-Györgyön* a most megalakult „Ref. Egyházi Társaság” okt. 31-én reformációi emlékünnepelet rendez. Programjának fontosabb pontjai: Révai Pál ref. lelkész elnöki megnyitója, Tórkányi György koll. vallástanár felolvasása és László Ágnes tan. képezdei növendék szavalata. — *A nagy-enyedi ref. egyházközség* nov. 3-án ünnepli meg a reformáció évfordulóját Imát Jancsó Sándor ref. lelkész, alkalmi beszédet Nagy Károly theol. tanár fog mondani, énekelni fog a városi vegyes dalárda. — *A nagy-enyedi ref. kollégium* emlékünnepeletén az imát Fáy János koll. vallástanár, az alkalmi beszédet Fogarassy Albert tanár tartja.

Kozma Ferencz jubileuma. Kozma Ferencz kir. tanácsos, Kolozsmegye kir. tanfelügyelője 25 éves jubileumát e hó 23-án ünnepelte a vármegye tanító-sága. Az ünnepély országos jellegűvé vált az által., hogy azon a kultusz miniszter is képviseltette magát. A vármegyei tanítókör nevében Pullos Albert elnök üdvözölte a miniszter elismerő iratát, képviselője, a főispán adta át, de kifejezték szerencsekívánataikat a vármegye, város, egyházak, tanintézetek, testületek stb. személyes képviselőik által. — A kiváló tanférfinak mi is szívünkől gratulálunk.

A kolozsvári ev. ref. kollégiumban e hó 31-én, — közvetlen a *Reformatio emlékünnepe* után — tanár beigtató ünnep lesz, mely alkalommal Incze Béni a kollégium ujonnan választott kitünő tanára tartja meg székfoglaló beszédét és teszi le a hivatalos esküt. Isten áldása legyen munkáján!!

Az országos tanáregyesület kolozsvári fiókja alakuló közgyűlését e hó 9-én az unitáriusok kollégiumában tartotta meg. Elnöki megnyitó, titkári jelentés, pénztárnoki számolás után a gyűlés választmányra a következőképpen alakult meg. Elnök: *Dr. Márki Sándor*; alelnök, (ügyvezető): *Kovács Dezső* és *Erdélyi Sándor* dr.; titkár: *Imre Sándor* dr.; pénztáros: *Sólyom János*; ellenőr: *Bournáz János*; jegy-

zők: *Szabó Imre* és *Tóth Jenő*. Az egyesület legközelebbi ülését a felsőbb leány iskola nagytermében tartja, mikor *Papp József* „Dante az iskolához való viszonyáról” fog felolvasni. Áldás kövesse e nemes munkálkodást! (B.)

Magyarrégeni egyházunk ujonnan választott lelkésze *Szász Márton* volt sárpatuki lelkész aának beigtatása szép ünnepély keretében okt. hó 6-án történt; a beigtatást Péterffy Ferencz m. vécsi lelkész lelkész aa. végezte.

Magyar-péterlakai nagy egyházunk közgyűlése azon határozatot hozta, hogy lelkészi állását 5 évig nem tölti be rendes lelkésszel, hanem 1200 kor., kert és lakás javadalommal helyettes lelkészt alkalmaz. E határozat célja, hogy a csak nem rég nagy rázkodtatásokat szenvedett egyház a fennmaradó papi jövedelemből kepeváltó alapját megerősítse. Egyház határozata, most van ellátás alatt a mélt. igentan. nál.

Dr. Heiszler József halála. Dr. Heiszler József dombrádi ev. ref. lelkészt okt. 22-én délután helyezték örök nyugalomra. A hatvanas évek egyik legnagyobb egyházi alakja hunyt el dr. Heiszler személyében. Korszakot újító irói munkássága, kiváló szónoki képessége ünnepelet tagjává tették őt a dunántuli, majd a tiszáninneni kerületnek. Élte derekán vonult vissza a dombrádi lelkészi lakba — mert igazi tudományos munkásságát nem tudták megérteni.

Dr. Heiszler József 1819-ben Nagy Károlyban született. kath. szülőktől, kik őt kegyesrendi tanárrá képeztették ki. Az 1848-iki nagy vihar őt is magával sodorta. Mint önkéntes vett részt a Jellasics elleni hadjáratban, honnan sebesüléssel távozott. 1849-ben tért át az ev. ref. vallásra s ugyanekkor alkalmazták a veszprémi egyházmegyében Pécel községben segédlelkésznek. Még ugyanazon évben az egész egyház megye előtt oly kitünő vizsgát tett, hogy 1850-ben annak alapján a pápai főiskola theologiai tanszékén tanárrá választották meg. Öregebb s konzervatívabb tanártársaival történt elvi összeütközések folyán visszalépett a lelkészi pályára, Mocsoládon és Gyürkön működött. 1859-ben a pataki főiskola görög exegesis és egyháztörténelem tanszékét nyerte el. Tíz évig működött itt Ezen idő alatt szerkesztette a Sárospataki Füzetek cz. hírneves folyóiratot s írta meg legkiválóbb műveit. Orthodox felfogása miatt azonban itt is annyi kellemetlensége támadt, hogy megunva a küzdelmet, lemondott állásáról és elfogadta a dombrádi népes egyház meghívását. Dr. Heiszler volt az első, ki teljes erővel és kitartó lelkesedéssel munkált közre egy „Egyházirodalmi társaság” megalakításán. Az utóbbi időben csendes nyugalomban élte le napjait, csupán egyháza adminisztrálásával s lelki szükségleteinek ellátásával foglalkozván.

Elhunytát nagy és kiterjedt család siratja, melynek gyászában őszinte érzéssel osztozik a dombrádi egyház s az egész magyar protestantizmus is. Hült tetemeit óriási részvét mellett helyezték örök nyugalomra. (M. Sz.)

Magyar lelkész Amerikában. Kézdivásárhelyről írják: *Demes Péter* háromszékmegyei kis borosnyói ev. ref. papot meghívták a Filadelfia mellett levő *főnix-villei* ref. egyházközség magyar papjának 6000 korona évi javadalommal. Demes jeles készültsgű lelkész és a magyarságnak Amerikában is hasznos szolgálatokat tehet. Új állását január elején foglalja el.

A kolozsvári ev. ref. szeretetház részére adományoztak. Mélt. *Lészay Ferencz* úr 1 zsák paszulyt, 4 zsák tiszta búzát 50 korona értékben; tiszteletes dr. *Kiss Sándor* rettegi lelkész úr 3 véka diót, 2 véka szilvát és 1 zsák krumplit 12 korona értékben; *Krompecher Zsuzsanna* úrnő 4 véka almát 5 korona értékben; tiszteletes *Kiss Fül* sülelmedi lelkész úr 3 véka almát 4 korona értékben; tiszteletes *Tamó Gyula* torda-szent lászlói lel-

kész úr 4 véka gyümölcsöt 3 korona értékben. A szeretetház intéző bizottsága az árvák nevében is hálás köszönetét nyilvánítja a küldött adományokért. — Bárminemű adományt bárkitől a szeretetház igazgatóságához küldve (Ferencz József-ut 55. sz.) az intéző bizottság hálás köszönettel fogad.

Értesítés. Tisztelettel értesítem lelkész társaimat, hogy népiskolai vallás könyvecském második kiadása megjelent és a zágoni ref. lelkésszi hivatalnál megrendelhető. Az árak a következők: „Ujszövetségi szent Történetek” 40 fill., „Ó szövetségi szent Történetek” 40 fill., „Kis tanulók hit és erk. tanu” 25 fill. Utóbbihoz Vezérkönyv 40 fill. 10 koronáig postadíj is küldendő. 10 koronán felüli megrendelés bérmentve küldetik. 20 koronán felüli megrendelésnél még 5% engedmény. Kiváratra a könyvek utólagos árszámolásra egy hónapi határidőre elküldetnek. Zágon, 1901. október. Bodor János, ref. lelkész.

Kérelem. Mindazokat, kik a Nagyváradon létesítendő ev. ref. tanítóképzőintézet javára kibocsátott gyűjtőleveket ez ideig vissza nem juttaták: tisztelettel kérjük, hogy a f. évi december hó 31 napjáig a nagyváradai ev. ref. egyház főgondnoki hivatalához azokat még abban az esetben is megküldeni méltóztassanak, ha a nagy fontosságú célra a gyűjtés nem sikerült volna.

Hivatalos rész.

4441—1901.

ÉRTESÍTÉS

A káplántartási lelkész-fizetési kiegészítésnek a f. év III-ik negyedére járó részletei kiutalásáról.

Az egyetemes konvent kongrua bizottsága a következő káplántartási kongrua segélyeket folyósította a f. év III-ik negyedére:

1. Pap István, sz.-kocsárdi lelkész aának	125 k. — fill.
2. Nagy Mihály, középlaki lelkész aának	125 k. — fill.
3. Mihácz Ákos, m.-valkói	125 k. — fill.
4. Kovács Gábor, szt.-margitai „	87 k. 36 fill.
5. Sipos Gyula, m.-borzási „	75 k. — fill.
6. Kövendi Kálmán, m.-n.-fülpösi lelk. „	98 k. 64 fill.
7. Ifj. Vályi János, u.-szt. péteri lelk.	125 k. — fill.
8. Orbán Károly, magyarósi lelk.	125 k. — fill.
9. Balázs József, besztercei	102 k. 84 fill.
10. Kelemen Győző, márkosfalvi „	99 k. 72 fill.
11. Patay Miklós, málomi	40 k. — fill.
12. Kovács István, sz.-régeni. „	109 k. 60 fill.
13. Kali József volt n.-ernyei lelkész özvegyének	125 k. — fill.
14. Muzsnai Pál volt paniti lelk. özvegyének	115 k. 41 fill.

Fölvívjuk tehát az érdekelteket, hogy szabályszerűen felbélyegelt és esperesileg láttamozott nyugtáikat a jelzett összegek kifizetése végett f. év november hó 15. ig pénztárunkhoz küldjék be.

Esperes aait pedi arra kérjük, hogy a fennmilitett nyugták sürgős kiállítását és beküldését ellenőrizni sziveskedjenek, egyszersmind pedig a f. évi IV-ik negyedre esedékes káplántartási segélyekről a már ismert mintázat szerint a kimutatást állítsák össze és legkésőbb f. év november 15-ikéig terjesszék föl ig-tanácsunkhoz.

Kolozsvárt, 1901. október hó 24-én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Kádár János,
titkár.

1619—1901.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebeleztetett *muzsnai* egyházközség lelkésszi állomására ezennel pályázat hirdetik.

Javadalom: Gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül 1. 13 h 48j □ öl canonica portió, melynek miniszteri megalapítás szerinti jövedelme 85 kor. 86 fill. 2. A kepefizetők által adandó buza, zab és fa terményértéke 960 kor. 17 fill. 3. stóla 10 kor. 4. Alapítványi kamat 296 kor. 72 fill. Összesen 1352 kor. 75 fill. Ezen összegnek 1600 koronáig való kiegészítése kilátásba van helyezve.

Kellően felszerelt folyamodványok Menyhárt András esperes afiához küldendők Kecsetbe (u. p. Sz.-Udvarhely) Pályázati határidő november 25.

Kolozsvár, 1901. okt. 25-én. Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

MEGHÍVÓ.

A sepsi ev. ref. egyházmegyei «Egyházi Értekezlet» őszi rendes közgyűlését — Ujvárosi József kir. tan. világi elnök aával egyetértőleg Sepszi Szentgyörgyön, a «Székely Mikó» kollégium dísztermében tartandó ülésre, 1901. évi november 21. évi d. e. 9 órára tűzöm ki; melyre az értekezleti tagokat s az érdeklődő közönséget tisztelettel meghívom.

Az ülés tárgyai: Elnöki megnyitó beszéd után: 1. Isteni tisztelet, mely alkalommal imát mond: tisz. Rácz Albert árapataki lelkész, egyhm. director aa; egyh. beszédet tart: tisz. Bedeházi János eresztvényi lelkész aa. 2. Felolvas: «Uj irány. régi nyomok» — ezimen: tisz. Demes Péter kis-borosnyói lelkész aa. 3. Az 1848. évi XX. t. cz. tárgyalása, bevezeti: tisz. Kolumbán Ferencz hidvégi lelkész aa. 4. Az egyházmegyei papi könyvtárnak rendezése és jövőre miként leendő használatára, Bójlthe Géza szemeriai lelkész és könyvtáros aa. véleményes előterjesztése. 5. Pénz- és könyvtáros aainak jelentése és ezek rendjén, az Értekezlet 1902. évi költségelőirányzata. 6. Indítványok.

Sepszi-Szent Györgyön 1901. okt. 23.

Révay Pál

ev. ref. lelkész, egyh. elnök.

Van szerencsém a következő **jelesebb egyházi irodalmi ujdonságokat** szíves figyelembe alánlani

	korona
<i>Kiss Áron</i> , Közöns. évfordulati és alkalmi egyházi beszédek.	2.50
<i>Szolnoky Gergson</i> , Halotti imádságok. 210 oldal...	2.—
<i>Szolnoky Gergson</i> , Hétköznapi imádságok....	2.50
<i>Tompa Mihály</i> , Ünnepi egyházi beszédek.....	2.—
<i>Tompa Mihály</i> , Alkalmi és közönséges egyházi beszédek	2.50
<i>S. Szabó József</i> , Egyházi beszédek különféle alkalmakra	1.60
<i>Révész B.</i> , Vasárnapi Imák. VI-ik költeve 6 kor arany-metszettel.....	7.—
<i>Gulyás Benő</i> , Egyházi beszédek II. kötet.....	2.80
<i>Zábrák D.</i> , Krisztus az én élet m. Egyházi beszédek I. rész 570 oldal.....	4.50
Ugyanaz II. rész 499 oldal...	4.50
<i>Hetesy Viktor</i> , Gyászbeszédek, Imák, Sirbeszédek.....	3.—
<i>Ifj. Csire István</i> , Idvesség útja (Egyházi beszédek....	2.40
<i>Halldató János</i> , Temetési beszédek.....	2.50
<i>Arany Gusztáv</i> , Egyházi beszéd II. kiadás	2.40
<i>Lévay L.</i> , Ujabb egyházi beszédek III. kötet..	2.40
<i>Szász K.</i> 1900. Sylvesterkor tartott egyházi beszéd....	—40
<i>Mindszenti J.</i> , Krisztus minden n-índenekben II....	2.30

Valamennyi kitünő terméke a prof. egyházi irodalomnak. Egyes műveket legcélszerűbb postautalványon megrendelni, a mikor is 20 fillér portóra küldendő be. A megrendelést azonnal pontosan teljesítem. 10 koronán felüli megrendelést bérmentesen küldök.

Hazafias tisztelettel

Budapest, 1901. márczius hó.
(IV. Károly-utca 1.)

Kókai Lajos
könyvkereskedése.